

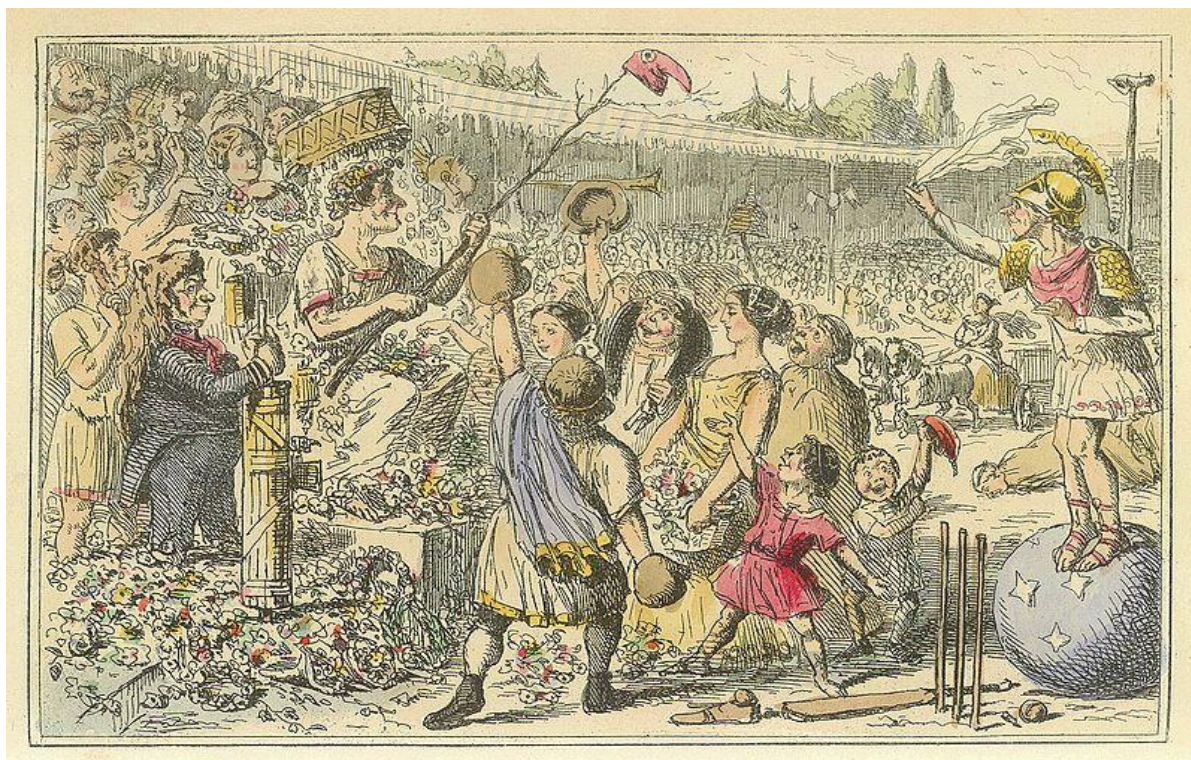
Relasjoner i turbulente tider

Greko-Romerske forhold 200-167 f.v.t.

Av

Ann-Charlott Marie Sommer-Ekelund

15.05.2009

En Masteravhandling ved AHKR, Historisk Institutt

Universitetet i Bergen, Vårsemesteret 2009

English summary

My master thesis is about the Greco-Roman relations in the period between 200 B.C.-167 B.C., and I ask the question: **Why did the roman act so much out of character in the initial dealings with the Greeks?**

My approach to answering this question was that I chose three theories from works of other historians and posed them as probable hypotheses from which I tried to answer the main question, with the base in certain historical events. Since this is a very short time period in the second century B.C., there is also limited access to sources. I have therefore worked with Polybius, a Greek historian, writing about the roman rise to power in the Mediterranean world, as he is the best source to work with, in relation to my question.

The starting point in this thesis is the Isthmian declaration in 197 B.C. This was so out of character for the Romans, and it is in the beginning of the dealings with Greece that it marks the beginning of this analysis.

In the analysis part of this thesis, there are three main hypotheses that each have their own chapter. The first chapter of the analysis part of the thesis based mainly on the historians who advocate philhellenism like F.W. Walbank and M. Holleaux, deals with an inferiority complex, and whether the Greek influence on the Roman culture could help answer the question I pose in the beginning of the thesis.

The second chapter of the main part deals with the roman concepts of *amicitia* and *clientelae*. This hypothesis is based on E. Badian's book, *Foreign Clientelae*, and tries to answer the main question by seeing if these concepts can help explain the Romans behavior.

The last of the three hypotheses tries to explain the roman behavior by analyzing the political situation in Rome itself. Historians like M. Crawford and W. Harris claims that this is an important aspect. This was to see if the political workings of the elite might have been able to affect the roman policy towards the Greeks.

My conclusion was that none of the abovementioned hypotheses were probable in itself but rather aspects of all of them, was the most probable explanation as to why the Romans acted like they did towards the Greeks.

Forord

Helt siden jeg lærte meg å lese, hev jeg meg over alt jeg kunne finne av bøker. Jeg var interessert i historier om mennesker, men spesielt hvis de levde i en fjern fortid. Da jeg var tolv fant jeg norrøn mytologi, og hadde det kjempegøy med å lære meg alt om den. Snart var det ikke lenger nok, og jeg ville vite mer. Hvem var disse menneskene som trodde på Tor og Odin, Midgardsormen og flygende hester? Og slik fant jeg historie. Jeg så meg aldri tilbake.

Gjennom alle år har jeg alltid funnet støtte og oppmuntring hos mine foreldre, spesielt mamma, som oppmuntret meg i og alltid å søke mer kunnskap, som også lærte meg å være åpen og tenke kritisk. Så jeg vil først og fremst rette en takk til mine foreldre.

Jeg vil også takke min veileder, Jørgen Christian Meyer, som på sitt entusiastiske vis har hjulpet meg gjennom skriveprosessen.

Takk til Ingvar Brandvik Mæhle, som hjalp til spesielt den siste måneden før levering.

Takk til alle ved Antikkseminaret ved AHKR, og alle medstudenter på master i historie.

Takk til venner for støtte, oppmuntring og tips: Aina, Marit, Suzanne og Sverre

Bergen

14. Mai 2009

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1 Introduksjon	1
1.1 Hovedproblemstilling og underhypoteser	2
1.2 Oppgavens gang.	3
1.3 Kilder.....	4
1.4 Historiografi	7
1.5 Begreper	14
1.6 Oppsummering	15
KAPITTEL 2 Den romerske ekspansjonen	16
2.1 De greske bosetningene utenfor Hellas	16
2.1.2 Magna Graecia	17
2.2 Den romerske ekspansjonen på den italienske halvøy 390-200.....	19
2.3 Romerne i øst	20
2.3.2 Den Aetoliske og den Akaiske Ligaen	22
2.4 Etter den 2. Puniske krig	23
2.5 Årene 200-167.....	24
2.6 Oppsummering	25
KAPITTEL 3 Kildeintroduksjon.....	26
3.1 De tre hypotesene	26
3.2 Hovedkilden: Polybios	28
3.2.2 Problemer med Polybios	30
3.3 Kilde utdragene	32
3.3.1 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197 fvt	32
3.3.2 Den Aetoliske krigen.....	34
3.3.3 Romernes standpunkt mot Akaia	35
3.4 Andre kilder.....	36
3.5 Oppsummering	37
KAPITTEL 4 Mindreverdighetskomplekset	38
4.1 Hypotesen for kapitlet	38
4.2 Hellenisering	40
4.3 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197	44

4.3.1 Det romerske senatets erklæring	45
4.4 Den Aetoliske krigen.....	46
4.5 Romernes standpunkt mot Akaia	49
4.6 Oppsummering	51
KAPITTEL 5 Amicitia og clientelae	53
5.2 Kapitlets hypotese	57
5.3 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197 fvt	57
5.4 Den Aetoliske krigen.....	60
5.5 Romernes standpunkt mot Akaia	63
5.6 Oppsummering	65
KAPITTEL 6 Indre politiske forhold	67
6.1 Kapitlets hypotese	67
6.2 Indrepolitiske tilstander i Roma 197-167 fvt	68
6.3 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197	72
6.4 Den Aetoliske krigen.....	74
6.5 Romernes standpunkt mot Akaia	76
6.6 Oppsummering	78
KAPITTEL 7 Diskusjon og Konklusjon	80
7.1 Oppsummering	80
7.2 Teoriene, sterke og svake sider	82
7.3 Konklusjon og avslutning.....	86
Litteraturliste	88
Appendix A	92

KAPITTEL 1

Introduksjon

” Can anyone be so indifferent or idle as to not care to know by what means, and under what kind of polity, almost the whole world was conquered and brought under the dominion of the single city of Rome, and that too within a period of not quite fifty three years... ”¹

“But the fact is that the majority of the Greeks have no knowledge of the previous constitution, power, or achievements either of Rome or Carthage. I therefore concluded that it was necessary to prefix this.”²

Behovet for Polybios programerklæring, og hans Historie som omhandlet romernes raske fremgang til sin framtreddende rolle i middelhavsverdenen, kunne bare blitt til på grunn av romerne og deres inngripen i de greske affærer etter den andre puniske krigen. Polybios tar for seg romernes historie fra den første krigen mot Kartago i 264 f.v.t. fram til Kartagos og Korints fall i 146 f.v.t.³ Hans studie emne er den romerske utenrikspolitikken historie i forhold til flere nasjoner som har forbindelser til Roma, dette gjelder også de greske bystatene og ligaene.

Det er nettopp de greske byene og ligaene som er fokus for denne undersøkelsen. Jeg vil hevde at romernes forhold til grekerne var, i beste fall ambivalent og dette var med på å farge utenrikspolitikken mot dem. Det er de bakenforliggende årsakene som jeg ønsker å se på i denne undersøkelsen, og om hvorvidt kildene avslører om man kan finne ut noen av dem.

¹ Polyb. 1.1. 5-6,

² Polyb. 1.3.7-9

³ Alle årstall etter dette er før vår tidsregning, med mindre annet er spesifisert.

1.1 Hovedproblemstilling og underhypoteser

Perioden som er fokus for min oppgave, perioden før romerne hadde tatt over de greske områdene eller Makedonia, og man ser en motvillighet til å gjøre dette. Dette er utgangspunktet for min hovedproblemstilling.

Min innfallsvinkel for denne oppgaven er: **Hvorfor oppførte romerne seg så atypisk overfor grekerne?** Når jeg her diskuterer oppførsel er det snakk om utenrikspolitiske mellomstatlige forhold og til en viss grad militære handlinger overfor Hellas i forhold til hvordan romerne hadde handlet mot andre stater i utenrikspolitikken. Mer spesifikt det at romerne etter å ha overvunnet Makedonia og dens greske allierte valgte å ikke pålegge grekerne noen sanksjoner eller å kreve noe fra dem, men reiste hjem igjen. I og med at romernes forhold strakk seg over ganske mange århundrer, har jeg valgt å begrense meg til en kort periode. Den perioden jeg vil ta for meg er fra når romerne velger å involvere seg i Hellas⁴ og Makedonia, da mer spesifikt etter frihetserklæringen ved de Isthmiske lekene i 197, fram til slutten av den tredje makedoniske krigen i 167. Denne erklæringen var så avvikende fra det romerske handlingsmønsteret, at denne hendelsen danner utgangspunktet for oppgaven.

Jeg vil prøve å diskutere denne problemstillingen ut i fra tre hypoteser utarbeidet i løpet av mine undersøkelser gjort i forhold til dette emnet. Disse vil bli behandlet individuelt i egne kapitler.

Den første av de tre hypotesene tar for seg om hvorvidt en kan tenke seg at romerne hadde ett mindreverdighetskompleks i forhold til grekerne, i og med at det meste av den romerske kulturen hadde utviklet seg med grunnlag i den greske. Det at romerne var klar over at innerst inne de ikke hadde vært den kultiverte sivilisasjonen de nå var, men en krigersk bystat, om det ikke hadde vært for den base grekerne hadde gitt dem å utvikle seg i fra.

⁴Når jeg sier Hellas her, snakker jeg om området som regnes som fastlands-Hellas, men det var ingen nasjonalstat som er en moderne statsdannelse, eller territorialstat som Makedonia var. Dette området ble gjort opp av mange autonome bystater, noen organisert i politiske samarbeidsgrupper kalt ligaer. Se også kart over de to greske ligaene, den Aetoliske, og den Akaiske Liga, kapittel 2, s 24

Den neste hypotesen som jeg vil ta for meg, tar for seg de romerske begrepene *Amicitia* og *Clientelae*. Disse uttrykkene betyr vennskap og klientellisme. I dette kapittelet vil det derfor tas opp problemstillingen om patron-klient forhold med den romerske stat som patron, og vennsksstatene som klienter av romerne. Jeg ønsker i dette kapittelet å se på de greske statene og om hvorvidt det var ett vennsksforhold mellom dem og romerne, eller om det var ett patron klient forhold mellom Roma og de greske statene og ligaene, som var skjult bak en vennsksretorikk.

Den siste av de tre under hypotesene som jeg har kommet fram til og vil jobbe med er en systemanalyse. Den tar for seg de innenrikspolitiske forholdene i Roma i den tidsperioden jeg her ser nærmere på. Dette er på ett tidspunkt da man begynner å se tendenser der man på en side får problemer med at det romerske imperiet har blitt så stort, og på den andre siden at den balansen som har vært en del av den politiske oppbygningen av det romerske samfunnet er truet, på grunn av at noen familier har økt sin status betraktelig de siste årene. Dette vil være en systemanalyse av det romerske politiske systemet, og om hvordan spenningene som oppstod i dette systemet påvirket den romerske utenrikspolitikken.

1.2 Oppgavens gang.

Denne oppgaven vil bestå av syv kapitler, hvorav hoveddelen vil ha fem kapitler. Jeg vil etter dette kapittelet komme med ett kapittel som består av bakgrunnshistorie. Dette er fordi min oppgave er en analyse av hendelser ut i fra visse modeller, og det er derfor nødvendig å vise kort bakgrunnen til den perioden jeg vil ta for meg, slik at man lettere kan forstå hvorfor jeg hevder romerne oppfører seg atypisk i forhold til grekerne. For at jeg skal kunne hevde at romerne handlet atypisk, må jeg også vise hva det var som var romernes typiske oppførsel, slik at man skal kunne se kontrasten.

Jeg vil siden komme med en nøye gjennomgang av hovedkilden, og en problematiseringsproblematikk som man finner når man jobber med denne spesifikke kilden. Her vil også de hendelsene jeg analyserer bli presentert, med ekstensive utdrag i fra kilden. Etter dette, kommer de tre kapitlene som tar for seg de tre hypotesene som jeg skal jobbe med.

Jeg vil i disse kapitlene se på de hendelsene som ble presentert i kapittel tre, i forhold til den ene hypotesen, og kun den, og se på hvorvidt den hypotesen kan være forsvarlig ut fra kilden. De tre hypotesene vil få egne kapitler, laget etter omtrentlig samme mal, men da med ulike temaer.

Disse hypotesene vil bli drøftet opp mot hverandre i ett diskusjons kapittel, for å kunne se på hvilken av dem som er mest trolig, og om noen av dem kan brukes til å besvare problemstillingen.

Til slutt vil diskusjonen oppsummeres og jeg vil komme med en konklusjon og om hvorvidt en kan besvare det spørsmålet som jeg stiller her i innledningskapittelet: **”Hvorfor oppførte romerne seg så atypisk overfor grekerne?”**

1.3 Kilder

I og med at mitt emne befinner seg innen antikk historie, må jeg forholde meg til det problemet som alle antikkhistorikere står overfor: De hendelsene som jeg beskriver og gjør ett forsøk på å analysere, skjedde for godt over to tusen år siden, og det er begrenset med kilder. Dermed blir man tvunget til å forholde seg til de kilder som eksisterer, selv om de ikke er ideelle og den eneste måten man kan sjekke deres validitet på er eventuelle arkeologiske bevis. I tillegg der det bare foreligger en kilde til en hendelse, får man bare ett synspunkt, med den ene forfatterens synsvinkel, og man kan heller ikke sjekke om forfatteren har utelatt ting av personlige grunner, som kunne sette en selv eller ens venner i ett dårlig lys.

Mange faktorer gjør at kildene er problematiske. Som allerede nevnt, er dette kilder som ble skrevet for to millennier siden, gjerne om ting som skjedde enda tidligere. Herodot⁵ skrev om områder han ikke engang hadde besøkt, og har blitt kalt, ikke bare historieskrivingens far, men også løgnens far på grunn av de utrolige historiene han fortalte. Polybios tar for seg ting

⁵ Herodot var den som blir attribuert som den første historiker. Han skapte denne sjangeren. Se Kapittel 3 for mer informasjon.

som skjedde lenge før han selv ble født, og om en kultur og ett folk han selv ikke var en del av.

Ett annet problem som eksisterer er overleveringen av kilden og den problematikk som kan oppstå rundt denne. Dette er verk som har eksistert i ganske mange århundrer, og ved å lese dem, kan man se at det var mange flere litterære verk som fantes i verkets samtid. Dermed har det vært mer eller mindre tilfeldig hva det er som har overlevd. Det er også tydelig at bare en brøkdel av det som eksisterte som overlevde.⁶ Disse kildene har også blitt overlevert gjennom avskrifter og kan dermed ha blitt utsatt for skriverens feiltranskribering, hvis ikke enhver kopi har vært lik originalen. Det var kirken som etter hvert fikk nærmest ett monopol på å kunne lese og skrive, og man overleverte slike verk gjennom å kopiere dem i mer litterære miljøer, gjerne klostre. Dermed bestemmer de også det som skal tas vare på. I tillegg ble også de antikke kildene brukt i utdannelsen av eliten, kongehusene og adelen, slik at man hadde dem som var interessert i verkene.

I Polybios Historie sitt tilfelle kom verket tilbake til den vestlige verden i renessansen, og hadde mest trolig blitt tatt vare på i de ortodokse klostrene.

Noe annet som historikere må være klar over når de forholder seg til antikke kilder, er at de originalt ble skrevet på ett språk som i dag ikke lenger er i bruk. Historikere må derfor forholde seg til oversettelser, som også er en tolkning. Spesielt når en har med ett språk en ikke selv behersker til det fulle, er dette ett stort problem.

Når språket kilden står på er dødt, dermed er konteksten til ordet tapt og man vet ikke helt hvilken betydning man skal tillegge visse hovedbegrep. Uansett, man er nødt til å forholde seg til de kildene som foreligger, og dermed må man bare ha disse forbeholdene i minne når man jobber med kilden.

⁶ Ett eksempel er Villa Papyrii i Herculaneum. En privat samling med hundrevis av tekster skjult under lavaen, og man har først nå kunne utvikle bedre en metode hvor en kan rulle ut og undersøke skriftrullene uten å ødelegge dem.

I min oppgave har jeg, som nevnt, valgt å ta for meg en ganske begrenset tidsperiode(200-167). Som nevnt ovenfor er det også ett begrenset utvalg av hvilke kilder som foreligger på dette området. I og med at i forhold til min problemstilling er det en kilde som har overlevd i ganske store utdrag og som konsentrerer seg om romersk utenrikspolitikk, kan jeg ta for meg en slik problemstilling. Denne kilden er Polybios store verk om romernes vekst som imperiemakt og som han selv sier:

“...almost the whole world was conquered and brought under the dominion of the single city of Rome, and that too within a period of not quite fifty three years..”⁷

Han tar som nevnt for seg romersk utenrikspolitikk i perioden fra den første punerkrigen som starter i 264 fram til ødeleggelsen av Kartago og Korint i 146. Det er ikke alt som har overlevd, men det som har overlevd, har en ganske detaljert oversikt over den perioden og om det området som er mest interessant.

Polybios er den beste kilden som foreligger på denne problemstillingen og den tidligste som har overlevd. Vi har også andre kilder, om enn fra senere perioder og med annet fokus. Blant annet så er Livius verk *Ab Urbe Condita*⁸, om Romas grunnleggelse, hvor han tar for seg Romas historie fra byens spede barndom til hans tid, i Augustus Roma.⁹ Det er flere problemer med dette verket i forhold til bruk i denne oppgaven. Først og fremst er det faktum at han tydelig, på flere punkter har brukt Polybios som sin kilde. På den andre siden kan han også på grunn av dette tette hull i Polybios Historie der vi har mistet deler. Ett annet problem med dette verket i forhold til min problemstilling er det at Livius har ett annet fokus som en romersk adelsmann som skrev på en annen tid og for ett annet publikum. Dermed er også innfallsvinkelen skiftet. Polybios skrev mye om utenrikspolitikk i og med at det var dette som var interessant for ham og var i henhold til hans programerklæring. Livius har ett klart innenrikspolitisk fokus, og er mer interessert i å snakke om dette.

⁷ Polyb. 1.1. 5-6

⁸ Boardman, Griffin, Murray, 2001:234-235

⁹ I fra hans seier ved Actium i år 31 f.v.t. fram til hans død i år 14 e.v.t.

Det som kan hevdes, til Livius fordel, er det at han kan ha hatt tilgang til andre kilder som Polybios ikke hadde, og dermed kan komme med innsikter som Polybios ikke hadde. På tross av dette kommer en ikke utenom at Polybios dannet nok delvis ett grunnlag for Livius verk, og dermed på de punkter som er interessante for oss er Livius ikke en like relevant kilde, men han kan brukes til å støtte opp om det Polybios sier.

1.4 Historiografi

Antikken som studie-emne har lenge vært ett felt som har interessert ikke bare historikere, men også statsmenn i tidligere tider som middelalder og renessanse-Europa. Alt i renessansen så man seg altså tilbake til antikken som en ideell tid. Siden datidens samfunn var basert på den katolske tro og utbredelsen av denne, hadde man da en link til fortiden og antikken, som en av de institusjonene som hadde overlevd. Dette fordi den katolske kirke var på dette punktet, det eneste som overlevde av det gamle romerske imperiet. Denne forbindelsen gjorde at båndet til antikken aldri helt forsvant og dermed ser man ganske tidlige verk. som tar for seg antikken Verkene om statsmenn ble brukt i undervisningen av adelsmenn. Ett eksempel er Nicolo Machiavelli sine verk. I *The Art of War* bruker han romerske kilder som grunnlag for hans bok om krigskunst, og han skrev også ett kommentarverk om Livius ti første bøker, *Discorsi*.¹⁰

Antikken var ett yndet emne for de tidlige historikerne og alt før den offisielle etableringen av historiefaget med Rankes teorier, finner vi verk som tar for seg for eksempel romerriket, Edward Gibbons verk, *Decline and Fall of The Roman Empire*¹¹ er det største av sin type, og kom ut sent på 1700-tallet. Til og med Leopold von Ranke¹², historiefagets grunnlegger, skrev en bok om den romerske imperialismen.¹³

¹⁰ http://www.snl.no/Niccol%C3%B2_di_Bernardo_dei_Machiavelli, hentet på store norske leksikons nettutgave 13. mai 2009

¹¹ Burke, Peter; History and the social theory:2005, s 5

¹² Iggers, 1997, s 3

¹³ *Weltgeschichte - Die Römische Republik und ihre Weltherrschaft (World history: the Roman Republic and its world rule, 2 volum, 1886)*

Som en reaksjon på opplysningstiden, og de vitenskapelige disiplinene som oppstod på den tiden fikk vi også, på 1800-tallet en egen historisk vitenskapelig metode. Dette skjedde da Leopold von Ranke publiserte sin kildekritiske metode, med det mål for øyet at man kunne finne en universell sannhet ved å studere kildene med ett kritisk blikk. Han mente dermed man kunne finne ut hva det var som virkelig hadde skjedd, historien ”wie es eigentlich gewesen.”¹⁴ Det akademiske miljøet som Ranke kom fra, de frie universitetene i Berlin, fostret også den historikeren som var paradigmeskapende i den antikke disiplinen. Theodor Mommsen gav på 1860 tallet ut ett omfattende verk som tok for seg den romerske stats- og imperiets historie, *Römische Geschichte*, Romersk historie.¹⁵

I dette verket kom han med de teorier om romersk imperialisme som ble de gjeldende innen denne disiplinen i over hundre år, og ble ikke ordentlig utfordret før på 1970-tallet.

I følge Mommsen var romersk imperialisme en defensiv reaksjon. Romerne valgte kun å gå til krig og å ekspandere hvis de var truet, eller til forsvar for deres venner. I sitt verk holder Mommsen seg nær til kildene, og han godtar ofte de forklaringene som kildene kommer med selv. Dette var ett akademisk arbeid skrevet på den tiden hvor man hadde mange nasjonalstatsdannelser og dermed kan man ikke se vekk fra at dette verket til en viss grad var farget av det. I tillegg var dette også i den perioden hvor europeisk imperialisme var på det høyeste, og man se en rettferdiggjøring av imperialisme dette i verket. På den tiden Mommsen skrev var ikke imperialisme noe negativt, og det kommer tydelig fram at Mommsen mener dette er noe positivt.¹⁶ I tillegg var dette på høyden av den europeiske imperialismen i Afrika og Asia, og det var tydelig at man ønsket å trekke linjer mellom nåtiden og den opphøyde fortiden som Antikken var.

Mommsens verk var fundamentalt i antikk historie da hans paradigme om den defensive imperialismen til romerne, holdt stand i akademia i over hundre år. Den forskning som ble utført, ble gjerne gjort i forhold til dette paradigmet, og ble, som nevnt, ikke utfordret før på 1970-tallet. Flere historikere har kommet med viktige utgivelser i løpet av denne perioden.

¹⁴ http://www.snø.no/Leopold_von_Ranke, hentet på store norske leksikons nettutgave 13. mai 2009

¹⁵ Mommsen Theodor; *The history of Rome*, Engelsk oversettelse 1898, av W. Purdie Dickson, Charles Scribner's Sons, New York

¹⁶ Mommsen bind 5, 1898:3-4

Blant annet var det en videreutvikling av teorien. Tenney Frank jobbet med ett stort verk, *An Economic Survey of The Roman Empire*,¹⁷ som tok for seg de økonomiske vinningene til imperialismen, og hvordan dette preget resten av middelhavsverdenen. Marcel Holleaux kommer med ett viktig verk i 1921 om romerske relasjoner med Østen, som likevel passet inn i dette paradigmet, *Rome, La Grece, et les Monarchies Hellenistiques, au troisieme siecle avant J-C. (273-205)*¹⁸ hvor han ser på de tidlige kontaktene mellom den romerske stat og den hellenistiske verden. Holleaux sitt verk preges av den filhellenistiske skolen, hvor man mener at romerne var vennlig innstilt til grekerne, og det er noe av grunnen til både den Isthmiske erklæringen og nølingen med å ta over Egypt. Både Holleaux's og Franks konklusjoner passer fremdeles inn under det paradigmet som Mommsen etablerte på 1860-tallet. H.H. Scullard¹⁹ og F.W. Walbank²⁰ er andre navn som kan nevnes innen denne tradisjonen.. Walbank kan settes inn i den filhellenistiske skolen. Scullard skrev som Mommsen om imperialism, men da med det ønsket om å sette det britiske imperiet i en historisk kontekst. Det som kan sies er likhetstrekket mellom han og Mommsen er den rettferdige holdningen overfor imperialism, og muligens en rettferdiggjøring av samtidig historie gjennom antikk historie.

Ett av de større verkene om romersk imperialism som var med på å bane veien for andre mer kontroversielle verk, og hvis teorier blir sentrale i denne undersøkelsen, er Badians *Foreign Clientelae (264-70 B.C.)*²¹ som kom i 1959. Her bygger han på tidligere historiske undersøkelser om det romerske aristokratiet og politiske elite, da med vekt på Mattias Gelzers verk fra 1912 om det romerske aristokratiet, *The Roman Nobility*.²² Badian benytter det som tidligere har vært sett på som ett innenrikspolitisk fenomen, og bruker det som en modell på utenrikspolitiske relasjoner. Han legger vekt på at romerne behandlet alle utenrikspolitiske forhold som de patron-klient forhold som styrte forholdene romerne seg i mellom. Han

¹⁷ Frank, Tenney ed.: *An Economic Survey of Ancient Rome* vol IV, Johns Hopkins Press 1959, 1st edt 1938

¹⁸ Holleaux, M :*Rome, La Grece, et les Monarchies Hellenistiques, au troisieme siecle avant J-C. (273-205)*, Paris, Ancienne Libraire Fontemoing et C. E.D. Boccard, Editeur, 1921

¹⁹ Scullard, H.H.; *A history of the Roman World 753 to 146 BC*, Routledge, 4th edt. 1995, 1st edt 1935

²⁰ Kjent for flere verk om gresk og makedonisk historie. Mest kjent for sitt ekstensive, to-bindes kommentarverk om Polybios.

²¹ Badian, E.: *Roman Imperialism in the Late Republic*, 1968, Blackwell

²² Gelzer, M: *The Roman Nobility*, Basil Blackwell, 1969

skriver her mer innen ett patron-klient paradigme, som kan plasseres inn under Mommsen sitt paradigme om en defensiv imperialism. Hans verk ble meget godt mottatt i academia, men han fikk også en del kritikk.²³ Hovedargumentet mot hans arbeid var at han var for orientert på patron-klient forholdene og valgte å se vekk fra ting som hadde blitt tungt vektlagt i tidligere forskning. Likevel åpnet dette arbeidet for en god del nye retninger, og kom med en ny dimensjon innen forskningen som nå er med når man snakker om romersk politikk.

På 1970-tallet kom flere teorier på banen, og den boken som skapte mest kontrovers var William.V. Harris' *War and Imperialism in Republican Rome*.²⁴ Hans argumenter går ut på at det romerske samfunnet på 300-tallet f.v.t. var ett gjennomgående militaristisk samfunn, hvor stor vekt var lagt på å vinne rettferdig ære og bytte på slagmarken. Han hevdet dermed at den romerske imperialismen var for det meste en aggressiv og offensiv politikk, aktivt forfulgt av den romerske republikken, og dets politiske ledere.

Harris skrev i en helt annen kontekst enn Mommsen. Nå, etter 2. Verdenskrig, hadde de store imperiene blitt oppløst, og imperialism var ikke lenger noe positivt, tvert i mot. Man hadde blitt desillusjonert i forhold til imperialismen, og dette preget historieskrivingen ikke bare om antikken, men historiefaget generelt.²⁵ Harris sitt verk kom også ut i en periode som var preget av endringer i historiefaget, hvor mange nye retninger oppstod. Så, selv om Harris sitt verk var ett som skapte ringvirkninger i antikkhistoriske sirkler, skrev han i en forskningskontekst som viser at han ikke var alene om å komme med nye teorier innen ett emne. Harris peker seg ut, fordi hans teori er totalt motsatt av ett vel etablert paradigme, men hans arbeid passer likevel inn i de trendene som var innen historiefaget da boken kom ut.

Det som de store innvendingene mot Harris sin teori er at han har vært for fokusert på enkelthendelser, i og med at store deler av boken konsentrerer seg om analyse av handlingene til romerne i de forskjellige krigene. Blant disse kritikerne finner vi Sherwin-White, som var

²³ Se for eksempel; A. H. McDonald Reviewed work(s): *Foreign Clientelae (264-70 B.C.)* by E. Badian , *The Journal of Roman Studies*, Vol. 49, Parts 1 and 2 (1959), 149-152

²⁴ Harris, W.V: *War and Imperialism in Republican Rome 327-70 B.C.*, Oxford University Press, 1979

²⁵ Iggers 1997:6

meget kritisk til Harris angrep på det eksisterende paradigmet, og i sin anmeldelse av boken tok til forsvar for den defensive imperialismen.²⁶ På tross av dette, var det som Harris gjorde var å åpne opp for en diskusjon om hvorvidt man kunne godta defensiv imperialisme som det overordnede paradigmet i forskningen om romersk imperialisme. En av de andre som kritiserte Harris i kjølvannet av boken hans var John North som, i en artikkel i *Journal of Roman Studies* i 1981 kritiserer de svakeste punktene i Harris sitt arbeid, men han vedgår at Harris åpnet for en viktig debatt. I North sine egne ord:

*“The real achievement of Harris’ book should be to settle once and for all the question of whether Rome’s wars were aggressive or defensive...”*²⁷

I etterkant av Harris sin teori, og i forhold til trenden i det historiske miljøet på 1970-tallet med de omveltningene som kom da, kom det fram enda flere teorier rundt den romerske imperialismen. En av de retningene som gjorde seg mest bemerket, var en som tok opp den økonomiske motivasjonen i den utenrikspolitiske ekspansjonen. I denne teorien, med grunnlag i T. Frank sitt arbeid, legger man vekt på de økonomiske fordelene som kom med det romerske imperiet, og dermed at disse fordelene ansporet til ytterligere ekspansjon. John Rich er blant de som har gitt ut artikler om den økonomiske vinningen ved den romerske imperialismen, men han hevder at det ikke kan være den eneste forklaringen. Man kan blant annet se denne teorien i E. Gruen sitt arbeid, blant annet artikkelen *“Material rewards and the drive for empire”*²⁸ Her hevder man også at de prosessene som man benyttet for å velge de menn som hadde de ledende stillinger i staten, var med på å påvirke den romerske imperialismen. I denne prosessen var det forventet at kandidatene brukte mye penger for å vinne stemmene til folket, og man har etter hvert ett meget stort forbruk for å erverve seg disse embetene. Flere, blant annet Cæsar, satte seg i dyp gjeld for å vinne valg. Det var til og med visse embeter som krevde at de som holdt dem skulle betale for dyr underholdning eller andre utgifter i forbindelse med embetet ut av egen lomme²⁹. Dermed ble det nødvendig for disse å kunne gå i krig for å vinne krigsbytte for å tjene inn igjen de verdier som ble brukt

²⁶ Sherwin-White A.N.; “Rome the Aggressor?” *The Journal of Roman Studies*, Volume 70, (1980)pp 177-181

²⁷ J.A. North; *The development of Roman Imperialism*, *Journal of Roman Studies*, Volume 71, 1981, 9

²⁸ Champion 2004

²⁹ Curule og plebeiske aediler ble forventet til å bruke store summer under det året de holdt ett embete, hvis de da ønsket å bli gjenvalgt. Se Scullard 1995: 126

under valgkampen. Det ble da ett ønske fra den styrende eliten å drive med krigføring for å kunne dekke utgiftene som disse embetene innebar.

Man kan også se tegn til sivile krefter bak den romerske imperialismen, mer spesifikt *publicani*, de sivile skatteinnkreverne som kjøpte kontrakter av staten, for så å kreve inn skattene privat i provinsene.³⁰ Dette er ett hovedargument for de økonomiske teoretikerne, i og med at det viser til sivil vinning ved romers imperialisme.

Ett annet argument for imperialismen som trekkes inn, er behovet for slavekraft for å drive de større gårdene som eliten eide i Italia. Ett faktum er det at var en av de få måtene en romersk aristokrat kunne vinne riktig rikdom på var enten ved krigsbytte eller ved å drive sine eiendommer. Dermed var det ikke uvanlig for de romerske aristokratene å eie større gårder hvor de drev kommersiell gårdsbruk. For at dette skulle være mest mulig lønnsomt, trengte man slavekraft. I Keith Hopkins bok *Conquerors and Slaves*, vektlegger han nettopp dette.³¹ Han argumenterer også for at den stadige krigføringen gjorde det lettere for eliten å ta over små gårder som tidligere hadde tilhørt romerske borgere som hadde falt i krigen, for så å assimilere disse inn i sine større gårder. Han prøver her å vise det at den romerske eliten også la til rette for en slavedrevet landbruksdrift i Italia og *Latium*³². Dette er ett ytterligere aspekt ved den økonomiske forklaringsmodellen som man finner i den nyere forskningstradisjonen.

En siste hovedretning innen denne akademiske tradisjonen, er en som er preget av at den ikke vil ta noen sider. Den går i rette med de monokausale forklaringsmodellene, og hevder at man ikke kan forklare en slik komplisert prosess som den romerske utenrikspolitiske historien var, og en utvikling som gikk over flere århundrer med en enkel teori. Blant disse finner man M. Crawford³³ som hevder at man kan nettopp ikke se på kun en enkelt teori, men at det var forskjellige motiver som lå til grunn for den romerske imperialismen, eller noen ganger flere

³⁰ Meyer 2002: 266-267

³¹ Hopkins Keith, *Conquerors and Slaves*, University Press, Cambridge, 1978

³² Området rundt byen Roma, hvor det originale romerske folket kom fra. Moderne Lazio

³³ Crawford, M.: *The Roman Republic*, Fontana Press, 1978

forskjellig motiver på samme tidspunkt i en beslutningsprosess. Her viser jeg også igjen til Rich som hevder at man kan rett og slett ikke se på bare en faktor, for så å utelukke alle andre.

Det har ennå ikke oppstått ett nytt overordnet paradigme som har fått samme status som Mommsens paradigme som oppstod på 1860-tallet. Det som preger det akademiske miljøet er splittelse i flere retninger, hvor noen fremdeles følger det tradisjonelle paradigmet, og det er andre som følger de forskjellige retningene som har oppstått siden 70-tallet. Dette gjør det dermed interessant å ta for seg tre forskjellige modeller i denne oppgaven slik jeg har tenkt til å gjøre. Jeg vil plassere dem inn i en forskningstradisjon, slik at man kan diskutere de synspunkter som kommer frem i hoveddelen i oppgaven.

Det har blitt skrevet mye om den romerske imperialismen i forhold til Hellas, nettopp på grunn av de punkter som jeg har alt nevnt. Disse punktene vil tas opp senere i denne oppgaven. Selv om det ikke foreligger en egen undersøkelse om akkurat gresk-romerske forhold i den perioden jeg tar for meg, betyr ikke at det ikke er ett punkt som ikke er gjennombehandlet i forskningslitteraturen. Likevel mener jeg at det er en plass til denne undersøkelsen, fordi denne undersøkelsen ser på denne problematikken for seg selv, med utgangspunkt i en spesifikk hendelse, nærmere bestemt den Isthmiske erklæringen i 197.

Den romerske imperialistiske motivasjonen, og forskningen rundt denne har vært ekstensiv og godt behandlet. Som vist ovenfor strekker forskningstradisjonen seg langt tilbake i tid, og tar for seg forskjellige vinkler. Likevel mener jeg at det er en plass for min undersøkelse. Temaet om greko-romerske relasjoner har blitt behandlet, men gjerne i sammenheng med andre undersøkelser, og mer vidt fattende fokus og problemstillinger. Dermed mener jeg at det kan rettferdiggjøres å skrive nok en avhandling om dette temaet.

1.5 Begreper

I løpet av oppgaven min vil det dukke opp en del ord og uttrykk som jeg her ønsker å klargjøre, for siden å kunne unngå forvirring.

1) **Italia.** I dag når vi snakker om Italia, snakker vi om nasjonen som ble til på midten av attenhundretallet. Polybios selv bruker uttrykket Italia, men i dette tilfellet snakker jeg om den italienske halvøy, som ett geografisk område. Det var på tidspunktet som de hendelsene som er fokus for undersøkelsen også ikke en del av en nasjon, men en løs organisasjon av byer under den romerske stats beskyttelse, dette gjaldt ikke Sicilia, som er en del av moderne Italia. Denne ble først mye senere lagt inn under Roma. Jeg vil bruke Polybios sin definisjon.

2) **Hellas.** Når jeg bruker uttrykket Hellas er det i en geografisk sammenheng, og har ikke noe å gjøre med den moderne nasjonen ved samme navn. Det er for å beskrive ett spesifikt område, og betyr ikke at jeg samler alle bystatene under ett. Det er det greske fastland som jeg referer til i dette tilfellet. Spesielt fordi de områdene som det snakkes om lå på det greske fastlandet.

3) **Ligaer.** Det antikke Hellas bestod for det meste av individuelle bystater, med det området en dagsreise rundt som dets territorium. Det var ikke uvanlig å danne ligaer, politiske samarbeidsorganisasjoner, med ett felles ansvar overfor hverandre til å hjelpe når det var nødvendig. Man hadde dermed større politisk tyngde, og ble ikke like lett overkjørt av mektigere stater. Kjente ligaer inkluderer for eksempel den Akaiske Liga og den Aetoliske Liga.

4) **Imperialisme/ekspansjonisme.** Disse begrepene benyttes på lik linje. Det er i dette tilfellet snakk om den ekspansjonen som romerne stod for, spesielt etter den første puniske krigen(264-241 fvt), da de drastisk utvidet sine territorier. (Se historiografidelen for mer utfyllende informasjon) Merk at imperialisme er ett anakronistisk ord som først oppstod på midten av 1800-tallet. I min oppgave vil jeg definere romersk imperialisme som *en bevisst prosess hvor det utøves militært og/eller politisk press som gjør at antagonistene får kontroll*

*over ett område som ikke er en del av deres naturlige og/eller historisk tilhørende, territorium.*³⁴

5) **Bystater.** På grunn av den geografiske utformingen av det greske fastlandet var den mest praktiske politiske enheten en by med området rundt som dets territorium. Man har unntak, bystater som ekspanderte og tok over større områder. Som for eksempel Aten og dens ekspansjon på Attika.

6) **Territorialstater.** Kan liknes med kongedømmer, selv om ikke alle slike stater var det. Dette er ett område, gjerne større enn området til en bystat, som har ett overhode, eller styringsorgan. Den territorialstat som blir nevnt i sammenheng med denne oppgaven er Makedonia.

1.6 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg introdusert min problemstilling, **”Hvorfor oppførte romerne seg så atypisk i forhold til grekerne?”**, forklart hvordan jeg ønsker å besvare denne. Jeg har og vist at i forskningslitteraturen har dette blitt behandlet, men ikke på en slik måte, slik at jeg føler min undersøkelse på dette temaet er berettiget. På de neste sidene vil jeg ta for meg det som har blitt introdusert og skissert i dette kapitlet.

³⁴ Min egen definisjon for denne oppgaven. SNL: Betegnelse på en stats forsøk på å underlegge seg, og forme i ens eget samfunns bilde, andre samfunn. <http://www.snl.no/imperialisme> hentet 13.05.09

KAPITTEL 2

Den romerske ekspansjonen

Det historiske hendelsesforløpet som leder opp mot romernes imperialistiske handlinger strekker seg langt tilbake. Det samme gjelder den romerske kontakten med den greske sivilisasjonen. Det som skal tas opp i dette kapittelet er bakgrunnen for disse forholdene. Det skal også til slutt, kort skisseres de hendelser som foregår i den aktuelle perioden for vår undersøkelse, for lettere å sette dem i en kontekst, for deretter lettere følge analysen og diskusjonen i de kommende kapitlene.

For å kunne vise at romerne oppførte seg atypisk slik som hovedproblemstillingen hevder, er det nødvendig å vise hva det var som var typisk oppførsel for romerne. Derfor vil jeg i tillegg til å komme med en bakgrunnshistorie for den romerske ekspansjonen, for å vise hvordan romerne behandlet andre stater. Jeg vil også komme med en kort beskrivelse av hva som skjer i perioden jeg tar for meg i oppgaven, for at man så lettere kan følge den senere diskusjonen.

2.1 De greske bosetningene utenfor Hellas

Roma ble ifølge tradisjonen grunnlagt i 753, på samme tidspunkt som når grekerne begynner å danne sine handelsstasjoner og kolonibyer³⁵ i det vestlige middelhav. Våre kilder plasserer disse så tidlig som på 800-tallet.³⁶ Konsentrasjonen av disse byene var i Sør-Italia, viktige byer plassert blant annet ved Napoli bukten,³⁷ og det ble også grunnlagt noen på Sicilia, men dette området bestod i tillegg av kartagiske kolonier.³⁸

³⁵ De greske koloniene er ikke de samme som de romerske *coloniae*. Dette var byer som var datter byer av deres opprinnelsesbyer. Disse var mer frie enn deres senere romerske ekvivalenter. De handlet mer eller mindre uavhengig av sin moderby, mens romerske kolonibyer ble forventet å følge roms direktiver.

³⁶ Cornell 1995:86

³⁷ Cornell, Matthews, 1990:23

³⁸ Cornell, Matthews, 1990:23

I den arkaiske tidsperioden³⁹ var det en stor vekst i utsendingen av grupper for å danne nye bosetninger. I den akademiske tradisjonen har dette blitt kalt en koloniseringsprosess. Også mye fordi selv om det hadde vært en viss utsending og danning av bosetninger i den mykenske perioden, som for eksempel Miletus. Det var først i den arkaiske perioden dette ble gjort i en så stor utstrekning det ble dannet nye byer rundt middelhavet. Men kan man egentlig snakke om en koloniseringsprosess? Det var individuelle bystater som sendte ut disse ekspedisjonene, og de nye bosetningene ble ikke behandlet slik som vi forbinder med kolonier. Grunnen til at dette benevnes som en koloniseringsprosess, var at denne historiske sjangeren, i likhet med så mange andre sjangre, ble dannet på attenhundretallet. Da også i stater som selv var moderne kolonimakter, og for de historikerne som skrev på denne tiden, ble det da ble naturlig å trekke linjer tilbake til antikken. Som i imperialismen søkte de en presedens i historien på at dette var gjort før, og man da kunne sette seg selv i en mer nobel kontekst. Dermed trakk en paralleller til fortiden, og gjerne klassiske Hellas og Roma.

2.1.2 Magna Graecia

Magna graecia⁴⁰ er ett latinsk uttrykk, brukt om de greske bosetningene på den italiske halvøy og på Sicilia. Disse ble dannet på syv og sekshundretallet, i den arkaiske tidsperioden. Det var flere faktorer som spilte en rolle da det ble sendt ut slike ekspedisjoner. Blant annet i det akademiske miljø har hovedforklaringene vært at overpopulasjon og ett for sterkt press på ressursene på det greske fastland, vært det som har dominert som forklaringsmodeller. En annen faktor nevnt var den greske arveloven. Alle sønner skulle arve likt, og eiendommer ble delt opp i for mange deler, hvor hver av disse ikke kunne brødfø en familie. Løsningen ble å sende ut de yngre sønnene for å søke nytt land og danne nye byer. Andre byer ble igjen dannet på grunnlag av handel, og handelsstasjoner som var vellykket og tjente mye utviklet seg til å bli byer.

Disse var regnet som datter byer av de originale byene som de kom fra. Disse bosetningene ble i sin fulle utstrekning liggende på kysten rundt middelhavet, så langt som Mainace i vest

³⁹ Den arkaiske tidsperioden blir normalt definert som ca 750 til 550

⁴⁰ Μεγάλη Ἑλλάς

(på den iberiske halvøy, dagens Spania), til Tanais i nord(på Svartehavskysten), til Cyrene og Neucratis i sør og Al Mina i øst.⁴¹

De bosetningene som jeg vil bruke som eksempel er nettopp de som lå i Magna Graecia, og blant de mer kjente byene har vi Syrakus og Neapolis. Deres søster byer var henholdsvis Korint og Thasos på det greske fastland.

42

Kart som viser spredningen av de greske kolonibyene.

Det ble dannet tidlige, og sene bosetninger av grekerne rundt middelhavet, selv under det romerske hegemoni. De fleste slike i dagens Italia var tidlige bosetninger, av naturlige

⁴¹ Kart side 18 og 19 i Boardman, Griffin, Murray; Oxford History of Greece and the Hellenistic world, Oxford University Press, 1st edition 1986, printed 2001

⁴² http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/shepherd/greek_phoenician_550.jpg

grunner. Da på grunn av den romerske statens ekspansjon på den italienske halvøy i løpet av 400-tallet.

2.2 Den romerske ekspansjonen på den italienske halvøy 390-200

Romerne fikk i 390 en stor skrekk, og i følge flere historikere er dette vendepunktet i romersk innstilling til krigføring og utenrikspolitikk.⁴³ Da gallerne fra Nord-Italia, de som romerne kalte de cisalpinske gallerne invaderte Roma og inntok Capitol-høyden, var den romerske stat og forfatning nær ved å bli ødelagt. I følge kildene klarte de å overtale gallerne til å reise tilbake, noen hevdet ved store bestikkelser. Det er først etter denne hendelsen vi ser en mye mer aggressiv utenrikspolitikk blant romerne.

Det romerne gjør så snart som mulighetene er til stede, blir de aggressoren i flere mellomstatlige forhold i Italia. De stater som de har kjempet mot, av og på i århundrer blir nå overrent, og det er her man også etter hvert ser tegn til de samfunnsstrukturene som også er med på å forme utenrikspolitikken, som også vil diskuteres senere i denne undersøkelsen.⁴⁴

” Then it was that the Romans - having reduced the Etruscans and Samnites to obedience, and conquered the Italian Celts in many battles- attempted for the first time the reduction of the rest of Italy. The nations for whose possessions they were about to fight they affected to regard, not in the light of foreigners, but as already for the most part belonging and pertaining to themselves.”⁴⁵

Polybios forteller at etter romerne slo Pyrrhus, den persiske kongen, og fordrev ham fra Italia, brukte de anledningen til å legge resten av Italia under seg.⁴⁶ De hadde da i den generasjonen flere som hadde krigserfaring og dermed også de som husket rikdommen som kom med det å krige. Dermed har man flere som er interessert når den første puniske krigen bryter ut i 264.

⁴³ Se f eks Scullard 1995:102

⁴⁴ Se Harris 1979: Del 1

⁴⁵ Polyb.1.6.6

⁴⁶ Polyb.1.6.6-7

Krigen varer i over tjue år, og det er som kjent romerne som vinner denne krigen i 242. Ettervirkningene av denne krigen er med på å danne ett Roma som har store territorier og etter hvert ett problem med å administrere disse områdene. Da fredsavtalen skulle skrives ble ikke det første forslaget godtatt av senatet⁴⁷, og man endret avtalen til å være enda strengere overfor kartagerne. Og romerne fikk nå legge Sicilia til sitt innflytelsesområde og flere av de andre øyene rundt Sicilia. Kartagerne på sin side ble sterkt redusert, og måtte betale store summer i krigsskadeerstatning og fikk sin utenrikspolitikk sterkt innskrenket av romerne.

2.3 Romerne i øst

Det er ikke lenge etter at dette romerne begynner å involvere seg i den østlige halvdelen av Middelhavet. Som allerede nevnt, fantes det kontakt mellom Hellas og Italia fra ganske tidlig av, i tillegg på dette tidspunktet har nå romerne inkludert de greske byene i Italia blant sine forbundsfeller. På tross av dette er det først nå etter at romerne har slått kartagerne, at de ser østover.

I Adriaterhavet, havet mellom Italia og Hellas, var det piratvirksomhet som plaget romerske og italienske kjøpmenn. Da romerne i 229 vendte seg til dronningen av Illyria, landet hvor disse piratene hadde base, og spurte om hun kunne gjøre noe med problemet, ikke bare nektet hun, men hun drepte også de romerske utsendingene.⁴⁸ Dette fikk romerne til å erklære krig mot Illyria. De gikk inn i Illyria og tok lett over flere områder. Dronning Teuta så seg dermed nødt til å overgi seg den følgende våren.⁴⁹ Igjen setter romerne strenge krav overfor den overrumplede fienden. Dronningen må gi opp de fleste av sine territorier, og mye av sin militære styrke I følge Polybios fikk hun kun lov til å beholde to skip som kunne seile forbi ett visst punkt, og da kun ubevæpnede.⁵⁰

Ett moment som kan være interessant å nevne her i forhold til vår framtidige undersøkelse, er det at romerne sendte utsendinger til både den Aetoliske og Akaiske liga for å fortelle om deres seier.⁵¹ Dette viser at romerne tidlig visste om disse ligaene og også om ligaenes makt

⁴⁷ Polyb.1.63

⁴⁸ Polyb. 2.8

⁴⁹ Polyb.2.12

⁵⁰ Polyb. 2.12.3-4

⁵¹ Polyb.2.12.4

og innflytelse i de greske områder. Dermed viser de at de har litt kunnskaper om de greske politiske farvann.

Denne første innvolvingen i den østlige delen av middelhavet var det som ledet opp mot de videre konfliktene i øst for romerne, da Filip den femte av Makedonia så romerne som en potensiell trussel. Dermed hadde man utgangspunktet for de makedoniske krigene som også ble romernes inngangsportal til Hellas og Asia.⁵²

53

Kart over områdene som omfattet den Akaiske Ligaen, og den Aetoliske Ligaen.

⁵² Med Asia menes her romernes Asia. Når romerne brukte uttrykket Asia, mener de det vi i dag kaller Lilleasia.

⁵³ <http://www.heritage-history.com/maps/shepherd/shep019a.jpg>

2.3.2 Den Aetoliske og den Akaiske Ligaen

Den Aetoliske Liga blir nevnt ganske tidlig i de kildene man har om dette, og var sagt å være byer befolket av ett folkeslag som kom originalt fra Elis, og hadde bosatt seg i de områder som tilhører det som kom til å bli den Aetoliske Ligaen. I løpet av det fjerde og tredje århundret hadde de byene som dette folket tilhørte, organisert seg såpass at de kunne kalles en liga. Schuckburg sier i introduksjonen til sin oversettelse av Polybios at de tydeligvis hadde en konstitusjon innen 279, i og med at de ble bedt om å delta da Delphi ble angrepet av gallerne.⁵⁴

Den Akaiske Liga på den andre siden bestod originalt av en konføderasjon av tolv byer, med to ledere.⁵⁵ Kildene sier ingenting om når den ble dannet, men denne ligaen blir, som den Aetoliske, nevnt tidlig i kildene, om enn tidligere, og den nevnes i Tukydid, med politiske forhold til Aten alt i 454.⁵⁶ Denne ligaen har ikke stor innflytelse i det femte og fjerde århundret, og etter hvert ser akaierne seg tvungne til underkaste seg Makedonia. Det er først på midten av det tredje århundret på 250-tallet at man ser at den Akaiske ligaen igjen begynner å bygge seg opp, og få en betydelig plass i den politiske konstellasjonen i Hellas.

Det er en lang historie med uenighet mellom den Akaiske og den Aetoliske ligaen, og i løpet av det tredje århundret mange konflikter, blant annet den sosiale krigen i Hellas, som for en stor del foregikk mellom den Akaiske og Aetoliske Liga. Da romerne kommer til, er det en viss fred mellom de to ligaene, men man ser, noe som jeg siden vil også trekke frem, tegn til fiendtlighet mellom dem selv i perioden etter den Isthmiske erklæringen i 197.

Seieren i den andre puniske krigen(218-201) var med på igjen å utvide romernes territorier. Kartagerne hadde på dette punktet, før krigen, utvidet sin egen innflytelsessfære. På tross av romernes strenge sanksjoner etter den første puniske krigen, hadde kartagerne på dette tidspunktet bygget opp sin styrke. I og med at de hadde mistet store områder etter den første

⁵⁴ E.S. Schuckburg, 1889: xlvii

⁵⁵ Schuckburg 1889:xlvi

⁵⁶ Tukydid 4.21

puniske krigen, så ønsket de å skaffe seg nye områder. De hadde sendt menn til Spania⁵⁷ og etablerte nye byer.⁵⁸ Det var også herfra de startet den andre puniske krigen.

Etter denne krigen var romerne igjen seierherrene, og igjen la de ganske strenge sanksjoner inn i fredsavtalen som kom etter krigens avslutning.⁵⁹ Nok en gang så begrenser romerne den utenrikspolitiske valgfriheten til en stat etter å ha overvunnet dem. Kartagerne blir nektet å krige utenfor Afrika, og hvis de først skal krige, må de ha romernes tillatelse. De må også betale en enorm sum i krigsskadeerstatning, over ti tusen talenter sølv.

2.4 Etter den 2. Puniske krig

Det var etter den andre puniske krigen at romerne igjen valgte å gå inn i Makedonia. Filip den femte av Makedonia hadde gjort sine egne avtaler med Hannibal under krigen, og dette falt ikke i god jord hos romerne, i og med at det hadde vært en lang og blodig krig.

Romerne kom til en viss forståelse med makedonerne under den andre puniske krig. Romerne ville bli raskt ferdig med konflikten med Filip for å kunne konsentrere seg om Hannibal. Resultatet av det var freden i Phoenice i 205.⁶⁰ Her begynner romerne å vise muskler, og begynner å ta på seg rollen som grekernes beskyttere.

På tross av avtalen i 205 velger romerne å gå inn i Makedonia i 200, etter den andre puniske krigen.

*”We shall see...how the spirit of stark hatred could intervene in Roman Politics, even against political interest. In the same way, we may well believe, many senators in 201 may have felt that the time for their revenge had come...it was time to pay the King back in his own coin.”*⁶¹

⁵⁷ Igjen, når jeg her bruker navn til moderne nasjoner, mener jeg de geografiske områdene, og dette har da ikke noe med dagens Spania å gjøre.

⁵⁸ Polyb.2.1, Polyb. 2.13

⁵⁹ Polyb.15.18

⁶⁰ Harris 1979:206-208

⁶¹ Badian 1958:65

Romerne fremmer krav til Filip om å trekke seg ut av områder som han ikke ønsker å trekke seg ut av, og romerne, som har påtatt seg rollen som grekernes beskyttere, går til krig mot Filip på det grunnlaget. Denne krigen ender med slaget ved Cynoscephalae i 197⁶², og den Isthmiske erklæringen som er utgangspunktet for vår undersøkelse kommer året etter ved de Isthmiske lekene i Korint.⁶³

2.5 Årene 200-167

Etter erklæringen av grekernes frihet ved de Isthmiske lekene, ser vi at det var flere av grekerne som ikke var helt fornøyd med den.⁶⁴ Blant annet så den Aetoliske Ligaen på den erklæringen som mangelfull med hensyn til territoriale fordelinger.⁶⁵ Dermed betraktet de den som en unnskyldning til å kunne forsyne seg med områder som de ønsket seg. De statene som ble rammet av denne tolkningen spurte romerne, de selvutnevnte beskytterne av grekernes frihet, om hjelp, og den aetoliske krigen involverte igjen romerne i Hellas. De hadde nå i tillegg involvert seg med Antiochus, konge over Persia ved å invitere ham inn i Hellas,⁶⁶ og dette var nok med på å gjøre konsekvensene så alvorlige for den Aetoliske ligaen.

I år 180 blir det sendt en delegat til Roma fra den Akaiske ligaen, i og med at det begynner å bli klart at det bygger opp mot en ny konflikt mellom Makedonia og Roma. Den Akaiske Ligaen var kjent for å ha sterke bånd med det Makedoniske kongedømmet, og ønsker å forsikre romerne om at de er vennlige innstilt i mot romerne, og er deres venner. Det viser seg at de sender feil delegat, en mann ved navn Callicrates, som i stedet taler i mot den Akaiske Ligaen, og dette får fatale følger etter den tredje Makedoniske krigen. Her kan man igjen se det fiendskapet som var mellom de to ligaene.

Da Filip den femte dør i 179, tar hans sønn over, og han velger å ta opp farens ekspansjonistiske ambisjoner, noe som leder til at romerne erklærer krig i 171. Den tredje

⁶² Polyb.18.22, 18.43

⁶³ Polyb.18.46

⁶⁴ Se kapittel 3

⁶⁵ Polyb.18.45

⁶⁶ Dette skjer i årene 191-189 fvt. Gruen 1984:24, vol I

Makedoniske krigen ender ved slaget ved Pydna i 167⁶⁷, og dette får fatale følger for ikke bare Makedonia, men også den Akaiske ligaen. Det makedoniske kongedømmet opphører å eksistere, og den Akaiske ligaen blir pålagt sterke sanksjoner, i tillegg til at de blir beordret til å sende tusen gisler, blant de unge mennene i eliten til Roma. Så på dette punktet kan vi se at romerne har begynt å behandle grekerne på samme måte som tidligere fiender. Hvor man har vært nødt til å sende gisler, og betale store summer i krigsskadeerstatning.⁶⁸

2.6 Oppsummering

Jeg har her kommet med en kort summering av den romerske stats historie, da med ett fokus på de utviklinger som er interessant for denne oppgaven. Dette er fordi jeg ønsker å gi en bakgrunn for min analyse som kommer i neste del. Jeg har sett på den tidlige historien med ett blikk på de tidlige båndene med greske byer og sivilisasjon, i og med at denne oppgaven fokuserer på romernes forhold med de greske bystatene og ligaene.

Jeg har også kommet med en kort summering av de hendelser som er viktige i Hellas i den perioden som jeg tar for meg, for at ikke det skal være for uoversiktlig når vi kommer til neste del i denne oppgaven, analysedelen.

⁶⁷ Harris 1979:227-233

⁶⁸ Se ovenfor, fredsavtalene etter den illyriske krigen, og den første og andre puniske krigen.

KAPITTEL 3

Kildeintroduksjon

Som nevnt i introduksjonskapittelet vil denne undersøkelsen ta for seg romernes behandling av de greske bystatene og ligaene på det greske fastland i en begrenset tidsperiode.

Hovedfokuset vil ligge på perioden fra ca 200 fram til 167, med spesifikke hendelser trukket ut i fra denne perioden og analysert, dette er fordi det er først nå man ser en mer aktiv involvering fra romernes side i Hellas. Fremgangsmåten vil være at det vil bli analysert ut fra tre forskjellige hypoteser med utgangspunkt i hovedproblemstillingen, som allerede har blitt diskutert ovenfor i det innledende kapittelet i denne oppgaven.

Som jeg har tenkt til å komme inn på i de følgende kapitlene, var romernes oppførsel i forhold til Hellas ganske spesiell. I hvert fall i den initialiserende fasen, og dermed blir dette avviket noe som er interessant å undersøke. De hendelsene som jeg har trukket ut fra vår hovedkilde, Polybios er da representative for denne oppførselen.

Jeg vil i denne delen gjengi disse hendelsene, med fulle sitater fra kilden, her i E.S. Shuckburgs oversettelse fra 1889.⁶⁹ Dermed blir disse da utgangspunktet for de tre følgende kapitlene som tar for seg de tre hovedhypotesene som er representanter for syn i forskningslitteraturen, i tillegg til min egen hypotese.

3.1 De tre hypotesene

Gjennom min egen lesing og også gjennom en ekstensiv gjennomgang av forskningslitteraturen har jeg kommet fram til tre hypoteser som er hovedfokuset for min oppgave. Det vil jeg kort presentere her.

⁶⁹ Schuckburg, E.S. 1889

Det foreligger mange oversettelser på Polybios. Jeg har valgt å forholde meg til Shuckburg når jeg siterer, mest fordi jeg foretrekker å lese den teksten fremfor Loeb bibliotekets oversettelse. Jeg har også Loeb bibliotekets oversettelse, og bruker denne når jeg skal se på originalteksten. Jeg bruker de engelske oversettelsene fordi det ikke foreligger noen norsk oversettelse av de delene av Polybios som jeg bruker.

1) ”Romerne oppførte seg så atypisk overfor grekerne, på grunn av ett mindreverdighetskompleks, utviklet gjennom en kulturell takknemlighetsgjeld.”

Denne hypotesen er min egen, og man finner i forskningslitteraturen, blant annet hos Walbank og Holleaux⁷⁰, de som argumenterer for en aktiv filhellenisme blant romerne. Det jeg gjør her er å ta dette konseptet og trekke det ett hakk videre. Jeg hevder dermed at det ikke bare er snakk om filhellenisme, men ett mindreverdighetskompleks. Det faktum at den romerske kulturen var farget av den greske gjorde, i følge denne hypotesen, at romerne ikke hadde det komfortabelt med å dominere den greske verden på like stor linje som andre de tidligere hadde hatt kontakt med. Dermed blir det en interessekonflikt hvor romerne på den ene siden ønsker å fortsette framover slik de hadde gjort det i det vestlige middelhav, men kunne ikke på grunn av at de følte det ville bli feil å dominere dem som var grunnleggere av deres egen kultur.

2) Romerne oppførte seg så atypisk overfor grekerne på grunn av deres *amicitia/clientelae* konsept.

Denne hypotesen har grunnlag i forskningslitteraturen, og tar utgangspunkt i det særromerske konseptet *clientelae*, og også det klassiske konseptet *amicitia*, som ikke var begrenset til det romerske samfunnet. Blant annet finner man verk av Badian⁷¹ og Gelzer som bruker dette i sin forskning på ett mer generelt plan, mens jeg vil her ta for meg dem i forhold til de spesifikke hendelsene som tas opp her. Jeg vil anvende de prinsippene disse begrepene står for som en modell.

3) Romerne oppførte seg så atypisk overfor grekerne på grunn av store indre politiske stridigheter.

Denne hypotesen fokuserer spesielt på de indre politiske stridighetene i Roma i tidsperioden som diskuteres, 200-167. Her vil det tas opp de problemene rundt det at en bystat skal styre ett

⁷⁰ Se kapittel 1.4, historiografi

⁷¹ Badian, E, *Foreign Clientelae*, 1958

imperium, og den indre konkurransen blant eliten som ett problem som er med på å forme utenrikspolitikken. Det var innebygd i den romerske konstitusjon en balanse, som den politiske elite ønsket å opprettholde, men på forskjellige måter, og det gjenspeiles her i utenrikspolitikken. Denne vinklingen finner man blant flere forskjellige forfattere, om enn med sitt eget fokus. Men i og med at det er ett fokus på romersk innenrikspolitikk i forhold til imperialismen, sier dette noe om at det kan ha vært en viktig påvirkningsfaktor. Blant de forfattere som kan nevnes i denne sammenheng er Harris, Crawford og Rich.⁷²

3.2 Hovedkilden: Polybios

Polybios var fra Megalopolis, en bystat i Arkadia, og en viktig drivkraft i den Akaiske Ligaen, og ble født på slutten av det tredje århundret.⁷³ Hans familie var blant den politiske eliten i Megalopolis og hans far var aktiv i det politiske liv i både hjembyen og den Akaiske liga. I og med at han var fra eliten, fikk han også utdanning deretter og kjente nok godt til verkene til andre greske historieskrivere. Han ble selv politiker, og var aktiv i den Akaiske ligaen som sin far. Det var gjennom dette arbeidet han også ble kjent med den romerske Scipio-familien, en av de mektigste i Roma på dette tidspunktet, og som siden var med på å påvirke hans liv.

Polybios var en av de tusen aristokratene fra den Akaiske liga som ble sendt til Roma etter hendelsene i den tredje makedoniske krigen.⁷⁴ Nettopp på grunn av hans bånd med Scipio familien fikk han privilegier som ikke var gitt til de andre greske gislene. Blant var han gjest hos Scipioene, og hadde dermed også ett godt grunnlag da han begynte med arbeidet sitt med sin *Historie*. Dette var ikke det eneste litterære verket han gav ut, men på langt nær det mest berømte, og det av dem som overlevde, annet enn å bli nevnt andre steder.⁷⁵

Polybios var greker, og hans verk faller innen sjangeren til greske historieskrivere, med de sjangertrekk en finner der, blant annet med taler, introduksjoner, skrivemåte og vektlegging

⁷² Se kapittel 1.4, historiografi

⁷³ Hans liv blir satt til cirka 200 fvt til 118 fvt.

⁷⁴ Polybios var heldig som fikk komme til selve Roma, de andre gislene ble innkvartert i andre byer i Italia.

⁷⁵ Introduksjon til Loeb bibliotekets oversettelse, skrevet av Edwards, H.J. 1922: x

av sannheten.⁷⁶ Han var vokst opp med en klassisk gresk utdannelse, og dette preget naturligvis hans forfatterskap.

Herodot som skrev på 400-tallet skapte denne sjangeren.⁷⁷ Han skrev om perserkrigene som grekerne, ledet av Aten, utkjempet. Han var den første som skrev en historie om menn og deres anliggender, og han var den første til å utelate gudene som en faktor i forklaringene sine, men så heller på årsak og virkning.⁷⁸

Polybios fulgte i sporene til tidligere greske historikere, men mer i retning av Tukydid, som kom etter Herodot. Han mente som Tukydid, at det var viktig å gjøre undersøkelser personlig før en skrev historien, dette var noe Polybios også gjorde, og det var derfor han satte begynnelsen av sin undersøkelse av det romerske imperiets vekst i den 129 olympiade, den greske måten å regne tiden på,⁷⁹ for så å kunne ha mulighet til å snakke med mest mulig folk eller ha mest mulig korrekte kilder.⁸⁰

Polybios så på det som viktig å kunne se de steder som en skrev om, og han forteller at han selv hadde reist til Spania og reist over Alpene, hvor han fulgte ruten Hannibal selv tok.

Når Polybios ikke kunne snakke med mennesker som hadde opplevd de hendelser han ville snakke om, nevnte han de kilder han brukte, og kritiserte dem aktivt i teksten, mens han samtidig hevdet at hans måte å arbeide på var bedre. Han var ekstremt kritisk og mente de var dårlig skrevet, ikke inneholdt nok informasjon og hadde ikke evnen til å evne til å koble forskjellige hendelser sammen, og så ikke på sammenhengene mellom forskjellige hendelser i en stats historie.⁸¹ Dette var nettopp det som Polybios mente var viktig i historieskrivingen.

⁷⁶ "...if history is deprived of the truth, we are left with nothing but an idle unprofitable tale." Pol. 1.14.6

⁷⁷ Boardman, Griffin and Murray: 2001, 214-216

⁷⁸ Eksempelvis illiaden og Odysseen bruker Homer guders vrede for å forklare naturlige fenomener.

⁷⁹ olympiade, betegnelse på fireårsperioden mellom de olympiske leker i antikkens Hellas. Med utgangspunkt i lekene i juli 776 f.Kr. ble det i etterklassisk tid vanlig å tidfeste historiske begivenheter til olympiader. Ordet ble imidlertid allerede i antikken også brukt om de olympiske leker, <http://snl.no/olympiade>, hentet 14.mai 2009

⁸⁰ Det vil si ca 220 f kr

⁸¹ Polyb 1.4.5-8

Polybios sitt verk er nesten utelukkende romerskvennlig, og han har en programerklæring i begynnelsen, hvor han forklarer hvorfor han gjør dette, og hvorfor nettopp hans verk er viktig og nødvendig.

*” Can anyone be so indifferent or idle as to not care to know by what means, and under what kind of polity, almost the whole world was conquered and brought under the dominion of the single city of Rome, and that too within a period of not quite fifty three years ... ”*⁸²

*“But the fact is that the majority of the Greeks have no knowledge of the previous constitution, power, or achievements either of Rome or Carthage. I therefore concluded that it was necessary to prefix this.”*⁸³

3.2.2 Problemer med Polybios

Det er noen punkt en må ha i minne når en bruker Polybios som kilde. I og med at han er nesten den eneste kilden som har overlevd i en viss størrelse, har man ikke noe annet valg enn å forholde seg til kilden. Det første av flere problemer med denne kilden er det at det er nesten den eneste som eksisterer på dette området, så man har ingen gode muligheter til å kunne bekrefte det som står nedskrevet i kilden, ved å sjekke den opp mot tilsvarende verk. Av over førti bøker har bare fem av dem overlevd i sin helhet, mens det resterende innholdet er fragmenter, om enn ganske store.⁸⁴

Ett annet problem man finner er konteksten til verket. Man vet at Polybios hadde ett ganske tett bånd med Scipio familien i Roma. Dette kan selvfølgelig ha vært med på å forme hvordan han skrev verket. Man finner ett eget kapittel i hans verk som er viet til denne familien, og det var nok mye hans vennskap i denne familien som åpnet mange dører til kilder da Polybios var i Roma. Blant annet hadde han muligheten til å intervju Scipio Africanus' venn Laelius da han var i Roma, som forberedelser til sitt verk, og han fikk også være med på felttog etter at

⁸² Polyb. 1.1. 5-6,

⁸³ Polyb. 1.3.7-9

⁸⁴ Introduksjon til Loeb bibliotekets oversettelse av Polybios, skrevet av Edwards, H.J. 1922:x

hans tid som gissel var endt, og han var blant annet til stede ved raseringen av Kartago i 146.⁸⁵

Selv om Polybios selv hevder at verket er skrevet til grekere slik at de kunne forstå hvorfor romerne nå var den dominante stat og myndighet i middelhavsverdenen, kan man ikke komme bort i fra at det mest trolig ble lest av romere også. På dette punktet er det vanlig for den romerske overklassen å lese og snakke gresk, så det at Polybios skrev på gresk var ingen hindring. Noe som kan tyde på dette, er den i til tider overkant positive holdningen til Roma og det romerske folk, og man kan da ikke se vekk i fra at det også var ett romersk publikum i minne når dette verket ble skrevet.

Ett annet aspekt en må huske på når en driver med antikke kilder er overleverings og oversettelses problematikk. I og med at disse verkene har blitt kopiert utallige ganger over hundreårene kan man ikke se bort i fra at det kan ha blitt tapt eller endret noe, i og med at det var mennesker som lagde disse kopiene, og man kan ha gjort feil.

I tillegg kommer det problemet som man får når man har med oversettelser å gjøre. Fordi enhver oversettelse er en tolkning, kommer de personlige valgene til oversetteren inn, da ett ord kan ha mange betydninger og nyanser, og når man velger en tolkning fremfor en annen, kan det være noe går tapt i oversettelsen. Det man kan gjøre for å motvirke en slik problematikk er å jobbe med flere oversettelser og i tillegg gå til originalteksten når man er usikker.

Ett annet punkt er at man gjerne har flere manuskripter til en kilde, hvor man kan sjekke disse opp mot hverandre for å sjekke kildens troverdighet opp mot hverandre. Der hvor de manuskriptene sammenfaller kan man hevde at den er mer troverdig. I Loeb sin oversettelse, som jeg bruker til mine greske utdrag, legger man vekt på manuskript A, mens fragmentene er

⁸⁵ Se introduksjon til Scott-Kilverts oversettelse av Polybios, skrevet av F.W. Walbank. 1979:14-15

fra manuskript F, begge i fra 1000-tallet. Så i Polybios tilfelle foreligger det flere manuskript.⁸⁶

3.3 Kilde utdragene

Som nevnt ovenfor, vil jeg i denne delen komme med de viktigste delene av kildeutdragene i fra Polybios som tar for seg de hendelsene som er utgangspunktet for analysen i denne undersøkelsen. For de komplette utdragene, se Appendix A. Vi har tre hovedhendelser, som skjer i tidsperioden 200-167. Disse har blitt valgt ut på grunn av deres særegenhet, og også fordi de har videre ringvirkninger som også kan si oss noe om romernes handlinger overfor grekerne.

3.3.1 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197 fvt

”About this time⁸⁷ ...the ten commissioners arrived from Rome who were to effect the settlement of Greece, bringing with them the decree of the Senate on the peace of Philip. The main points were these:” All other Greeks, whether in Asia or Europe, to be free and enjoy their own laws... ”⁸⁸

“When these decisions had been come to, the time for the celebration of the Isthmian games arrived... While people were still in this state of uncertainty, all the world being assembled on

⁸⁶ Introduksjon til Loeb bibliotekets oversettelse av Polybios, skrevet av Edwards, H.J. 1922:xi-xii

⁸⁷ Etter slaget ved Cynoscephalae i Thessalia i 197

⁸⁸ Polyb 18.44.1-2

Ότι κατα

καιρον τουτου ηκον εκ τησ Ρωμησ οι δεκα ω εμελλε χειριζεσθαι τα κατα τουφ Ελληναφ, κομιζουντεσ το τησ συξκλητου δοδμασ το περι προσ Φιλιππον ειρηνησ. Ην δε τα συνεζοντα του δογματοσ ταυτα, τουσ μεν αλλουσ Ελληνησ παντασ, τουσ τε κατα την Ασιαν και κατα την Ευρωπην, ελευθερουσ υπ αρξειν και νομοισ ζρησθαι τουσ ιδιουσ.

*the stadium to watch the games, the herald came forward, having proclaimed silence by the sound of a trumpet, delivered the following proclamation; "The Senate of Rome and Titus Quintus, proconsul and imperator, having conquered King Philip and the Macedonians in war, declare the following peoples free, without garrison, or tribute, in full enjoyment of the laws of their respective countries..."*⁸⁹

Denne erklæringen er utgangspunktet for denne undersøkelsen. I dette sitatet finner vi en av de tidlige episodene hvor romerne gjør det klart at de har en interesse i grekernes frihet, og dette er også veldig ureglementert. I de tidligere fredserklæringer og avtaler har de ikke hatt problemer med å kreve hva de kan og mente de hadde krav på. Det faktum at grekerne ikke blir pålagt sanksjoner, men blir erklært "...*free, without garrison, or tribute...*" gjør at denne hendelsen er såpass spesiell at den er utgangspunktet for undersøkelsen.

De er uten andre sanksjoner som vanligvis ble pålagt vennene til de allierte av fienden. I og med at denne proklamasjonen skjer etter at romerne har kriget mot Filip, som derfor hadde innflytelse over store deler av det hellenske området.

Det som også gjør at denne erklæringen er interessant er det at romerne sender utsendinger i fra senatet, noe som legger ekstra tyngde til erklæringen. I og med at det er sanksjonert av senatet gjør dette til en spesielt interessant hendelse å begynne med.⁹⁰

⁸⁹ Polyb 18.46.1-5

Δοξαντων δε τουτων, και της Ισθμίων πανηγυρεος...τοιαυτης δ ουσης εν τοις ανθρωποις της αποριας, αθποισθεντος του πληθους εις το σταδιον επι τοω αγωρα, προελθων ο κηρυξ και <κατα>σιωπησαμε νοστα πληθη δια του σαλπικτου τοδε <το> κηρυγμ ανηγοπευσεν "Η συγκλητος η Ρωμαιων και Τιτοσ Κοιντιος στρατεγος υπατος, καταπολεμησαντες βασιλεα Φιλλιπον και Μακεδονας, Αφιασιν ελευθερους, αφρουρτους, αφορολογητους, νομοις χρωμενους τοις πατριους..."

⁹⁰ Se kapittel 6

3.3.2 Den Aetoliske krigen

”...Damoteles came from Rome, and announced that a continuation of war was decreed against them, and that Marcus Fulvius and an army had crossed to attack them...”⁹¹

”The people of the Aetolians shall in good faith maintain the empire and majesty of the people of Rome...The Aetolians shall pay the Consul in Greece at once two hundred Euboic talents of silver...The Aetolians shall give the Consul forty hostages...to remain for the six years; they shall be selected by the Romans freely... The Aetolians shall deliver such hostages to Rome, and should one of them die, they shall give another in his place...The city and territory of Oeniadae shall belong to the Acarnanians”⁹²

Denne hendelsen er spesielt interessant i og med at den tar for seg en situasjon som kan knyttes opp mot frihetserklæringen ved de Isthmiske lekene. Kun få år etter erklæringen ved de Isthmiske lekene blir Romerne igjen innblandet i en krig på det greske fastland. Aetolerne ønsket nå å gjenerobre visse områder, etter at de fleste stater var blitt erklært frie, inkludert en by som de tidligere hadde rådet over. Dette førte til at kongen av dette området appellerte til romerne om hjelp, og romerne valgte å følge opp om dette ropet etter hjelp og erklære krig mot aetolerne.

I dette tilfellet er det en repetisjon av de samme omstendighetene som nevnt ovenfor.

Romerne kommer til Hellas, overvinner fienden og drar sin vei. Spesielt er fredstraktaten

⁹¹ Polyb.21.25.8-10 ”ο δημον ο των Αιτωλων την αρχν και την δυναστειν του δημου των Ρομαιων...”

⁹² Polyb 21.32.2,8,10, 13-14

”δοτωσαν δε Αιτωλοι αργυριον μη χειρονος Αττικου παραχημα μεν ταλαντα Ευβοικα διακοσια τω στρατεγω τω εν τη Ελλαδι...δοτωσαν Αιτωλοι ομνηρουσ τω στρατεγω τετραρακοντα, εις ετη εξ ουσ αν Ρομην...και τα ομηρα καθιστατωσαν εις Ρομην εαν δε τι αποθανη τω ορμηρων, αλλον αντικαθιστατωσ αν...η δε πολις και η χορα η των Οινιαδων Ακαρνανων εστιν. ”

meget tydelig diktert av romerne interessant. Dermed har man grunnen til at akkurat dette sitatet er valgt ut.

3.3.3 Romernes standpunkt mot Akaia

”The Romans... [if] but directly any one claims anything as of right, on the ground of having been faithful to their alliance, they at once draw in and correct their error to the best of their ability...”⁹³

“Callicrates who had been sent to Rome to plead for the rights of the Achaeans, acted in the exactly opposite spirit... returned to Achaia to overawe the people with the threat of the hostility of Rome.”⁹⁴

”It was with conviction, therefore, and at this time that it [the Senate] first adopted the policy of depressing those who in their several states took the patriotic and honourable side, and promoting those who were appealing to its authority on every occasion, right or wrong.”⁹⁶

Dette sitatet tar for seg en hendelse under opptakten til den tredje makedoniske krigen.

Callicrates blir sendt til Roma for å tale for den Akaiske ligaen, men ender opp med å tale i mot dem. Han får da romernes velvilje og også grekernes, i og med at de ikke vet at han talte i mot dem.

Romerne har i tiårene etter at de hadde vunnet den andre puniske krigen, og begynte å involvere seg i øst, vært den som de greske statene appellerte til hver gang de var uenige og ønsket romernes synspunkt eller godkjennelse om ett spørsmål. Romerne ble også konsultert når de utenforstående greske statene ønsket omgjøring av beslutninger gjort av mindre greske

⁹³ Polyb.24.10.

Ρωμαιοι οντες ανθρωποι και ψυχη χρομενοι... σταπ μεντοι γε τις υπεμνησε των δικαιων, τετηρκως την πιστιν ανατρεχουσιν και διορθουνται σφας αυτος κατα δυναμιν εν τοις πλειστοις.

⁹⁴ Polyb. 24. 12.

”... ο δε Καλλικρατης πρεσβευσας κατα τουσ ενεστωτας καιρους εις την Ρωμην χαριν του λεγειν τα δ ικαια περι των Αχαιων...παρην εις Αξαιαν προσανατεινομενος τον απο Ρωμαιων φοβον. ”

⁹⁵ Dette skjedde alt i år 180 fvt

⁹⁶ Polyb. 24.10.13

stater eller ligaer. Deres støtte som de de facto hegemoniske herskerne i dette området, med størst makt og respekt, kunne bety mye i politiske strider, og kongelige intriger.

Her, i stedet for å legge sterke sanksjoner på den Akaiske Ligaen, så velger romerne å opprette en gruppering i mot dem, hvilket ikke var like ekstremt, og dermed blir det da interessant å ha som en hendelse i oppgaven.

Det disse sitatene har felles er det at de viser de mest spesielle hendelsene i forhold til romernes utenrikspolitiske forhold med grekerne. De viser også en gradvis endring til det greko-romerske forholdet. Man ser her en meget nølende tilnærming mot en overtakelse av Hellas, som det virker som om romerne har veldig delte følelser om. Dette skal behandles i analysen senere i denne undersøkelsen.

3.4 Andre kilder

Jeg vil også bruke andre kilder som støtter opp om mine hypoteser i gjennom hele oppgaven, men disse vil ikke bli brukt i like stor utstrekning som Polybios vil. Dermed vil ikke de bli gjengitt på samme måte som utdragene fra Polybios.

Oppgaven tar utgangspunkt i Polybios fordi han er den beste kilden i forhold til min problemstilling som tar for seg denne perioden, med fokus på romersk utenrikspolitikk. Men man har andre forfattere som skrev på andre tidspunkt. Disse kan belyse visse punkter som ikke var like viktig for Polybios, eller som kan underbygge ham. Blant disse har vi for eksempel Livius. Han skrev etter Polybios og han bruker Polybios som kilde på mye, men han tar opp temaer som ikke virket like viktig eller relevant for Polybios som greker. Eksempelvis har Livius en mye bedre gjennomgang av innenrikspolitiske forhold i Roma enn Polybios. Dette er nok på grunn av at i sin Historie sier Polybios at hans publikum er grekerne, slik at de kan forstå hvorfor romerne er de som nå er den ledende makten i middelhavsverdenen. For dem og Polybios selv var nok ikke innenrikspolitisk maktkamp like interessant, men for romeren Livius, og for hans påtenkte romerske publikum var dette mer relevant.

Livius skrev en ekstensiv historie om Romas historie, fra byens grunnleggelse til hans egen samtid. Verket bestod av 142 bøker, av hvilke 107 er tapt. Han skrev på en elegant og poetisk måte, og hans verk var farget av at han hadde en sterk tro på Roma.⁹⁷ Grant sier om Livius i *Greek and Roman historians*;

*”The first rate literary excellence ensured Livy an enormous and immediate success, eclipsing all forerunners and rivals, and providing Europe with its principal information (if not always accurate) about how the Romans might supposed to have acted and thought, and how they achieved their immediate successes.”*⁹⁸

3.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gjort rede for mine kilder som brukes ekstensivt i oppgaven min, og jeg har presentert de hypotesene som jeg ønsker å besvare ved hjelp av hovedproblemstillingen. Jeg har her gått i mer detalj enn i introduksjonskapittelet, og jeg har forsøkt å forklare litt om hver teori som jeg tar for meg.

Jeg har i tillegg prøvd ved å gå igjennom bakgrunnen for hovedkilden, å nevne noe av problematikken man må ha i minne når man bruker denne kilden.

⁹⁷ Grant1995 :16

⁹⁸ Grant 1995 :17

KAPITTEL 4

Mindreverdighetskomplekset

”...captured Greece took her fierce victor captive and brought the arts into rustic Latium.”⁹⁹

Sitatet er fra Horats¹⁰⁰, og illustrerer veldig godt det poenget jeg ønsker å trekke frem i dette kapitlet. Her hevder jeg at romerne følte en viss takknemlighetsgjeld til den greske kulturen for å ha formet den romerske. Hvis en regner inn den romerske mentalitet førte dette til en dualitet. Her hadde en på den ene siden romernes høye aktelse for alt det greske, men på den andre siden også vissheten om at det var romerne som var det folket som var utvalgt av gudene og skjebnen. Dette kommer også klarere fram i senere periode, da etter at Roma har gjort Hellas til en provins.

4.1 Hypotesen for kapitlet

”Romerne oppførte seg så atypisk overfor grekerne, på grunn av ett mindreverdighetskompleks, utviklet gjennom en kulturell takknemlighetsgjeld.”

Dette er en hypotese jeg kom fram til på grunnlag av den høye aktelsen som romerne selv hadde for grekerne. Som tidligere nevnt så mener jeg at romerne ikke kom upåvirket fra det etter at de absorberte de greske koloniene på den italienske halvøy på 300-tallet. I tillegg kan man se innflytelse fra grekerne allerede i den etruskiske kulturen. Det var fra Etruria det kongehuset som hadde overherredømme over romerne kom fra, og dette folket hadde en tydelig påvirkning i fra den greske kulturen. Da de kastet sin konge, kan de ikke ha forblitt upåvirket av den eliten som hadde eksistert tidligere.¹⁰¹

⁹⁹ Horats, Epsistula 2.1.156: *Graecia capta ferum uictorem cepit et artes intulit agresti Latio.*

¹⁰⁰ Horats er ikke samtidig med den perioden, han levde på Augustus' tid, men jeg mener han her formulerer vel hva det jeg tar opp i dette kapitlet, nemlig grekernes påvirkning på romerne.

¹⁰¹ Cornell 1995:87

Derfor skal jeg i dette kapitlet etterprøve denne hypotesen ved hjelp av Polybios.¹⁰² Jeg ønsker å se om det var en mulighet for at kapitlets hypotese kan fungere som en forklaring i forhold til de hendelsene som har blitt tidligere introdusert, med belegg i kildene.

Dette er likevel ikke noe jeg har kommet fram til helt på egen hånd. Man finner historikere som tar for seg den filhellenismen som ligger til grunn for denne teorien. Disse er gjerne tilhengere av Mommsens paradigme. En av de første som tok opp akkurat dette var Holleaux, som tok for seg relasjonene mellom Roma og den greske sivilisasjonen. Den kjente Polybioseksperter F.W. Walbank, som også skrev ett kommentarverk til Polybios *Historie*, er også, som tidligere nevnt, tilhengere av den filhellenske modellen. Det at det alt så tidlig var etablert en filhellensk retning innen forskningen, kan si oss noe om at den greske innflytelsen på den romerske kulturen var betraktelig, og gjenspeiles i kildene. Det jeg har gjort i dette tilfellet, er å ta eksisterende teorier og tatt dem ett steg videre. Man kan derfor her ikke lenger snakke om filhellenismen, men heller ett mindreverdighetskompleks. Jeg skriver også innen etablert forskning, om enn med en egen teori.

Som en kan se av det innledende sitatet, så var selv romerne klar over den påvirkning som gresk kultur hadde på deres egen. Siden Horats selv innleder en av sine epistler med å si noe om hvordan han og den romerske kulturen hadde en takknemlighetsgjeld til grekerne, kan dette si noe om hvor dypt den romerske kulturen var påvirket av den greske. Med min hypotese i dette kapitlet mener jeg at denne påvirkningen går dypere. Det var den greske kulturen og sivilisasjonen som hadde kommet før romernes. De hadde vært de første med en slik høy grad av finkultur som var med å påvirke romernes, og dette gjorde at romerne hadde en spesiell underlegenhetsfølelse i forhold til den greske kulturen.

Dette kommer ganske klart fram mener jeg, i den uvanlige erklæringen av de greske statenes frihet ved de Isthmiske lekene ved Korint i 197, en såpass spesiell hendelse at den behandles for seg nedenfor.

Etter Alexander den stores erobring av de hellenske områder hadde de greske bystatene vært styrt av småkonger, oligarkier, tyranner og demokratier, men alle som én skyldte tributt til det makedoniske kongehuset. Flere greske stater hadde i løpet av århundrene hatt bånd med de

¹⁰² Se kapittel 3

greske byene i Italia, og også Roma. Det var gresk som var blitt det diplomatiske språket, og hadde lenge den rollen som latin fikk da den tok over for gresk, på grunn av Alexander den stores erobringer. Han spredde ivrig sin kultur og sitt språk, og dette i tillegg til det faktum at man hadde så mange greske byer i Italia, var med på å forme statusen til det greske språket.

Nettopp fordi romerne ikke hadde knyttet grekerne tettere til seg ved hjelp av forpliktelser når de først hadde muligheten ved hjelp av offisielle avtaler, og fordi de ikke gjorde sitt synspunkt på ett tidlig tidspunkt klarere, fikk de senere problemer med de greske ligaene.

4.2 Hellenisering

Som tidligere nevnt skal dette kapittelet ta for seg gresk kulturell innflytelse som utgangspunkt i forklaring på hovedproblemstillingen, og hvordan denne prosessen kunne ha hatt en innvirkning på romerske politiske beslutninger angående de greske bystatene og ligaene. Denne delen vil kort trekke fram en del aspekter i det romerske samfunnet hvor en finner tydelige tegn på hellenisering og filhellenisme. Jeg vil også prøve å se på en historisk utvikling av dette.

Det har blitt funnet ganske tidlige tegn på at det var kontakt mellom det latinske folket og grekerne. Man kan finne eksempler så langt tilbake, fra den såkalte orientaliserende perioden, 730-580. Det har i utgravninger blitt funnet eksempler på gresk keramikk kunst funnet i graver i fra 600-tallet i Roma.¹⁰³ Om dette sier Cornell;

“...we now know that the orientalising phenomenon in Italy was the result of Greek influence”¹⁰⁴

I etruske gravmonumenter finner man meget tydelig gresk inspirerte artefakter fra ganske tidlige tider. Man har tidligere trodd at dette er et resultat av at det etruskiske folkeslaget kom fra øst, men som Cornell hevder, er det heller på grunn av tydelig tidlig gresk påvirkning.

¹⁰³ Cornell 1995:82

¹⁰⁴ Cornell, 1995:85

Som nevnt i kapittel 2 ble de greske byene etablert i Italia dannet ganske tidlig, og da kan man regne med at det fantes bånd mellom disse byene, gjerne handel eller politiske allianser, og disse kan ha påvirket den romerske kulturen.

Rundt 510 avskaffet romerne kongedømmet og dannet den romerske republikk.¹⁰⁵ Den eliten som gjenstod i Roma var ikke foruten gresk påvirkning, gjennom sine forfedre og det nå forkastede etrusk kongehuset. Det var medlemmene av den gjenværende eliten som ble den prinsipielle mottager av gresk kultur, slik man i fra denne perioden ser klart i graver, som nevnt ovenfor. Cornell er meget klar på hva han mener om tidlig påvirkning fra grekerne overfor romerne.

*"But in the course of the archaic period Greek ideas affected every aspect of life at all levels of society."*¹⁰⁶

Dette viser at gresk kultur hadde en helt egen stilling allerede ganske tidlig i det romerske samfunn.

Etter hvert som den romerske stat erobret flere av de greske byene da den la hele Italia under seg, fikk romerne enda en kanal hvor de ble påvirket av, og lærte mer om den greske sivilisasjon. Disse nye kanalene som hjalp til å videreutvikle denne påvirkningen fra den greske kultur, var blant annet gjennom krigsbytte, og økt kontakt med de som regnet seg som grekere i de greske koloni-byene.¹⁰⁷

Man ser flere andre tegn på hvordan det greske har innarbeidet seg i det romerske samfunn, på ganske betydelige punkter. Vi finner blant annet det faktum at romerne selv mente de var etterkommere etter den greske kultur. De mente at Aeneas¹⁰⁸, en av dem som overlevde den trojanske krigen, var en av deres forfedre og tidlige konger. Man finner også i kildene fortellinger om at de konsulterte orakelet i Delfi og sendte gaver til grekernes høyt ansette orakel og rådgiver.¹⁰⁹ Den romerske grunnloven, den såkalte Tolv-tavle-loven, ble i følge

¹⁰⁵ Scullard 1995:76

¹⁰⁶ Cornell 1995:92

¹⁰⁷ Crawford 1992:17

¹⁰⁸ Boardman, Griffin, Murray 2001:216-225, Livius 1.1

¹⁰⁹ Scullard 1995:100

Livius utformet først etter at de hadde sendt delegater til Aten for å studere Solons lover som ett grunnlag.¹¹⁰

Romerne hadde også gjennom det religiøse aspektet i samfunnet fått en del påvirkning fra grekerne. Blant annet forteller våre kilder om dette når den greske guden for legekunst kom til Roma, etter at man hadde sendt delegater til Epidaurus, den greske byen som var sete for Asklepios kulten. Det fortelles også at han valgte seg Tiber-øya midt i Tiber-elven for sin helligdom da han ankom Roma.¹¹¹

Det fantes blant annet ett eget tempel til Dioscurene på Forum, for de greske guddommelige brødrene Castor og Pollux. Dette ble bygget etter at de angivelig skulle ha hjulpet romerne ved ett slag, og siden dukket opp på forum for å fortelle om seieren.¹¹² Ellers var det greske og det romerske pantheon så like hverandre, at romerne mente de var akkurat de samme gudene, bare med andre navn.¹¹³

Dermed adopterte også romerne guder, myter og skikker som egentlig var greske, og ble gjennom dette også influert av den greske kulturen. Dette viser også at båndene til det greske var en så naturlig del av det romerske dagliglivet, at de mente de ble godkjent av de greske gudene.

Selv i den tidlige romerske litteraturen fant man tegn på de greske forbildene, spesielt når det gjaldt historieskriving, da den første av de romerske historieskriverne, Fabius Pictor, selv skrev, ikke på latin, men gresk, som forbildene, de greske historieskriverne.¹¹⁴

Til og med de som skulle opprettholde den romerske kultur og det romerske samfunn, politikerne var influert av den greske kulturen. Deres talekunst var påvirket av den greske tradisjonen, senere hører vi blant annet om Cicero som reiste for å være i lære hos en berømt

¹¹⁰ Scullard 1995:88

¹¹¹ Beard, North, Price 1998:69-70

¹¹² Beard, North, Price 1998:12,31

¹¹³ Dette var ett generelt fenomen i Antikken. Jevnfør at Alexander den store ble hyllet som Amons sønn i den hellige Siwa oasen av det kjente orakelet der. Han kalte seg Zevs sønn i sin egen propaganda. Amon er Zevs ekvivalent i Egypt. Man kan ellers hevde det at romerne hadde sine egne guddommer, men når de ble introdusert for de greske gudene, med deres mer fargerike mytekatalog, tok det ikke lang tid, før man satte likhetstegn mellom de greske gudene og deres romerske ekvivalenter. Det kan da ha foregått en synkretisme prosess.

¹¹⁴ Crawford 1992:5

gresk taler.¹¹⁵ Men allerede i den perioden som behandles her, kommer det meget godt fram det at eliten verdsetter den greske kulturen. Scipioene var en meget prominent adelsfamilie i Roma. Og blant annet Cato, en *homo novus*, hadde sett seg ut dem som sine fiender.¹¹⁶ Cato hevdet de romerske verdier burde telle høyest, og var talsmann for disse verdiene. Han brukte derfor det faktum at Scipioene var spesielt interessert i den greske kulturen som politisk skyts mot dem, sammen med det at det østlige, og da også Hellas, ble på dette tidspunktet sett på som dekadent, det motsatte av visse deler av de romerske idealer. På tross av dette sier kildene at Cato selv var klassisk utdannet, det vil si i den greske kultur.¹¹⁷ Så det at han kritiserte Scipioene var mer ett politisk grep, men det tyder på at det var ett meget tydelig nærvær av gresk kultur i Roma, noe romerne selv var klar over.

Det er tydelig at jo mer de har med den greske kultur å gjøre, jo mer hellenisert blir den romerske overklassen, men det var allerede ett godt grunnlag blant overklassen fra tidligere tider. Dette var en prosess som hadde begynt allerede i arkaisk tid, og som fortsatte forbi den perioden som behandles i denne oppgaven. I og med at det er en veldig oppblomstring i det kulturelle under sen-republikken og i tidlig keisertid, med det greske som modell. Blant annet blir Vergils opus Aeniden laget til Cæsar Augustus, og dette verket er modellert på Homers Odysseen, og fremhever Romas røtter fra Troja.¹¹⁸

I og med at vi har sett her hvordan den greske sivilisasjon har påvirket den romerske kultur i fra ganske tidlig tid, og i mange viktige sfærer av livet, mener jeg man kan snakke om ett mindreverdigthetskompleks. Dette fordi en nå plutselig måtte forholde seg til grekerne på en ny måte, det vil si i en tradisjonell overlegen stilling og dette da kunne ha hatt innvirkning på politikken.

¹¹⁵ Boardman, Griffin, Murray 2001:78-79

¹¹⁶ Cato gjorde blant annet ett poeng i sin karriere av å opphøye det særromerske, og se ned på dem som han mente var dekadente filhellenister.

¹¹⁷ Goldsworthy 2003:108

¹¹⁸ Boardman, Griffin, Murray 2001:216-225

4.3 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197

Med den Isthmiske proklamasjon som er utgangspunktet i vår undersøkelse, finner vi den avgjørelsen fra romernes side som er den som er mest avvikende fra normen. I de tidligere fredserklæringer og avtaler har de ikke hatt problemer med å kreve hva de kan og mente de hadde krav på. Det faktum at grekerne ikke ble pålagt noen sanksjoner, men erklært frie:

“...free, without garrison, or tribute...”¹¹⁹

Det virker som i denne hendelsen at romerne ønsker å gi grekerne en sjanse til å bevise at de forstod hvem det var som hadde den hegemoniske makten i middelhavsområdet, og regnet med en slik forståelse. Likevel, på denne måten er de ikke ”frie” i den forstand at de er romernes venner, med en forpliktelse overfor dem. De er uten andre sanksjoner som vanligvis ble pålagt vennene til de som var allierte med fienden. I og med at denne proklamasjonen skjer etter at romerne har kriget mot Filip, som hadde innflytelse over store deler av det hellenske området. En av grunnene til å gå til krig mot ham var hans samarbeid med Hannibal under den andre punerkrigen, men på grunn av den aktelse romerne hadde for grekerne og deres kultur, ble grekerne behandlet annerledes.

Det er nettopp dette som gjør denne hendelsen såpass unik. I realiteten sier romerne fra seg enhver fordel og mulighet for å øke sin innflytelsessfære lenger øst og til de stater som nå, i følge de uskrevne regler som eksisterte på denne tiden. Lojalitet og tributt var sterke tradisjoner, det var dette som var normen, men romerne sier i fra seg dette her.

Dette er fordi i følge dette kapitlets modell følte de seg underlegne og opererte forsiktig når de måtte takle dem, etter å ha slått dem i krig. De kunne ikke oppføre seg overlegent slik de hadde gjort overfor andre kulturer, der de var sikre på at den andre parten var mindreverdige. Denne følelsen eksisterte ikke her, og romerne kunne derfor ikke implementere tidligere

¹¹⁹ Polyb 18.46.5

politikk på dem på den samme måten som for eksempel på galliske stammefolk eller kartagerne.

Dette er en erklæring som ikke passer inn i romernes vanlige mønster.. Som vi har sett tidligere var det ikke i romernes natur å vise nåde mot noen som hadde sloss mot dem. Ett eksempel allerede nevnt er de romersk-kartagiske relasjonene etter den første og andre puniske krigen. Mens de var meget strenge mot denne fienden, valgte de å vise nåde overfor de greske statene som hadde samarbeidet med Filip 5. i den makedoniske krigen. Ordvalget til romerne er spesielt interessant i denne erklæringen, nettopp fordi de velger vekk profitt, siden de ikke ønsker tributt, og de velger vekk makt og innflytelse i og med at de heller ikke vil stasjonere tropper i de greske områdene.

4.3.1 Det romerske senatets erklæring

I dette sitatet forteller Polybios om det romerske senatets beslutning og erklæring om at grekerne var frie, da spesielt i forhold til Filip den andre av Makedonia og hans erobringer.

Men i sin erklæring blir alle grekere erklært fri. Men i dette sitatet som leder opp mot erklæringen ved de isthmiske lekene, finner vi ett meget interessant uttrykk, brukt av Polybios i originalteksten; *ύπαρχειν*¹²⁰, oversatt med ordene ”å være fri”. Og dette ordet er en tolkning av oversetter. Dette uttrykket har nemlig ganske mange betydninger, men i følge Lidell og Scotts *Intermediate Greek-English Lexicon*,¹²¹ kan dette også bety at *det er tillatt*.

Betydningen kan da være at romerne mente at de tillot grekerne å være frie, og med dette utøvde, det de følte var en gyldig innflytelse på den greske verden. På den andre siden finner vi dette ordet kun når Polybios beskriver denne hendelsen og ikke i selve erklæringen, og det kan være ett mer eller mindre tilfeldig valgt uttrykk.

Men dette uttrykket blir i følge oppføringen i ordboken brukt av Tukydid også, og da i en krigssammenheng. Derfor kan ordbruken være intendert. Det vil si at det er valgt på grunn av

¹²⁰Polyb 18.44.2, i sammenheng med ordet for frihet, *ελευθερουζ*, som betyr frihet/fri

¹²¹ Liddell, Scott 1888:831

at det har flere meninger. I tillegg legger ikke Polybios skjul på sin romerskvennlige innstilling, og derfor kan dette ordet ha blitt valgt av ham bevisst eller ubevisst som en del av hans ønske om å formidle til grekerne grunnen til at romerne var de rettmessige og faktiske herrene av den siviliserte verden.

Dette valget om ikke ha noen aktiv innblanding i området, eller å vise tegn til at romerne ikke ønsket seg noe annet enn vennskapsbånd med grekerne, kan forklares med at romerne ikke følte seg verdige til å ha samme overlegne stilling overfor grekerne som de hadde overfor tidligere erobringer. Overfor andre erobrede folkeslag hadde romerne oppført seg særs overlegne og krevd flere innrømmelser i forhold til romerne som seierherrer, men overfor grekerne valgte de vekk alt det. En slik overlegen oppførsel var en innstilling de ikke ønsket overfor ett folk hvis kultur de beundret, og mente de også stammet fra.

Denne erklæringen ble ikke godt mottatt av alle grekere. Aetolerne var ikke fornøyde, og mente at den ikke var klar nok om hvilke byer og folk som var frie.¹²² Aetolerne ønsket også at romerne skulle komme med innrømmelser overfor dem, og hvilke byer de nå ville ha kontroll over. Men romerne klarte å overtale dem til å godta denne erklæringen. Dette viser at det er tydelig at romerne ikke ønsket en innblanding i de greske forhold på samme nivå som krigen mot Filip hadde vært. Det vil si årelangt nærvær på fiendegrunn.

4.4 Den Aetoliske krigen

Kun få år etter erklæringen ved de Isthmiske lekene blir Romerne igjen innblandet i en krig på det greske fastland. Aetolerne ønsket nå etter at de fleste stater var blitt erklært frie, inkludert en by som de tidligere hadde rådet over, å gjenerobre dette området. Dette førte til at kongen av dette området appellerte til romerne om hjelp, og romerne valgte å følge opp om dette og erklære krig mot aetolerne.

¹²² Polyb.18.45.4-7

I dette tilfellet er det det samme som skjer på nytt. Romerne kommer til Hellas, overvinner fienden og drar sin vei. Spesielt er fredstraktaten, meget tydelig diktert av romerne interessant. Den kan gjenspeile en del synspunkter som støtter opp om kapittelets hypotese. Polybios gjengir den i 21.32. Det som gjør denne fredstraktaten spesielt interessant er det faktum at de ting som romerne krever, viser ikke tegn på at de ønsker ett større og mer permanent nærvær i Hellas.¹²³

Det romerne krever er ting som vil gi de det overgrepet over aetolerne som de mente de hadde naturlig rett på noe som *maiestas*-paragrafen¹²⁴ kan tyde på, og trodde at grekerne var inneforstått med. Det grekerne ikke var klar over var at romerne krevde usagt en viss ydmykhet i fra de som de hadde overvunnet og skulle automatisk rette seg etter romersk vilje. Da det ikke skjedde og romerne ble igjen spurt om hjelp, mente de var i sin rett til å straffe aetolerne, som ikke skjønnte eller valgte å overse dette.

Fordi at aetolerne ikke skjønnte dette uskrevne prinsippet, er det dette som innleder fredstraktaten. Aetolerne får i ganske kraftige ordelag fortalt hva som ble forventet av dem, i og med at de blir spesifikt fortalt at de skal opprettholde overhøyheten til det romerske folk. Det virker nesten som om romerne er litt skuffet over at grekerne ikke viste større respekt og takknemlighet overfor det faktum at de ble befridd av dem, og benytter sjansen med en gang de snur ryggen til. Spesielt fordi vi ser at romerne bruker så kraftige ord og vendinger i denne fredsavtalen.

Det inntrykket denne fredstraktaten gir er at romerne ønsker å poengtere sin egen posisjon overfor de som har blitt overvunnet, men de ønsker fremdeles ikke noe mer permanent nærvær i forhold til Hellas. Det de krever på egne vegne er penger og gisler. Dette er fordi den tapende part betaler for å dekke kostnader i fra krigen. Dette var vanlig praksis i antikken.¹²⁵

¹²³ Polyb.21.32.14

¹²⁴ Polyb.21.32.2, *Maiestas* er ett ord som man ikke er helt sikker på hvordan man skal definere. Det var nok i denne sammenhengen ment å være ett vagt uttrykk som man kunne arrestere noen på ett senere tidspunkt på. Men bokstavelig kan uttrykket oversettes med overhøyhet, storhet eller verdighet. Det er forresten fra dette ordet vi har uttrykket majestet, som i vanlig norsk bruk blir brukt om noe meget grandios og høytidelig.

¹²⁵ Se bakgrunnskapittel

Det at det blir referert til en konsul i Hellas¹²⁶ i denne fredstraktaten, kan underbygge min hypotese. Det er derfor viktig å se at denne konsulen kun var tilstede i Hellas under tidspunktet for krigen, som en av to i den romerske stat med *imperium*, militær makt, og for fredstraktaten, og ikke en permanent institusjon, som var på andre steder hvor romerne holdt til i senere tider.¹²⁷

For selv om romerne hadde presedens med å kalle seg herrer over visse områder, og kreve tributt¹²⁸, gikk ikke romerne så langt her, selv om det var tydelig at aetolerne hadde handlet imot dem.

Gislene, som romerne krever i denne avtalen, skulle bli sendt til Roma for å sikre at romerne hadde en viss innflytelse over aetolerne. Det var en måte å få innflytelse over, og kontrollere oppførselen til aetolerne. Dette var en vanlig praksis hos romerne, og viste det at på denne måten kunne de slippe å måtte involvere seg igjen i forhold til dette folket i Hellas. De hadde dermed skaffet seg pressmidler overfor aetolerne, men igjen, ikke noe som ville være for inngripende. Så det er en motvillighet som til tider skinner igjennom, i og med at romernes handlinger gjenspeiler at de ikke ønsker en altfor dyp involvering i Hellas på dette tidspunktet.

Alt av territorier fordeler romerne mellom deres allierte i Hellas, de gjør ikke noe krav på dem, selv om det er de som har vunnet tilbake territoriene som Aetolerne forsynte seg med da de startet krigen. Dette viser igjen at å ”eie” deler av Hellas er uinteressant. De har ikke noe ønske om å direkte styre grekerne. De ser på seg selv som deres arvtagere, og derfor mer som likemenn, enn overfor andre, tidligere erobrede folk.

Imidlertid kan man komme med den innvending at det er etter denne fredsavtalen man etter hvert ser at romerne endrer holdning overfor grekerne. Fredsavtalen gjør faktisk den aetoliske ligaen impotent i utenrikspolitiske forhold, i og med at den nå skriver under på at den skal følge den romerske utenrikspolitikken og aetolerne skal være venner med romernes venner.¹²⁹ Her ser man nå etter hvert ett skifte i romernes politikk overfor Hellas, og det virker som om romerne prøver å skape en streng presedens for å avskrekke andre fra å handle uavhengig i fra romersk sanksjonerte konflikter. På tross av dette ser man allikevel at romerne har en nølende

¹²⁶ Polyb. 21.32.8

¹²⁷ Jevnfør Sullas reformer i sen republikken, Meyer 2002:279-280

¹²⁸ Jevnfør overføringen av Sicilia etter 1. Punerkrig, se også bakgrunnskapittelet.

¹²⁹ Polyb. 21.32.3

innstilling til dette med å ta over de greske områdene, som igjen kan lede tilbake til dette mindreverdighetskomplekset. De både vil handle slik de pleier, i forhold til de som skal være romerne underdanige, og der burde jo grekerne være plassert, realpolitisk sett. Men, vi ser også at romerne ser på grekerne som om de var litt annerledes, nettopp på grunn av alt de skyldte dem, kulturmessig sett.

4.5 Romernes standpunkt mot Akaia

I dette tilfellet snakker vi om en hendelse, som kan stå for seg i denne konteksten, men også er en del av opptakten til den tredje makedoniske krigen. Callicrates blir sendt til Roma for å snakke til forsvar for den Akaiske ligaen, men ender opp med å snakke i mot dem.

”...Callicrates who had been sent to Rome to plead for the rights of the Achaeans, acted in the exactly opposite spirit...”¹³⁰

Han får da romernes velvilje¹³¹ og også grekernes, i og med at de ikke vet at han snakket i mot dem.

Romerne har i tiårene siden de hadde vunnet den andre puniske krigen, og begynte å involvere seg i øst, vært den som de greske statene appellerte til hver gang de var uenige og ønsket romernes synspunkt eller godkjennelse på ett standpunkt. Romerne ble også konsultert når andre greske stater ønsket omgjøring av beslutninger gjort av mindre greske stater eller ligaer.¹³²

Når Polybios snakker om å gjøre grekerne kjent med hvorfor romerne styrte verden i innledningen av sitt verk, betydde ikke det at de grekere som var politikere i Hellas var uvitende om realiteten i de mellomstatlige relasjonene i den siviliserte verden. De var heller ikke naive i forhold til romernes rolle i Middelhavet, spesielt etter resultatene etter den første makedoniske krigen. Romerne og det romerske senat fikk etter hvert en funksjon som en siste

¹³⁰ Polyb.24.10.11-14

¹³¹ Polyb. 24.12 The Romans... [if] but directly any one claims anything as of right, on the ground of having been faithful to their alliance, they at once draw in and correct their error to the best of their ability(det vil si, hvis noen snakker til romerne med en sak, og romerne tror dem, handler de også deretter)

¹³² Som f ex her i Polyb. 30.1.

instans for de greske og hellenistiske statsmenn. Situasjonen som er konteksten til sitatet, er at en gresk utsending har kommet til Roma for nettopp å få støtte for sine handlinger i fra romerne. Og gjennom det innfløkte vennskapsforhold-systemet som eksisterte på denne tiden, ville da romerne bli forventet å håndheve sine uttalelser.

Grunnen til at sitatet over er valgt ut, er fordi det er ett av romernes siste forsøk på å gjøre ett noe mer eller mindre ikkevoldelig forsøk på å takle de greske statenes sin krangling seg imellom. De adopterer ett standpunkt og ønsker å lage en egen gruppering i Hellas hvor de rett og slett truer de andre eksisterende grupperinger de mener handler i motsetning til deres eget standpunkt og egen politikk, for slik å unngå en mer aktiv involvering i det greske samfunn.¹³³

Hendelsen som sitatet tar for seg er datert til ca 180. Dette er kort tid før krigen mellom romerne og makedonierne. Det er først når relasjonene disse statene i mellom ble for spente, slik at det ble umulig å unngå en konfrontasjon som ledet til at den tredje makedoniske krigen ble innledet mot Perseus, sønn av Filip den femte i 179. Allikevel blir det ikke gjort noe inngrep eller drastisk mot den Akaiske ligaen før etter denne krigen har utspilt seg. Dermed ser man at selv så tett opp mot en stor konflikt med Makedonia, prøver romerne å unngå å måtte gå inn i en konflikt med de greske bystatene.

På grunn av det nære forholdet til det makedoniske kongehuset som den Akaiske ligaen hadde og det faktum at de hadde blitt motarbeidet av Callicrates. Dette gjorde at romerne hadde en fiendtlig innstilling til dem, ble den Akaiske Ligaen hardt straffet etter den tredje makedoniske krigen. Det på tross av at akaierne hadde tilbudt romerne hjelp i krigen, men denne hjelpen ble avslått av romerne. En krig som nå gjorde romernes innblanding i Hellas tydelig, men fremdeles viste tegn til romernes motvillighet til å ha noe permanent nærvær i de greske områder. Det kan vises gjennom de konsekvensene denne krigen og tapet fikk for den Akaiske ligaen. Denne ligaen ble nå påtvunget å sende tusen av sine unge adelsmenn til Roma, på grunn av en fabrikkert anklage om antiromerske holdninger som aldri ble ført fram for en rett.¹³⁴ Man ser her en standard i handlingene til romerne som en lett gjenkjenner i den romerske utenrikspolitiske handlingsmønster da i forhold til grekerne. For romerne var det slik at gisler for å kontrollere andre stater var å foretrekke fremfor ett permanent nærvær.

¹³³ Polyb 24.10

¹³⁴ Scott-Kilvert 1979:13 (introduksjon av Walbank, F.W)

Dette så vi i fredsavtalen etter den aetoliske krigen, og nå ser vi det igjen etter denne krigen. Romerne ønsket å kontrollere grekernes oppførsel, men ikke på en slik måte at de måtte gjøre det direkte.

Likevel mener jeg at det kan tyde på at romerne fremdeles har respekt for det greske, og er preget av dette komplekset. De har ennå ikke blitt desillusjonert overfor grekerne og ønsker ikke videre involvering. Senere fortsetter de å beundre den greske kultur, men har ett mer realistisk syn på den politiske virkelighet og den smålige kranglingen innad, blant de greske stater og mellom ligaene.

Femtiårsperioden fra ca 200 preges av at det hele tiden gjøres nølende skritt fremover mot det som blir den endelige skjebnen for hele området i 146, at det blir en romersk provins, slik som Makedonia ble det i 148 etter den fjerde makedoniske krigen.¹³⁵

Det som er unikt i dette tilfellet, er hvordan prosessen foreløp seg, da i forhold til hvordan romerne ikke nølte med å gripe tak i Sicilia, Spania eller den italienske halvøy når de på andre tidspunkt skaffet seg provinser og utvidet sine grenser.¹³⁶

4.6 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg implementert ett mindreverdighetskompleks som en hypotese for å forklare hovedproblemstillingen, ut fra utdrag fra Polybios. Denne hypotesen har sitt grunnlag i romernes kontakt med og beundring av, den greske kulturen. Jeg har hevdet at denne kontakten har kunnet være med på å danne ett mindreverdighetskompleks for romerne, som igjen kan ha påvirket de politiske handlingene. Denne tidlige påvirkningen kan ha, kollektivt, farget bedømmelsen og beslutningsevnen til den romerske eliten.

¹³⁵ Boardman, Griffin, Murray 2001:434

¹³⁶ Se bakgrunnskap

Jeg har og til en viss grad problematisert argumentene, for man kan finne både tegn til at man kan bevise og motbevise denne teorien. Dette er en av grunnene til at jeg vil ta opp andre hypoteser i de følgende kapitlene.

Ut i fra det som har blitt fremstilt i dette kapitlet tror jeg at man kan snakke om ett mindreverdighetskompleks som romerne hadde overfor grekerne. Den ballast romerne hadde i fra den påvirkningen den greske kulturen hadde hatt på deres egen, farget hvordan romerne handlet i utenrikspolitiske spørsmål angående grekerne og de greske statene.

Den teori som har blitt diskutert her kan være med på å forklare den Isthmiske erklæringen. Det virker som om romerne her prøver å gjøre grekerne en tjeneste, og vise at man har en del til felles. Likevel forklarer denne teorien ikke like godt handlingene til romerne etter den aetoliske krigen. Her ser man flere tegn til det gamle handlingsmønsteret. På den andre siden så kan de nølende handlingene overfor den aetoliske ligaen igjen tolkes i en mindreverdighetskontekst.

KAPITTEL 5

Amicitia og clientelae

*”The relation of patron and client is one of the most characteristic features of Roman life...”*¹³⁷

I dette kapittelet skal jeg se på hvorvidt man kan implementere det romerske *clientelae*¹³⁸ systemet som forklaringsmodell i forhold til min hovedproblemstilling. Jeg vil også snakke om *amicitia*¹³⁹ begrepet, ett begrep som til stadighet dukker opp i mellomstatlige forhold. Jeg vil også se på om man kan hevde at det var vennskap med i bildet, eller om det var en bevisst romersk politikk i forhold til stater å kalle dem venner, og i så fall, hva innebar akkurat dette vennskapet? Jeg vil hevde at disse begrepene er noe tvetydige, siden både venner og klienter ble kalt venner.

Patron-klient systemet som en avgjørende del av det romerske politiske liv har blitt fremhevet fra flere hold i academia. Den som først tok opp denne problemstillingen var Matthias Gelzer med sin bok om den romerske nobilitet utgitt for første gang i 1912.¹⁴⁰ Her vektlegger han i hvor stor grad personlige bånd, da spesielt mellom eliten og de av lavere status, virket inn på den romerske, politiske prosessen.¹⁴¹ Han hevder at det romerske samfunnet var bygd på denne patron-klient modellen, og man kunne finne dette igjen i flere deler av det romerske samfunnsliv, alt i fra den politiske prosessen, til rettsapparatet

Denne teorien ble videreutviklet av Ernst Badian, som i 1958 gav ut sin bok kalt *Foreign Clientelae*, ett verk som tok Gelzers teorier og brakte dem videre, ved å bruke dem som en modell for å forklare de utenrikspolitiske forhold. Han anså det som en naturlig utvikling fra hvordan den romerske innenrikspolitikken virket, til at dette ble implementert som en policy om hvordan romerne forholdt seg til andre stater.¹⁴² Senatet, og den politiske eliten, var de

¹³⁷ Badian 1958:1

¹³⁸ Gjerne oversatt med patron-klient systemet.

¹³⁹ Dette betyr vennskap

¹⁴⁰ Gelzer 1969, engelsk utgave. Denne kom først ut på tysk i 1912 under navnet Die Nobilität der römischen Republik.

¹⁴¹ Gelzer 1969:62, 123

¹⁴² Badian 1958:26

som skapte utenrikspolitikken og de tok med seg de erfaringene de hadde fra innenrikspolitikken og implementerte denne på en større skala.

I kildene ser man likevel bevis på mellomstatlige vennskapsbånd i andre deler av middelhavsverdenen, og på ett tidligere tidspunkt enn det som er fokus for min oppgave¹⁴³. I en av talene til Isocrates, *Plataicus*,¹⁴⁴ er det ganske konkrete bevis på dette, hvor man faktisk kan dobbeltsjekke noen av faktaene i talen opp i mot Herodot. I *Plataicus* blir det appellert til bystaten Athen fra Plataea om hjelp mot Theben¹⁴⁵. Her står det om hvor Athen tidligere har hjulpet dem, og henter da til at det var vanlig å gå til dem som var sterkere for hjelp, når en trengte det. Det fremheves også at det sterke vennskapsbåndet mellom byene hadde en lang historie. *Plataicus* er bare ett av flere eksempler man kan finne, og dermed kan man se at dette systemet var mer vanlig i middelhavsverdenen da og ikke bare i det romerske samfunnet.

Patron-klient forhold var ikke unikt i det romerske samfunnet, men det som jeg finner spesielt interessant i dette tilfellet er hvordan dette hadde blitt en del av samfunnsstrukturen.¹⁴⁶ Kort fortalt var dette ett system hvor en person¹⁴⁷ med ressurser og status, gav beskyttelse til en person¹⁴⁸ som ikke hadde dette, i mot at denne personen som mottok beskyttelsen var en lojal tilhenger, og fulgte hans patrons ønsker i for eksempel hva han skulle stemme i folkeforsamlingen. Dette var personlige bånd mellom den enkelte patron og klient og det var ikke uvanlig i Roma å arve disse båndene.¹⁴⁹

Retorikken i disse forholdene, og også senere i mellomstatlige forhold bruker ordet *amicitia*. Det som er spennende her er at dette begrepet kan både bety vennskap, men det kan også være en eufemisme for klient. I disse forholdene var det slik at man aldri kalte noen for klienter, men man hadde venner. Selv om det aldri var tvil om at dette var ett patron-klient forhold, og heller ikke hvem det var som var den overlegne parten i forhold til den underlegne, ble det aldri omtalt som slik.

¹⁴³ Talen er datert til ca 373 fvt.

¹⁴⁴ Datert til 373 fvt, se introduksjonen til talen i Loeb, Isocrates volum iii, oversatt av Larue Van Hook

¹⁴⁵ Iso.Plat.2

¹⁴⁶ Badian 1958:1

¹⁴⁷ Det vil si en patron, lat. *patronus*

¹⁴⁸ Det vil si klienten, lat. *cliens*

¹⁴⁹ Gelzer 1969:62-63, Badian 1958:4

Romerne hadde ett sett med verdier der blant annet *amicitia* inngikk. Dette settet med verdier var med på å virke inn på politikken, i og med at de var en del av det med å behandle sine klienter eller venner. Blant disse verdiene fant man blant annet *honoris, virtus, clementia, ius*.¹⁵⁰ Gelzer kaller disse begrepene i ett samlebegrep i forhold til klientellisme spesielt, *fides*.¹⁵¹ Han forklarer at originalt betydde dette begrepet, da i forhold til vennskap og *clientelae*, beskyttelse. Dette utvidet seg og på det punktet da Gelzer bruker det har det blitt ett mer generelt uttrykk, selv om det brukes i kildene mye i sammenheng med andre ord som har med de samme ting å gjøre, for eksempel *amicitia*.¹⁵²

*”The entire Roman people, both the ruling circle and the mass of voters whom they ruled, was, as a society, permeated by multifarious relationships based on **fides** and on personal connections, ...together with political friendship and financial obligation.”*¹⁵³

Gelzer trekker også frem flere forskjellige typer patron-klient forhold. En type som er spesielt interessant for denne undersøkelsen er den som tar for seg de forholdene mellom patron og samfunn. Enda ett trekk som kanskje gjorde at det ble en utvikling mot patronasje mellom den romerske stat og senat og andre mindre stater, hvor man også omtalte hverandre som venner.

*”Cicero notes as a particular honour that the Roman citizens of Capua chose him as their sole patron”*¹⁵⁴

Med dette ser man at det ikke kan ha vært langt mellom personlig patronasje mellom enkeltstater og medlemmer av den politiske elite, til at Roma benyttet en politikk som også hadde elementer av klientellisme, da de fikk sine embeter eller var med på å bestemme senatets policy.

På tross av dette var verken vennskap mellom stater eller patron-klient systemet noe nytt i Middelhavet. Det som gjør *amicitia* og *clientelae* interessant som en modell er det faktum at romerne satte dette i ett system, noe som gjorde at det ble en del av den grunnleggende samfunnsstrukturen, og i tillegg ser man at dette systemet gjorde seg gjeldende i utenrikspolitikken. Badian fremhever viktigheten av dette systemet, det var dette som drev den romerske utenrikspolitikken, og han hevder at allerede tidlig var dette med på å forme den

¹⁵⁰ Oversatt betyr disse ære, verdighet, nåde/barmhjertighet og rettferdighet.

¹⁵¹ Gelzer 1969:65-67

¹⁵² Gelzer 1969:67

¹⁵³ Gelzer, 1969:139

¹⁵⁴ Gelzer 1969:87

romerske utenrikspolitikken. Han sier det at det faktisk at romerne raskt lot sine klientstater i deres umiddelbare omkrets få *civitas sine suffragio*¹⁵⁵ var med på å styrke disse båndene til Roma som patroner. Allikevel får vi det at disse var venner, *socii*, og ikke klienter.¹⁵⁶ Han hevder også at romerne brukte dette systemet kynisk. Om opptakten til den andre puniske krigen sier han om Saguntum, en av byene hvis rop etter hjelp til Roma, var med på å danne ett grunnlag for den andre puniske krigen.

“...and Saguntum is one of the series of states over which Rome assumed a protectorate in order to use them as a lever against another power.”¹⁵⁷

Badian er ganske bastant på dette punktet, og hevder at selv uten offisielle kontrakter og traktater var det ganske sterke bånd av takknemlighet i de mellomstatlige forholdene, kan dette være ett svakere punkt i hans teori. I tillegg ser han vekk i fra en type avtale som har blitt lagt stor vekt på i tidligere historiske verk.¹⁵⁸ Ett annet argument er ett som A.H. McDonald kommer med i sin anmeldelse av boken i *Journal of Roman Studies*.

“... it is wrong to treat Roman Politics at this time too homogenously.”¹⁵⁹

Likevel har han gyldige punkter, og McDonald kommer med en interessant observasjon i slutten av sin anmeldelse:

“...his work, above all where he uncovers the forces that first expanded and then disrupted the Roman Republic.”¹⁶⁰

I og med at selv en kritiker av Badian sier at man ikke kan komme vekk fra at patron-klient forhold spilte inn i romersk utenrikspolitikk, vil jeg hevde at det er grunnlag i å bruke Badians teori som en modell i dette kapittelet

¹⁵⁵ Borgerskap uten stemmerett

¹⁵⁶ Badian 1958:16

¹⁵⁷ Badian 1958:51

¹⁵⁸ *Foedes iniquum*, avtaler på ulike vilkår.

¹⁵⁹ A. H. McDonald Reviewed work(s): *Foreign Clientelae (264-70 B.C.)* by E. Badian, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 49, Parts 1 and 2 (1959), pp. 149

¹⁶⁰ A. H. McDonald Reviewed work(s): *Foreign Clientelae (264-70 B.C.)* by E. Badian, *The Journal of Roman Studies*, Vol. 49, Parts 1 and 2 (1959), pp. 152

5.2 Kapittelets hypotese

”Romerne oppførte seg så atypisk overfor grekerne på grunn av deres *amicitia/clientelae* konsept, og de forpliktelser det måtte innebære.”

Formålet med dette kapittelet blir derfor å undersøke de samme handlingene som ble behandlet i forrige kapittel, i forhold til en ny hypotese.

Amicitia inngikk som en del av en rekke romerske prinsipper, som det som i stedet for var en del av noe som vi i en samlebetegnelse som Badian kaller *mos maiorum* og som av Gelzer blir kalt *fides*. Dette var en så viktig del av den romerske samfunnsorden at Badian beskriver det slik:

*“The institution appears in a highly developed form, though still in that penumbra of religion and inescapable custom that is not quite law-or is more than law.”*¹⁶¹

Slik som Badian formulerer i sitatet ovenfor, var denne samlingen av prinsipper meget viktige for hvordan romerne så på seg selv. En var ikke en ekte romer hvis en ikke fulgte disse prinsippene. Det blir derfor interessant å se på den romerske utenrikspolitikken i forhold til grekerne ut fra dette prinsippet. Det vil si at det var den sosiale normen og prinsippene blant eliten i Roma som var med på å påvirke den romerske utenrikspolitikken generelt. Dette kan også på lang vei forklare den romerske oppførselen overfor grekerne, noe som jeg vil prøve å vise i dette kapittelet.

5.3 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197 fvt

Denne hendelsen er, som påpekt i forrige kapittel, interessant på grunn av det faktum at i utgangspunktet ønsker ikke romerne noen som helst kompensasjon for at de frigir de greske

¹⁶¹ Badian, 1958, s 1

bystatene fra Filipps ”tyranni”. Dette vil nå undersøkes ut fra den hypotesen som er kapittelets tema, det vil si at det kan ha vært ett vennskapsforhold som lå til grunn for romernes handlinger.¹⁶²

Romerne ønsker å vise seg vennlig innstilt overfor de greske bystatene, og gir dem den friheten som de mener deres venner ville ha rett på. Det kommer derfor egne utsendinger fra Roma;

“... to effect the settlement of Greece, bringing with them the decree of the Senate on the peace of Philip.”¹⁶³

Den hendelsen som sitatet ovenfor beskriver, er som tidligere nevnt utgangspunktet for denne undersøkelsen, og burde dermed kunne forklares ved hjelp av kapittelets modell. Altså, det var romernes vennskap med de greske bystatene og også det romerske konseptet *amicitia* som lå til grunn for romernes oppførsel. En romersk erklæring om frihet for grekerne ble dermed en naturlig konsekvens av freden med Filip. I erklæringen står det

”... The Senate of Rome and Titus Quintus...”¹⁶⁴

At det står det romerske senat er spesielt interessant. Det romerske senat var så viktig i den romerske stat, at det var en del av republikkens navn.¹⁶⁵ Fordi det senatet var det mest innflytelsesrike politiske organ i den romerske forfatning, gir dette erklæringen en spesiell legitimitet. Dette var også på det tidspunktet hvor konsulene fremdeles dro ut i krig fordi de var de eneste med imperium. Dermed legger dette en ekstra tyngde bak denne legitimiteten.

Senatet sender egne utsendinger fra Roma for at de kunne være sikre på det faktum at beslutningene tatt under de forhandlingene som foregikk rundt fredsavtalen med Filip den femte av Makedonia også ville ivareta de greske bystatenes rettigheter.

Ett annet punkt i denne erklæringen som jeg velger å framheve er det faktum at de greske statene som blir erklært

¹⁶² Når jeg her snakker om romerne er det ikke det hele romerske folk, men den styrende politiske elite, det vil si Senatet.

¹⁶³ Polyb. 18.44.1-3

¹⁶⁴ Polyb. 18.46.5

¹⁶⁵ Senatus Populusque Romanus

”... free, without garrison, or tribute, in full enjoyment of the laws of their respective countries...”¹⁶⁶

De blir altså ikke pålagt noen som helst sanksjoner, på tross av at det er romerne her som ”gir dem lov til” å være frie. Dette er unikt i forhold til tidligere hendelser i romersk utenrikspolitikk, hvor romerne ikke vek bort fra å legge sterke sanksjoner på sine fiender og deres allierte. Det man også ser her, er den romerske tendensen til å se seg selv som de naturlige herrene over middelhavsområdet. De mener de har nok *auctoritas*, autoritet, til å kunne rettferdiggjøre en frihetserklæring som gjaldt ganske mange stater og ikke bare på det greske fastland, men også de greske byene på det asiatiske kontinentet.

I og med at man senere ser at romernes egentlige interesse hadde med de hellenistiske statene å gjøre, virker det som om romerne valgte å gi en generell erklæring om at grekerne var frie uten noen sanksjoner å snakke om og dermed var ikke grekerne romernes problem lenger. Samtidig som romerne satte seg selv i ett godt lys, noe som var ønskelig i dette tilfellet.

”...a politician’s position and success depend not only on the true state of affairs, but also his reputation.”¹⁶⁷

Imidlertid kan det innvendes det at det ikke var ukjent i den greske verden med statlig patronasje. Som nevnt ovenfor har man kilder¹⁶⁸ på dette, hvor man viser til slike vennsforhold, som selv hadde enda lengre historie.¹⁶⁹

Selv om grekerne her ikke ble pålagt noen sanksjoner, betyr ikke det at de ikke var i ett slikt forhold. Badian hevder at på tidligere tidspunkt hadde romerne ikke krevd noe overfor andre stater, men likevel var det tydelig at de var i ett patron-klient forhold. Han viser til de byene på Sicilia som romerne overtok etter den første puniske krigen og framhever at selv om det ikke ble skrevet ned, eller krevd formelt, var det ingen tvil om hvem det var som var den overlegne part.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Polyb. 18.46.5

¹⁶⁷ Gelzer, 1969, s 99

¹⁶⁸ Det vil si Isocrates’ Plataicus

¹⁶⁹ Herodot, 6.108

¹⁷⁰ Badian 1958:38-40

5.4 Den Aetoliske krigen

Dette skjer som nevnt ganske kort tid etter proklamasjonen ved de Isthmiske lekene. Det er fremdeles ikke selve hendelsene i krigen som er interessant for oss i dette tilfellet. I og med at den dikterte fredsavtalen mellom Roma og Aetolia er såpass godt gjengitt i kilden og fordi den har slike interessante punkter, er dette grunnen til at denne hendelsen er med i denne undersøkelsen. Dette gjelder også fordi denne er formulert på en slik måte at det er klart at romerne fremdeles ikke ønsker noe permanent nærvær i Hellas.

De krever nå også visse innrømmelser fra aetolernes side som tidligere ikke var krevd fra grekerne. Romerne krever likevel ikke noe som kan sikre deres permanente nærvær i Hellas, men de går inn og hjelper den som hadde spurt etter hjelp, og etter å ha vunnet krigen, trekker de seg tilbake igjen.

De tidligere nevnte sitater tar for seg hendelsene rundt den aetoliske krigen, men det som er spesielt med denne hendelsen i forhold til kapittelets problemstilling er fredsavtalen som følger denne krigen, når det uunngåelige har skjedd, og den aetoliske ligaen har blitt overvunnet av romerne som valgte å utfordre handlingene til aetolerne.

Det som er meget interessant med denne fredsavtalen i sin helhet, er dens innhold. Det er ganske tydelig at aetolerne ikke har handlet slik senatet ønsket de skulle handle, men likevel blir de behandlet med en viss barmhjertighet. Dette kan speile tilbake på det romerske idealet *clementia*, men det er ganske trolig at også senatet ikke hadde lyst til å sette dem som de fremdeles anså som sine venner, i en for underlegen posisjon. Romerne ville heller ha en illusjon om ett noenlunde jevnt og likeverdige vennskapsforhold med de med de greske bystatene og ligaene, fremfor ett som var mer likt det man finner mellom Roma og Kartago etter andre puniske krig.

Vennskap mellom romerne og aetolerne blir indikert i denne traktaten, på flere punkter, og blant annet står det at:

”They shall have the same enemies as the people of Rome...”¹⁷¹

Dette kan også tyde på ett *clientelae* forhold, i og med at ordlyden i denne traktaten virker ordlyden slik at romerne sier at aetolerne **skal** gjøre dette, dette og dette. Og romerne forventet at man skulle rette seg etter deres direktiver.

Det er også i denne fredsavtalen man først ser *maiestas*-klausulen, hvor i denne den underlegne part skriver under på å opprettholde den romerske stats majestet.¹⁷²

”The people of Aetolia shall in good faith maintain the empire and majesty of the people of Rome...”¹⁷³

Det nevnes også i avtalen at aetolerne skal ha de samme venner som romerne og at de heller ikke skal tillate fiender av Roma krysse deres landområder og territorier og ikke hjelpe dem. Det står også det at aetolerne skal komme med hjelp, og assistanse hvis romerne ber om dette.¹⁷⁴

Romerne gjør ikke ett krav på landområder i Hellas, men fordeler dem heller om til sine venner. De hadde her muligheten til å gjøre krav på områder de hadde befridd, de samme som aetolerne så sitt snitt til å forsyne seg med da de startet krigen, men de valgte vekk dette.¹⁷⁵ Det står lite om dette i kilden når det gjelder denne hendelsen, og i fredsavtalen står det bare spesifikt om en by og dets territorier som skulle tilhøre en av romernes venner.

Disse betingelsene er slike ting som var med på å definere vennskapsforhold mellom stater i antikken. Romerne bruker også slike vennskapsforhold til begrunnelse for kriger, *bellum iustum*,¹⁷⁶ ved å hevde at de går inn på vegne av sine venner som ikke er like militært sterke som dem selv. Som da var tilfellet da de gikk inn i denne konflikten med den Aetoliske ligaen, på vegne av dem som spurte romerne om hjelp.

Det at disse tingene blir tydelig uttrykt i denne situasjonen, i tillegg til at de sanksjonene pålagt aetolerne etter krigen ikke er så sterke, gjør at dette kanskje kan forklares ved hjelp av

¹⁷¹ Polyb. 21.32.4

¹⁷³ Polyb. 21.32.2

¹⁷⁴ Polyb. 21.32.3

¹⁷⁵ Polyb. 21.32.14

¹⁷⁶ En rettfærdiggjort grunn til å gå i krig

at romerne heller ønsket ett vennskapsforhold med grekerne fremfor det underdanige forholdet som kartagerne måtte ta til takke med etter den første puniske krigen. At kartagerne ble satt i en slik stilling i forhold til romerne er ett bevis på at romerne ønsket å ha en viss kontroll med sine nedkjempede fiender. Dette gjør det da ekstra interessant at den aetoliske ligaen ikke ble pålagt lignende sanksjoner, men en relativt liten bot, og ett krav om gisler som skulle sendes til Roma. Romerne ønsket en viss sikring for at aetolerne ikke skulle handle i mot deres egne intensjoner i en viss periode fremover, men de sanksjoner som ble pålagt aetolerne var ikke noen som ville redusere deres makt eller militære styrke på en betydelig måte. Dermed kan en da hevde at dette var gjort i vennskapens navn, og at romerne heller ønsket seg allierte og venner fremfor at de aktuelle statene var i ett slags underlegenhetsforhold til Roma.

Imidlertid kan man hevde at en så ensidig framstilling av en fredsavtale i forhold til *amicitia* konseptet er problematisk. En er nødt til å se på de realpolitiske hendelsene og konteksten. Det var visse usagte ting som ikke blir nevnt som kan ha vært med på å forme rammen rundt denne avtalen. Det vil si at det var ting som var implisert av konteksten, men som ikke var inkludert i en avtale, i og med at alle var klar over det. Dermed ble ikke den milde behandlingen aetolerne fikk av romerne, seende så nådefull ut. Selv om det stod at man var venner i denne konteksten, var realiteten en helt annen og aetolerne levde nå på romernes nåde. Det var etter at aetolerne hadde handlet mot romernes vilje i denne krigen, hvor vi kommer til det punktet at romerne tar en annen, hardere linje mot grekerne. Det romerske Senatet har nå innsett at grekerne ikke ville la den mellomstatlige småkrangelen hvile, men nå ville disse konfliktene også involvere dem.

På grunn av dette, selv om, man ser at romerne bruker lang tid på å ta over de greske områdene,¹⁷⁷ endrer romernes innstilling overfor grekerne seg etter den aetoliske krigen. Spesielt fordi aetolerne blander seg inn og spør Antiochus om hjelp. Denne nye linjen overfor grekerne kan man blant annet se ut fra det faktum at det er i den påfølgende fredsavtalen hvor man først får *maiestas*-klausulen som siden blir standard i fredsavtaler med romerne.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Endelig dato blir vanligvis satt til ødeleggelsen av Korint i 146 fvt

¹⁷⁸ Om *maiestas* klausulen, se Badian 1958:26, 84-85

Noe annet som kan tale i mot *amicitia* forklaringen, er det faktum at den aetoliske ligaen mistet hele sin handlefrihet når det gjaldt en egen utenrikspolitikk. Man kan se her at romerne her ønsket nå ønsket en større kontroll med de utenrikspolitiske handlingene til de mer forstyrrende elementene blant de greske bystatene. At det i fredsavtalen står at Romas fiender skulle være aetolernes fiender og vice versa, betyr at romerne faktisk kontrollerte de utenrikspolitiske forholdene og relasjonene til den Aetoliske Ligaen. Noe som tyder på en mye strengere kontroll av de greske bystatene og ligaene.

Hvis en nå her skal snakke om ett *clientelae* forhold så kan vi ikke se bort fra patronens plikter, hvor han måtte hjelpe sin klient når man bad om det. I og med, på grunn av denne småkranglingen som var normen blant de greske statene, fikk nå romerne ett problem, som igjen kan være med på å støtte opp om det at romerne skapte en presedens. Dermed kan man nesten se på denne fredstraktaten som skremselspropaganda. Romerne hadde ikke problemer med å vise at de straffet dem som ikke oppførte seg, men på den andre siden, hvis en oppførte seg, fikk en hjelp når en trengte det.

5.5 Romernes standpunkt mot Akaia

Dette er en hendelse i rekken av romernes politiske handlinger hvor de prøver å takle grekerne, uten å måtte gå vekk fra ett vennskapsforhold med de greske statene.

Romerne bestemte seg for ut fra de opplysningene de fikk fra Callicrates opprettet en egen gruppering innad i Hellas eller de greske områdene som skulle motarbeide den Akaiske ligaen, som nå Callicrates hadde vendt romerne i mot aetolerne. Denne hadde tidligere blitt ansett av romerne som vennlig mot dem, men etter denne talen i senatet til Callicrates, ble de nå ansett som fiender. I dette tilfellet er det den Akaiske ligaen det er snakk om, men det faktum at romerne fremdeles foretrekker ikke-voldelige og ikke-militære løsninger tyder på at de fremdeles ville opprettholde vennskapet og ikke å legge dem inn under seg slik de gjorde med byene på det italienske fastland.

Dette er en hendelse som er en i en rekke som leder opp mot den tredje makedoniske krigen og ett punkt hvor romerne begynner å innse det at de ikke kan kontrollere grekerne gjennom de forpliktelser som ett vennskapsforhold stater i mellom medførte. Grekerne hadde på dette

punktet nå måtte forholde seg til romerne i snart tyve år, og romerne og det romerske senatet hadde blitt, som tidligere nevnt, den en henvendte seg til i internasjonale spørsmål. Det står i kilden at Callicrates hadde blitt sendt til Roma. Dette sier noe om at romernes rolle som siste instans for anker, og også som den som man henvendte seg til i kriser, hadde vokst betydelig.

Det er nok også en konsekvens av de hendelsene som skjer rett før den valgte tidsperioden for denne undersøkelsen, og at romerne nå hadde vunnet mye autoritet i det internasjonale samfunnet etter å igjen å ha slått punerne. Dette, i tillegg til nå å ha en ganske øvet og godt trent militær styrke, var med på å øke statusen til romerne og man ønsket å sikre seg vennskapet deres. Som det kom fram i fredsavtalen med aetolerne var det vanlig i offisielle vennsksforhold i det internasjonale samfunnet på denne tiden, å hjelpe hverandre hvis den ene staten kom i en konflikt som kunne utvikle seg til å bli en krig. Med andre ord kan en si at vennsksforhold var ganske viktige.

Disse vennsksforholdene, i tillegg til det romerske begrepet *amicitia* som ett viktig og opphøyd ideal i deres sosiale identitet, kan ha vært med på å forme deres utenrikspolitikk. Det at man skulle opprettholde vennskap med de greske statene kan ha vært spesielt viktig for romerne, i og med at deres egen høykultur var såpass påvirket av den greske.

På den andre siden kan man ikke se vekk fra at denne hendelsen skjer etter at den nye harde linjen mot grekerne var blitt introdusert. Da aetolerne valgte å invitere inn feil elementer, i følge romerne, inn i sine private småkriger, og trakk inn dem som kunne være en senere trussel mot romerne, fikk dette de konsekvenser som tidligere diskutert men dette førte også til en strengere linje mot de greske bystatene generelt.

Blant disse konsekvensene var det at romerne nå kontrollerte aetolernes utenrikspolitikk, og hadde nå skapt en presedens som kunne bli overført til andre stater. Men nettopp fordi romerne nå hadde blandet seg inn i de greske bystatenes anliggender følte de at de kunne bringe sine problemer til Roma for at romerne kunne løse dem, som den øverste og mektigste instansen i den siviliserte verden. Dette gjaldt ikke kun grekerne, man finner også andre som

kom til Roma for å få gehør for sitt syn. Flere småkonger og andre herskere søkte til Roma hvor de søkte hjelp, eller sanksjonering av deres styre.¹⁷⁹

Så selv om grekerne søkte råd hos romerne om politikk og ved styringsspørsmål, kan dette like gjerne ha vært ett produkt av en underdanig holdning og vissheten om hvor en lå i forhold til romerne statusmessig, og ikke ett tegn på vennskap. Altså, man turte ikke å gjøre noe stort i utenrikspolitisk sammenheng uten romernes sanksjon. I tillegg var det at romerne sanksjonerte en spesiell kandidat til en lederrolle eller ett handlingsforeløp så godt som å si at dette var det som skulle skje. Det ble etter hvert essensielt å ha romernes godkjennelse for å kunne ha utenrikspolitisk samarbeid med dem. Dermed var misnøye fra romernes side fatalt. Som man ser med de konsekvensene som dette fører til for akaierne.

5.6 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg prøvd ut fra de sitatene som behandles å forklare de handlingene romerne foretok seg overfor grekerne i flere forskjellige hendelser tatt fra en femtiårsperiode. I dette kapittelet er temaet *clientelae* og *amicitia*. Disse to begrepene er i denne spesifikke kulturelle konteksten likeverdige. Det er ved å bruke disse romerske prinsippene som en forklaring jeg har prøvd å forklare hvorfor romerne oppførte seg så atypisk i forhold til grekerne. Jeg har fremhevet det at romerne ønsket å beholde ett godt forhold til grekerne, og ønsket å bli vel ansett av dem, til tross for at de ikke lenger var den dominerende sivilisasjon i middelhavsområdet. Så romerne strakte seg veldig langt i forhold til de overtramp som grekerne foretok seg på det som gjaldt romernes vilje og politikk i dette området. Romerne fant til slutt ut at denne framgangsmåten overfor grekerne ikke fungerte og da greske og romerske holdninger krasjet på en slik måte, gjorde dette at romerne måtte behandle dem på samme måte de behandlet sine andre allierte, som i ett patron-klient forhold.

Imidlertid kan det ha vært ett ekte vennskskapsforhold som forklarte den romerske utenrikspolitikken. De foretrakk å ha vennskap fremfor å måtte involvere seg, men det iboende *amicitia*-konseptet fra den sosiale strukturen i samfunnet kan ha gjort det til at etter hvert mistet romerne tålmodigheten med grekerne og tok over hele området.

¹⁷⁹Eksempel på dette: Polyb. 30.1.

Denne modellen har sine sterke og svake punkter. Den forklarer kanskje ikke like godt den Isthmiske erklæringen som i kapittel 4, annet enn at man ønsket å vise en vennskapelig ånd. Men det er en trolig forklaring på de senere hendelser, spesielt etter den aetoliske krigen. Etter denne krigen virker det som om romerne straffer aetolerne spesielt hardt, fordi de har forbrutt seg på de uskrevne regler man mente var i bruk.

Likevel kan det virke som om etter den aetoliske krigen fikk romerne en ny innstilling overfor grekerne, og de ble mer og mer behandlet som de andre statene som romerne hadde politiske forhold til. Grekerne ble behandlet mye strengere, og romerne gikk tilbake til sitt vanlige handlingsmønster, om enn med noen hendelser som ikke var på helt samme linje som regulær romersk politikk (se 5.5).

KAPITTEL 6

Indre politiske forhold

Dette kapittelet vil ta for seg de indre politiske forholdene i Roma på tidspunktet for de hendelser tatt opp i denne undersøkelsen. Den romerske statsforfatningen med dens vektlegging av balanse mellom de tre hovedinstitusjonene, konsul, senat og folkeforsamling er det som gjør at Polybios mener dette er den beste mulige statsforfatning som eksisterer, da alle andre før eller siden vil kollapse.¹⁸⁰ Denne konstitusjonen, og ønsket om å opprettholde balansen mellom de forskjellige institusjonene, og den aristokratiske og politiske elite seg imellom, er grunnlaget for dette kapittelet.

Flere historikere har påpekt at man må vektlegge den indrepolitiske dimensjonen i forhold til den romerske imperialismen, dette må også gjøres i forhold til Hellas. Blant annet legger Harris vekt på de romerske idealer og samfunnets oppbygging i forhold til den romerske imperialismen. Selv hevder han at dette gjorde at det romerske samfunnet var militaristisk, (mye mer militaristisk enn for eksempel Sparta,¹⁸¹) og man finner de historikere som er enig med om ham om at man må legge en viss vekt på dette, selv om de ikke er enig i andre deler av hans imperialisme teorier. Blant annet vil både Rich¹⁸² og Crawford¹⁸³ hevde at dette er en viktig dimensjon av den romerske utenrikspolitiske beslutningsprosessen.

6.1 Kapittelets hypotese

Det prestisjejaget og søket etter rikdom som dominerte det romerske politiske liv, i tillegg til det faktum at man hadde ett politisk system som ikke hadde kompetanse til å takle den store territoriale utvidelsen av de romerskstyrte områdene, skapte en grobunn for indre politiske stridigheter som satte bremsen for ytterligere utvidelser av de romerske territoriene. Dette var ett stridstema innen den romerske stat, spesielt med henblikk østover: De greske områdene og

¹⁸⁰ Polyb. 6. 9

¹⁸¹ Harris hevder at Polybios mener romerne har noen av de samme egenskapene som Spartanerne, Se Harris 1979:112 note 4, Polyb 5.106.5

¹⁸² Fear, Greed and Glory, Causes for War making in the Middle Republic, Champion 2004

¹⁸³ Crawford 1978:23

videre på andre siden av Bosporos. Disse var områder kjent for å ha stor rikdom og var derfor ønskelige områder å ha som en arena for den delen av eliten som ønsket å berike seg.¹⁸⁴

Likevel ser man visse tendenser i kildene på en tvetydig politisk agenda. Tendenser som kan også tyde på ulike faksjoner som dominerte senatet, og trakk politikken i to forskjellige retninger.

Hypotesen i dette kapittelet baserer seg, som tidligere nevnt, på nettopp dette. Ordlyden i dette kapittelets hypotese har dermed blitt:

”Romerne oppførte seg så atypisk overfor grekerne, på grunn av indre politiske stridigheter.”

For å kunne se på oppgavens hovedproblemstilling i forhold til denne hypotesen, må vi først se på tilstanden av de indre politiske romerske forhold. Derfor vil jeg kort skissere opp en enkel skildring av de indrepolitiske tilstandene i Roma, for så å bruke dette som ett grunnlag når jeg kommer til min analyse. Dette kapittelet vil da dreie seg om en systemanalyse av det romerske politiske systemet, i forhold til mitt studium.

6.2 Indrepolitiske tilstander i Roma 197-167 fvt

Som nevnt i kapittelets introduksjon var den romerske statens oppbygging, i tillegg til det systemet hvor en kun lovlig vant rikdom og ære i strid, med på å danne grunnlaget for det som senere ville gjøre det mulig for karakterer som Pompeius Magnus og Julius Cæsar å utvikle seg. Den indre maktkampen som oppstod i blant den regjerende eliten var med på å farge de politiske beslutningene som ble gjort i denne perioden.

Polybios sier i sin bok seks om den romerske konstitusjon:

*”As for the Roman constitution it had three elements, each of them possessing sovereign powers and their respective share of power in the whole state had been regulated with such a scrupulous regard to equality and equilibrium, that no one could say for certain, even a native, whether the constitution as a whole were an aristocracy or democracy or despotism.”*¹⁸⁵

¹⁸⁴ Champion 2004:17-27

¹⁸⁵ Polyb. 6.11.11-13

Han vektlegger det at romernes konstitusjon bestod av elementer av disse tre typene med styre, aristokrati, despotisme og demokrati¹⁸⁶ balansert opp mot hverandre gjorde at ikke romerne og deres stat satt fast i den onde sirkelen som han hevder alle stater følger, i forhold til styreskifte.¹⁸⁷ Balanse mellom disse tre delene av konstitusjonen, konsulsetet, senatet og folkeforsamlingen var dermed innebygd i den romerske statsforfatningen, og dermed kan man ikke komme utenom at det var viktig å opprettholde denne balansen.

Konsulene ønsket å kontrollere senatet, og det kunne de, ved hjelp av veto, men de måtte også rette seg etter senatets avgjørelser og folkeforsamlingen. Folkeforsamlingen kunne avslå de forslag som senatet og konsulene kom med, men det var for det meste ferdig behandlede saker i senatet som ble lagt fram for folkeforsamlingen.

Denne styreformen gjaldt i Roma, det var ett helt annet spørsmål om kontroll når konsulene dro ut i felten. På grunn av naturen til *imperium*, militær makt, hadde de absolutt makt i felten. De måtte selvfølgelig rette seg etter senatet, men det var vanskeligere å kontrollere konsulene på kampanje. Uten en viss kontroll over dem, kunne man få generaler med godt trente menn som gikk lenger i felten enn det de skulle. På grunn av de lange distansene og det faktum at kommunikeer fra senatet til felten kunne ta lang tid å komme fram, kan den motvilligheten man kan lese i kildene stamme fra at senatet ikke ønsket å miste kontrollen. Spesielt siden en general hadde kunnet handlet innen senatet hadde funnet ut noe, eller hadde hatt muligheten til å hindre at noe skjedde. I den perioden som vi tar for oss er det ikke slike personligheter, men man kan se tendensene til dem, og slike ustyrlige karakterer dukker opp senere i romersk historie, som for eksempel Pompeius Magnus, eller Julius Cæsar.

I det romerske samfunn var det på slagmarken man vant ære og anseelse, og oligarkiet fungerte nettopp på grunn av det equilibrium som eksisterte mellom de forskjellige familiene. Når en familie økte sin status ved hjelp av en viktig og stor militær seier, søkte da de andre familiene å heve sin egen status ved at de også sørget for å delta i ærefulle militære kampanjer, eller ved å finne måter der de kunne offentlig rakke ned på dem som hadde vunnet status, som for eksempel med Cato og Scipioene. Alt for å kunne opprettholde balansen, og

¹⁸⁶ Konsulene var despotisme, senatet var aristokratiet, og folkeforsamlingen var demokratiet.

¹⁸⁷ Polybios hevder at de forskjellige styremåter for en stat har en naturlig utvikling. Ett kongedømme vil før eller siden bli ett tyranni, som vil gjøre at aristokratiet tar og kaster lederen og blir de styrende. Men de vil uunngåelig begynne å utnytte sin status, og dermed vil folket reise seg, og kaste dem. Dermed får vi ett demokrati, men dette vil før eller siden utvikle seg til ett anarki. Blant dette vil en reise seg, og skape orden, og man får igjen ett kongedømme. Dette var den onde sirkelen som Polybios hevder at var slik alle styresett utviklet.

for at alle skulle være ”like”.¹⁸⁸

Tendensene til ubalanse oppstod spesielt etter den andre punerkrigen, en krig som hadde foregått i mange år og med mange militære kampanjer.¹⁸⁹ Scipio-familien kom spesielt godt ut av det i denne konflikten og var den som ledet kampanjen mot Kartago på kartagisk jord og vant. Overhodet i familien tok deretter tilnavnet Africanus, på grunn av den suksess som han hadde.¹⁹⁰ Han var ikke den eneste som hadde vunnet ny anseelse for sin familie, men det var ikke alle som hadde fått de samme mulighetene under denne krigen.

Det at equilibriet nå viste tegn til å være ute av balanse, gjorde at det nå blant eliten var en maktkamp om å få tildelt imperium, slik at de også kunne vinne anseelse og dermed gjenopprette balansen. Ut fra dette kan man forklare hvorfor romerne gikk til krig så kort tid etter å ha vunnet den andre punerkrigen. De gikk nå i mot Filip den femte av Makedonia, som hadde gjort sine egne avtaler med Hannibal under den andre punerkrigen. Den offisielle grunnen var at romerne antok en beskytterrolle overfor de greske statene, men grunnen var nok til dels det at de ville hevne seg, i og med at de hadde samarbeidet med Hannibal.¹⁹¹ I tillegg spilte også behovet for, og ønsket om, å heve egen status, anseelse og formue gjennom krigsbytte en rolle for eliten.

Det er etter min mening nødvendig å understreke den vekten den romerske eliten la på dette med ære og anseelse. Det var slik deres samfunn hadde fungert siden de kastet sine konger og dermed var det meget viktig å opprettholde balansen. Hvis ikke ville romerne og deres republikanske konstitusjon opphøre.

Scipio Africanus var meget populær blant sine menn, men fordi han var en mindre suksessfull politiker enn general, i hvert fall i forhold til Cato, var han ikke lenger en trussel i det øyeblikk han ble sivil borger igjen.¹⁹²

Som tidligere nevnt var ærefult tilegnet rikdom ett viktig punkt som i dette tilfellet må vies oppmerksomhet. I den romerske tradisjonen var det mest ærefulle og riktige måter å øke sin velstand på, var ved hjelp av det ens eiendom produserte, eller ved krigsbytte. Handel var sett

¹⁸⁸ Men dette var selvfølgelig blant eliten og sine egne. Romerne var dobbeltmoralske her; se kapittel 4 om patronasje og amicitia.

¹⁸⁹ Harris 1979:200-205

¹⁹⁰ Harris 1979:106

¹⁹¹ Allerede her ser man tegn til at romerne mener at de har rett til å blande seg inn i andre lands og ledes politiske avgjørelser, og dele ut straffer, hvis de følte seg berettiget til dette.

¹⁹² Harris 1979:27

på som noe som aristokratiet ikke skulle nedverdige seg til å gjøre, det var for allmuen, og det var forbudt for en senator eller en sønn av en senator å eie ett skip som hadde en kapasitet på over tre hundre amfora med vin.¹⁹³

Det var etter hvert på denne tiden større og større utgifter som man måtte ut med for å bli valgt til konsul,¹⁹⁴ slik at man kunne få imperium og dra ut i krig for å vinne ærefulle seire. Dermed var det romerske systemet med på å danne de forholdene og la til rette for disse indre stridighetene.

Det var ett samfunn som hele tiden var i konstant kamp om å opprettholde balansen innad i den institusjonen som republikken var. Dermed så man ett behov for flere slagmarker hvor en kunne danne nye slike muligheter for ære og rikdom. Som Harris hevder i en artikkel "*Roman foreign policy in the second century was, within certain limits of prudence, generally aggressive and interventionist.*"¹⁹⁵ Selv om Harris har blitt kritisert,¹⁹⁶ kan man hevde at han har ett poeng når det gjelder den romerske samfunnsoppbyggingen som en som la opp til en aggressiv politikk. Det er likevel de som hevder at den indre konkurransen mellom de aristokratiske familier ikke kun kunne forklare alle krigshandlinger. Rich sier at:

*"The likely participants and their friends might be impelled towards war by the prospect of the booty and glory to be won, but his same prospect might impel their rivals to thwart them"*¹⁹⁷

Så vi ser at det eksisterer en vilje og drivende kraft i deler av den romerske styrende klasse som ønsket å jevne ut de tendenser til ubalanse man hadde fått etter den andre puniske krigen.

Vi kan se to strømninger innen politikken. Den ene som ønsker å få tilbake den balanse som var blant den romerske politiske eliten før den andre puniske krigen ved hjelp av ytterligere erobringer. På den andre siden får man de som holder igjen, for de ønsker ikke en utvidelse av de romerske territorier på dette tidspunktet. Dette fordi det blir stadig klarere at den romerske stat og dens oppbygging ikke er i stand til å kontrollere slike store områder med den gjeldende administrerende organiseringen. Denne konflikten er det mulig at man kan se i de hendelser jeg har valgt å diskutere nedenfor.

¹⁹³ Champion 2004: 23

¹⁹⁴ I den tidsperioden som vi tar for oss var det kun konsulene som hadde imperium

¹⁹⁵ Champion 2004:25

¹⁹⁶ Se kapittel 1.4

¹⁹⁷ Champion 2004:62

Det er den sterke eliten, som nå har alle fordelene i samfunnet som ikke ønsker å utvide den romerske kontrollen, da det er de samme som fikk fordeler etter krigen mot Hannibal. De vil heller opprettholde status quo, da det er de som har overtaket.

Da kan kanskje disse indre stridighetene og maktkampen i Roma være en forklarende faktor for å kunne si noe om romernes handlinger i forhold til grekerne og de greske bystatene og ligaene.

6.3 Proklamasjonen ved de Isthmiske leker i 197

Denne hendelsen er kanskje den som beskriver på den beste måten den indre maktkampen i den romerske stat og mellom medlemmene i senatet, nettopp fordi den er en såpass atypisk utenrikspolitisk beslutning for romerne. Krigen som foregår denne erklæringen er som tidligere nevnt den første makedoniske krigen. Det er en krig som starter rett etter at romerne har vunnet den andre puniske krigen, man skulle tro det ikke var ett ønske om å krige igjen så kort tid etter en så langvarig krig var blitt avsluttet, og faktisk forkaster folket denne krigen ved den første avstemmingen. Den blir ett faktum etter en tale til folket av P. Sulpicius Galba. Talen får folkeforsamlingen til å ombestemme seg og man erklærer krig mot Filip og Makedonia.¹⁹⁸

Det er nok ikke tvil om at det var ett reelt ønske om hevn, spesielt siden Filip hadde samarbeidet med Hannibal mens han var i krig mot romerne. Hannibal hadde brakt krigen til romersk jord, og nesten til Romas porter, noe som ikke hadde skjedd siden nestenutslettelsen av Roma av gallerne i 390.¹⁹⁹ Det var nok også ett ønske om å vinne krigsbytte, da krigen mot punerne hadde kostet romerne mye.²⁰⁰ På tross av dette, er denne hendelsen utenfor det vanlige romerske handlingsmønsteret i så stor grad, at man kan hevde at den indrepolitiske situasjonen kan ha hatt innvirkning på de beslutningene tatt angående freden etter denne krigen.

Det som skjer, som det kommer meget tydelig fram fra sitatet ovenfor, er at romerne erklærer

¹⁹⁸ Harris 1979:214

¹⁹⁹ Scullard 1995:101-102

Dette gikk såpass inn på romerne at Cicero brukte uttrykket "Hannibal ante portas", Hannibal står foran Romas porter, i sin rettsforfølgelse mot den catilinariske konspirasjonen, for å uttrykke den fare republikken hadde stått ovenfor hvis den ikke hadde blitt stoppet.

²⁰⁰ Badian 1958:65

de greske statene for å være frie, for så å la dem være fred. Grekerne blir ikke pålagt noen form for krav eller sanksjoner.

Ett punkt jeg mener er spesielt interessant i denne erklæringen er det at senatet sender sine egne representanter, og dermed sanksjonerer den.

“About this time²⁰¹ ...the ten commissioners arrived from Rome who were to effect the settlement of Greece, bringing with them the decree of the Senate on the peace of Philip. The main points were these: “All other Greeks, whether in Asia or Europe, to be free and enjoy their own laws” ... ”²⁰²

Så her viser kilden det at det ble sendt ut egne representanter for å sikre at det var senatets versjon av fredsavtalen med Filip og frihetserklæringen som ble lagt fram.

Dersom man kan forklare dette ut fra temaet for dette kapittelet, kan man hevde det at de av den politiske eliten i Roma ikke ønsket å skape en ny arena for de av deres klasse og status som ønsket å øke sin ære og rikdom. Den ene siden ville ikke gjøre det lett for dem som kunne bli en fare for republikken. Så det var derfor en løsning å erklære de greske statene og folkene frie. Slik ble romerne vel ansett hos grekerne, de økte sin anseelse ellers i romerriket, og på grunn av denne var det da vanskelig for andre romerske politikere som ønsket å vinne status å gjøre noe som ikke ville virke inn på den romerske republikkens anseelse.

Noe annet som kan tyde på nettopp denne avfeilingen av deres ansvar overfor grekerne er at i erklæringen blir spesielt påpekt at disse bystatene blir erklært frie, uten noen form for sanksjoner. I tillegg blir de ikke pålagt noe som helst nytt lovverk.

“...free...in full enjoyment of the laws of their respective countries...”²⁰³

Det at de blir erklært frie, og med rett til å bruke deres eget lovverk, viser at romerne her ikke ønsker en altfor aktiv involvering. Det at de ikke pålegger grekerne noen nye lover eller regler på dette tidspunktet, viser at de bare vil at grekerne skal klare seg selv, det vil si uten romernes hjelp.

²⁰² Pol 18.44.1-2

²⁰³ Pol 18.46.5

6.4 Den Aetoliske krigen

Som tidligere nevnt skjer denne krigen kort tid etter romernes erklæring ved de Isthmiske leker. Her er det aetolerne som føler at erklæringen gir dem fritt løyve til å handle slik de vil, siden det virker som om romerne ikke ønsker å ha noe med de greske statene å gjøre i en større skala. På den andre siden romerne hadde erklært at grekerne var frie, og de var nå bundet av det usagte løftet i erklæringen og de måtte nå rydde opp i det som aetolerne hadde forårsaket i Hellas.

Denne krigen fører til en radikal endring i romernes holdning til grekerne, som det kommer tydelig fram fra de konsekvensene som aetolerne blir pålagt etter å ha blitt overvunnet i denne krigen. Dette er en helomvending fra den nesten avskrivningen som det kan hevdes at frihetserklæringen ved de Isthmiske lekene var, til de nå meget strenge punktene i denne fredsavtalen som de må godta. Som tidligere nevnt fikk nå aetolerne innskrenket til det ekstreme sin egen handlingsrett i forhold til utenrikspolitikk. De fikk nå ikke ha sin egen, men måtte følge romernes utenrikspolitikk, dette ble spesifikt behandlet i denne fredsavtalen;

“...They [the Aetolians] shall have the same enemies as the people of Rome...”²⁰⁴

Dette tillegget til traktaten som romerne la til, kan tolkes til at man ønsket å unngå at den Aetoliske Ligaen handlet i mot romerne i utenrikspolitikken, og med det hindre mer militær innblanding i Hellas. Dette for å unngå ekspansjon og en ny arena der de mer ambisiøse i den romerske politikken kunne tilegne seg mer rikdom, makt og innflytelse.

Det tyder etter hvert på at romerne her ønsker raskt å gjøre opp med, og sette en stopper for de problemene som grekerne skaper, for så ikke å være nødt til å involvere seg mer enn strengt tatt nødvendig. Dette kan forklares med at de ønsket på dette punktet å konsentrere seg om de indre politiske forholdene som var gjeldende hjemme i Roma. Dermed kan man se på de tidlige romerske militære innblandinger i øst som ett produkt av en maktkamp som blir gjenspeilet i oppførselen som romerne hadde her. Siden erklæringen var introduksjonen for grekerne til de realpolitiske hendelser, i forhold til romerne hvis innflytelse nå ble mer og mer tydelig i middelhavsområdet.²⁰⁵ Det var enda mer uvanlig at romerne trakk seg ut med en

²⁰⁴ Pol.21.32

²⁰⁵ Det vil si at romerne hadde blitt en større og mektigere maktfaktor i middelhavsverdenen en måtte forholde seg til.

gang de hadde nådd det målet som ble satt dem fore da de erklærte krig i mot Filip den femte av Makedonia. Som tidligere nevnt, virket det som om at romerne trodde at denne erklæringen hadde fått ”problemet” med de greske statene ute av verden, og at de slapp unna å måtte forholde seg til den mellomstatlige kranglingen som kjennetegnet de greske småstatene. Da det ble tydelig at de ikke klarte dette, valgte de en meget streng linje overfor grekerne. Det ser ut som om at de til dels tar avstand fra den Isthmiske erklæringen, i og med at denne fredsavtalen er så streng og at de prøver, og til en viss grad klarer, å danne en ny presedens i de utenrikspolitiske relasjonene med de greske statene og ligaene. Det er i denne fredsavtalen at man først får *maiestas*-klausulen, som blir en standard i senere fredsavtaler mellom romerne og deres venner.

Romerne tar i denne avtalen grep for å motvirke lignende oppførsel blant de andre greske statene og ligaene, for slik å unngå en for dyp involvering i dette området. Men det er også tydelig fra andre punkter i avtalen at romerne ikke ønsket en utvidelse i mot øst på dette tidspunktet. Blant annet ser vi det at bortsett fra å innskrenke aetolernes utenrikspolitiske involvering, krevde ikke romerne mye på egne vegne. De framla ett krav om gisler og om penger. På tidligere tidspunkt i romersk historie, kan man se at krav om krigsskadeerstatning har blitt brukt som ett virkemiddel for å ha innflytelse og moralsk råderett over fiender,²⁰⁶ men her står det at;

*“...The Aetolians shall pay the Consul in Greece at once two hundred Euboic talents of silver...”*²⁰⁷

Disse pengene skal nå betales med en gang, dermed ser man ikke det samme ønsket om denne kontrollen. Det kan jo hevdes at det er fordi romerne på dette tidspunktet ikke hadde samme behov for den typen kontroll, i og med at de var blitt såpass sterke og deres territorier hadde blitt meget større siden den tid.

Det blir også spurt om gisler blant aetolerne, som skal sendes til Roma. Dette er nok ett grep for å sikre god oppførsel fra den aetoliske ligaens side, som også krever ett minimum av involvering fra romernes side.

*“...they [the hostages] shall be selected by the Romans freely...”*²⁰⁸

At romerne selv skulle velge gislene, er også med på støtte opp om kapittelets hypotese om at

²⁰⁶ Polyb.15.18

²⁰⁷ Polyb.21.32.8

²⁰⁸ Polyb. 21.32.10

det var indre politiske stridigheter som var med på å forme politikken overfor grekerne. Romerne ønsket å gjøre minst mulig, med maksimum resultat. Dermed blir det faktum at siden romerne ønsket selv å velge ut gislene, kunne de velge gisler som var av høy status og hadde, eller var i slekt med dem som hadde, stor innflytelse innen den aetoliske ligaen. Dette kunne være med på å sikre grekernes oppførsel. I tillegg var perioden disse gislene skulle oppholde seg i Roma ganske kort, seks år. Dette gjorde at det var ganske sikkert disse ville komme tilbake i sin levetid, og oppta sin tidligere rolle i samfunnet, dermed var det viktig at aetolerne oppførte seg, ellers ville dette gå ut over gislene i Roma, og dette ville da bli hevnet i Aetolia da disse gislene returnerte.

Ett tredje punkt som kan trekkes spesielt ut fra denne avtalen er at romerne ikke gjør krav på noen landområder i Hellas, selv om de er nå i en slik posisjon til at de kan kreve dette. Det eneste punktet der hvor dette med landområder nevnes, velger romerne å si hvem av sine venner ett omstridt landområde hører til, ikke at de gjør krav på det. Men igjen kan dette være en del av romernes politikk i Hellas, de vil ikke ha noen forpliktelser i øst på dette tidspunktet, men andre kan gjerne ha forpliktelser overfor romerne.

Ett fjerde punkt jeg vil trekke fram her, er de likhetene man kan se i forhold til andre tidligere, lignende situasjoner fra romernes side. Da romerne straffet dronning Teuta etter krigen mot Illyria, ble den illyriske utenrikspolitikken kraftig redusert og hennes flåtestørrelse og hvor denne kunne seile ble diktert av romerne.²⁰⁹ Så romerne, gjennom deres reaksjon på denne hendelsen, viste at de fremdeles ikke ønsket en aktiv involvering i de greske områder. Romerne handler ikke lenger unikt, slik som tilfellet var med den Isthmiske erklæringen, selv om en ser at denne motvilligheten er tilstede.

6.5 Romernes standpunkt mot Akaia

Dette er, som tidligere nevnt, en hendelse som viser den oppførselen romerne hadde overfor grekerne. Dette er en henvisning til hvordan forholdet mellom romerne og grekerne har utviklet seg. Romerne har nå blitt den som en henvender seg til hvis en ville oppnå noe. I og med at de da har blitt denne instansen kan de også brukes, hvilket Callicrates innså. Men det

²⁰⁹ Polyb. 2.12.3-4

er ikke dette som er interessant med denne spesifikke hendelsen. Vårt analyseobjekt her er romernes måte å takle det, at de nå har blitt informert om at de må være forsiktige når det gjaldt akaierne.

“The Romans... [if] but directly any one claims anything as of right, on the ground of having been faithful to their alliance, they at once draw in and correct their error to the best of their ability...”²¹⁰

Dette utnytter Callicrates når han taler i Senatet, og han vender på denne måten romerne mot den Akaiske Ligaen. Resultatet blir at romerne nå lager en generell innstilling overfor de statene som skal, i følge Callicrates, ha antiromerske holdninger. Dette fører til at det romerske senat velger å opprette en gruppering i Hellas som skal motarbeide disse holdningene hos den liga og de statene som i følge Callicrates, hadde slike antiromerske holdninger.

“It was with conviction, therefore, and at this time that it [the Senate] first adopted the policy of depressing those who in their several states took the patriotic and honourable side, and promoting those who were appealing to its authority on every occasion, right or wrong.”²¹¹

Det som er spesielt med denne hendelsen i dette tilfellet, er det faktum at selv om romerne alt har gjort det klart at de står for en slik streng linje som nevnt ovenfor, så velger de her å danne en komité som skal se på hva som egentlig er fakta. Det viser at de ikke kanskje var så noble som Polybios hevder. Og det at de fremdeles ikke vil ha ett sterkt nærvær i øst. Her finner man igjen tegn til den indre politiske maktkampen og de to hovedtendensene som tidligere har blitt drøftet.

Det er denne tvetydigheten som gjennomsyrrer handlingene til romerne og som man igjen kan se i deres handlinger. Noe som kanskje hadde ført til en militær aksjon, fører til en mye mindre drastisk handling fordi det var grekerne. Man legger her ett grunnlag for at man skal kunne, ved en senere anledning, erklære krig mot den Akaiske ligaen. Samtidig er det ikke like ekstremt som det kunne vært, siden resultatet blir mer enn en svertokampanje mot Akaiske ligaen enn noe annet.

Denne hendelsen får til slutt konsekvenser for akaierne uansett. Når vi kommer så langt som

²¹⁰ Polyb.24.10. 11-14.

²¹¹ Polyb. 24.10.13

til år 167, og etter at Perseus av Makedonia blir slått ved slaget ved Pydna, kommer denne innstillingen, i tillegg til det historiske samarbeidet og pro-makedoniske følelsene som eksiterte i Akaia, til å virke inn på den behandlingen denne ligaen og dets medlemmer fikk etter krigen. Det vil si, de tusen gislene som ble sendt til Roma, og andre italienske byer, blant annet Polybios. Likevel var det først da romerne valgte å gå til krig mot Makedonia, at de i tillegg valgte å gjøre noe med de anti-romerske holdningene i Akaia.

6.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på de indre politiske stridighetene i Roma som en hypotese som eventuelt kunne ha forklart hvorfor romerne handlet slik som de gjorde i Hellas, spesielt med fokus på frihetserklæringen ved de Isthmiske lekene i 197 og viktige hendelser etter dette. Vi har med denne hypotesen i minne, tatt for oss de viktige hendelsene i perioden mellom 200-167 som viser oss hvordan romerne nå over en periode endrer sin politikk overfor grekerne. Jeg har ut fra den framstillingen av de indre romerske politiske stridighetene som det er kort utredet om i begynnelsen av kapitlet, sett på hvordan to hovedstrømninger, det vil si den fraksjonen som ønsket å utvide østover og den som holdt igjen, i Roma vises i de politiske beslutningene som omtales.

Det som har blitt vektlagt i dette kapitlet er hvor viktig balansen var i den romerske konstitusjonen, og dermed hvor viktig det var for den politiske eliten å opprettholde denne. Det var likevel tydelig at det var delte meninger om hvordan denne kunne opprettholdes. Det var dem som ønsket å jevne ut den ubalansen som hadde oppstått etter den andre puniske krigen, og det var dem som ikke ønsket det, men ville opprettholde situasjonen som var.

Dette gjenspeiles i utenrikspolitikken da spesifikt gjennom de hendelsene som er diskutert ovenfor. Jeg vil spesielt fremheve den begivenheten som er utgangspunktet for denne oppgaven. I og med den Isthmiske erklæringen kan gi inntrykk av at romerne først går inn og etter å ha vunnet den krigen de initierte, lot de greske statene og ligaene være i fred. De hadde fullført det de kom for, de vant en krig, med det som fulgte med vunnet ære på slagmarken og det krigsbyttet som var en naturlig konsekvens. Fordi Filip hadde vært involvert med de greske statene, måtte noe gjøres og for å unngå å forholde seg til dem, virket frihetserklæringen som en enkel løsning. De forsøkte med ett grep å unngå involvering med de greske statene, samtidig som de økte sitt rykte som en sjenerøs statsmakt. På den andre

siden kom de seg ikke unna, og man kan hevde at nettopp med denne frihetserklæringen og rettferdiggjørelsen av hvorfor de gikk til krig mot Filip, gjorde seg til de greske statenes beskyttere, med de forpliktelser det måtte innebære.²¹²

Den aetoliske krigen bærer også preg av motsetninger. På den ene siden ser man at romerne involverer seg og gir seg ikke før de har slått den Aetoliske Liga, men på den andre siden bærer ikke den resulterende fredsavtalen noe preg av at de ikke ønsket å involvere seg ytterligere på det greske fastlandet og områdene til ligaen. Likeså, standpunktet mot den Akaiske ligaen, her ser man at romerne ikke involverer seg, til tross for at de tror på Callicrates og fastsetter en offentlig innstilling mot Akaia. Det blir først gjort noe etter den tredje makedoniske krigen, når det passer romerne og de har noen til å takle problemet i Hellas, men av helt andre grunner.

Man kan hevde at, selv uten fysisk nærvær, var romernes innflytelse tilstede i Hellas. Det var til Roma man dro for å få løst sine problemer, når man ikke hadde andre å vende seg til. Den Isthmiske erklæringen kan ha vært med på å starte dette, og det ble understreket ved oppgjøret etter den aetoliske krigen. Likevel vil jeg hevde at man kan si at de politiske stridighetene i Roma var med på å forme den politikken som ble ført i utlandet, også de atypiske handlingene overfor Hellas og de greske statene.

²¹² Se kapittel 2

KAPITTEL 7

Diskusjon og Konklusjon

Jeg har i de tre foregående kapitlene tatt for meg tre hovedteorier, applikert som modeller for å se om hvorvidt disse kan forklare romernes oppførsel i forhold til grekerne, da med utgangspunkt i den Isthmiske erklæringen i 197. Der har jeg diskutert hvorvidt disse teoriene kan være med på å forklare denne hendelsen og romernes handlinger overfor grekerne etter denne erklæringen.

7.1 Oppsummering

Jeg har i hovedsak tatt for meg tre teorier, og sett på hver av dem i forhold til tre større hendelser i en greko-romersk relasjons kontekst, hvor jeg mener romerne handlet spesielt atypisk i forhold til grekerne. I kapittel tre så jeg på det jeg selv har kalt ett mindreverdigetskompleks. Her hevder jeg at den påvirkningen som romerne hadde fått fra den greske kulturen opp igjennom årene, kan ha vært med på å forme den romerske utenrikspolitikken i mot grekerne. Jeg prøver i dette kapitlet, med først en gjennomgang av hvordan den greske kulturen manifesterte seg i det romerske dagliglivet, spesielt blant eliten, for så å vise til hvordan dette kan ha vært med på å forme romernes beslutninger i de greko-romerske relasjonene.

Ett av mine hovedpoeng i diskusjonen rundt den Isthmiske erklæringen er det at romerne her erklærer dem “...*free, without garrison, or tribute...*”.²¹³

Som vist i bakgrunnskapitlet var dette uvanlig, dermed kan dette punktet støtte opp om min teori om mindreverdigetskomplekset. Spesielt fordi romerne ikke krever noe som helst av grekerne, men snur seg rundt og legger store krav framfor føttene til Filip den femte, hvis skyld det er at de er i Hellas og Makedonia.

På den andre siden, kan man ikke se vekk fra det kontekstuelle. Ikke alt ble sagt eller skrevet ned, men det var regnet med at man visste i en slik kontekst. Som for eksempel at nå skyldte

²¹³ Polyb 18.46.5

grekerne romerne en takknemlighetsgjeld, som effektivt la dem inn under den romerske hegemoniske paraplyen.

På den andre siden kan man enten velge å tro at grekerne trodde at en slik takknemlighetsgjeld ikke gjaldt her, siden romerne ikke sa de ville ha noen kompensasjon, eller så spilte de bare dumme, og tenkte at dette var praktisk.

Det kan virke som om det er noen av dem som tenkte den siste tanken, for kort tid etter den Isthmiske erklæringen, får vi den aetoliske krigen. Her hvor den Aetoliske Ligaen prøver å handle slik de har handlet før Filip den femte sin okkupasjon av flere greske bystater, som om ingenting hadde skjedd. Dette får store konsekvenser for dem. Romerne som hadde prøvd å vise en handling av *clementia* overfor grekerne, viste ved dette punktet ikke lenger nåde. De kom med en fredstraktat med strenge restriksjoner som bandt aetolernes hender, når det kom til utenrikspolitikk. Romerne hadde tydeligvis ikke likt at denne ligaen ikke hadde handlet slik de mente den skulle. Igjen på dette tidspunktet hadde romerne en hær i området, og mulighet til å kreve nye områder for seg, men gjorde det fremdeles ikke. I dette tilfellet dikterte de den aetoliske utenrikspolitikken, krever monetær kompensasjon og noen gisler for å holde aetolerne i sjakk, og drar sin vei igjen. Dette er interessant fordi det virker som om romerne prøver til en viss grad å gjøre det samme som med den Isthmiske erklæringen, det vil si å unngå å blande seg for mye inn i de greske affærer. Denne gangen bruker de en skremselstaktikk fremfor en frihetserklæring. Det er likevel på dette tidspunktet tydelig at romerne må blande seg inn i de greske affærene. De gikk inn mot Aetolia, fordi det var noen som angrep som spurte om hjelp.

Dette leder oss inn på den siste hendelsen, en ganske spesiell sådan, og kanskje ikke like interessant som den aetoliske krigen, men den illustrerer meget godt det ambivalente forholdet som romerne hadde til grekerne og de greske affærer. Det at Roma hadde på dette tidspunktet blitt en ankeinstans for flere småstater, har jeg allerede vist tidligere. I denne hendelsen velger Roma, etter å ha blitt overtalt av en utsending til det romerske senatet å ta ett standpunkt mot akaierne, og i stedet for å sende inn tropper eller gjøre noe mer drastisk, ønsker de bare å danne en romersk anti-akaisk gruppe i Hellas. Dette mener jeg igjen kan tyde på en motvillighet til å ta drastiske tiltak mot grekerne, som de mente de skyldte mye.

Den andre teorien jeg tar for meg er *amicitia/clientelae* modellen. Badians teori er godt gjennomarbeidet, og den er interessant. Man se på diverse hendelser gjennom ett annet sett briller, og finne tegn til ett vennskapsforhold eller patron-klient forhold. På den andre siden

vektlegges andre punkter i disse hendelsene, enn de som har blitt fremhevet tidligere, noe som også kan være en svakhet med den modellen jeg har ført i denne undersøkelsen.

Den siste teorien, vektlegger de indre politiske forholdene som en forklaring på hovedproblemstillingen. Og denne blir støttet opp om flere forskjellige historikere. De romerske idealene om rett vunnet ære og rikdom, spesielt på slagmarken, i tillegg til at det var meget dyrt å bli valgt til de større embetene, kan på en side ha ansporet til økt ekspansjon som Harris hevder. På den andre siden så kan det ha vært krefter i Roma som også holdt igjen og ikke ønsket en så eskalerende ekspansjon, mye på grunn av frykt for å miste kontrollen på sine generaler, og frykt for det skulle bli ubalanse blant eliten.

Man kan se en slik tosidig politikk i de hendelsene jeg tar for meg:

Man velger å erklære krig i mot Filip den femte, man overvinner ham, men man erklærer de greske statene frie uten å kreve noe i gjengjeld.

Man har den strenge avstraffelsen i mot den aetoliske ligaen etter krigen, men den er ikke totalt knusende, som vi har sett at romerne kan være.

Man har ett standpunkt i mot den Aetoliske ligaen. Romerne viser her at de ønsker å gjøre noe med saken, men det de gjør er ikke annet enn å ta ett offisielt standpunkt. Dette får konsekvenser på ett senere tidspunkt, men romerne velger her ikke å gripe inn, når de kan unngå det.

Disse hendelsene leder opp mot den begivenheten som markerer avslutningen på vår periode, nemlig den tredje makedoniske krigen og den konsekvensen dette fikk for den Aetoliske ligaen. Det er ikke mange årene etter dette at man ser den totale ødeleggelsen av Kartago og Korint og den fjerde makedoniske krigen som også gjør at de greske områdene blir til en provins.

7.2 Teoriene, sterke og svake sider

Jeg har kort oppsummert de tre teoriene jeg har tatt for meg og i tillegg de hendelsene som disse baserer seg på. Det som er spørsmålet på dette tidspunktet er om en av teoriene er mer relevant en de andre to. Alle disse teoriene har sine sterke og svake punkter.

Mindreverdighetskomplekset, om enn en god og interessant teori, kan hevdes er svak fordi man legger vekt på at det kulturelle livet former det politiske livet. Det er veldig tydelig at man kan finne mye gresk kultur i det romerske, daglige liv, i alt fra litteraturen til religionen. Men det beste argumentet man har i dette tilfellet er det faktum at man har den Isthmiske erklæringen. Her blir grekerne, i vennskapelig ånd, erklært frie. Dette kan leses som ett nikk i deres retning i forhold til alt det kulturelle en hadde til felles, fremfor andre mer ukultiverte folk, som romerne også måtte takle for eksempel nord i Italia.

Alle de andre hendelsene kan forklares like godt ut fra de andre teoriene. Det som er spesielt med denne teorien er at vi har senere bevis på at romerne var fascinert av den greske kulturen, og kan se dette på den filhellenismen som blomstret opp i senere tider. Dette kan tyde på at det greske var ett fascinasjonsemne for romerne, og som Horats sier i det innledende sitatet, så er det takket være grekerne de hadde fått finkultur.

Denne modellen kan settes inn i den filhellenistiske forskningskonteksten. Filhellenisme som ett viktig punkt i de mellomstatlige relasjonene mellom Roma og de greske og hellenistiske statene ble først påpekt av Holleaux i 1921. Hans verk var ganske grunnleggende, og blir fremdeles referert til i dag. I og med at Holleaux, og siden andre, kunne gi ut ett slikt verk, betyr det at man kan finne belegg i kildene for at romerne hadde ett spesielt forhold til det greske, som var såpass sterkt at det dukker opp såpass mange referanser til det greske i kildene.

Amicitia/clientelae-teorien basert på Badians patron-klient teori fra boken *Foreign Clientelae* kan være en like god, om ikke bedre forklaringsmodell. Dette er en godt gjennomarbeidet teori, og man kan finne lignende bånd i andre deler av den antikke verden, slike som han presenterer i sin teori. Badians teori ble både godt og dårlig mottatt, men han reiste noen spørsmål som er interessante. Han hevdet at de uformelle båndene var så sterke og implisitte i en antikk verdensforståelse at han hevder at det at romerne ikke la igjen noen garnisoner på Sicilia var ett tegn på dette.

Hans teori står mye sterkere enn mindreverdighetskomplekset når det kommer til å forklare spesielt handlingene etter den Isthmiske erklæringen og hvorfor det blir så sterke sanksjoner mot aetolerne etter krigen. De kan ha følt at aetolerne ikke fulgte det implisitte regelverket, og de ble dermed straffet deretter.

Ett annet punkt jeg ønsker å fremheve her er at jeg hele tiden i min oppgave legger vekt på romernes motvillighet til å stadfeste ett permanent nærvær i Hellas. Hvis en følger *clientelae* modellen så burde det ikke ha vært ett behov fra romernes side, hvis de greske statene og ligaene var i ett patron-klient forhold med den romerske stat ville dette ikke vært nødvendig. Likevel måtte romerne blande seg inn i de greske anliggender ved flere anledninger. Man kan hevde at dette er en klient som spør om den hjelp fra sin patron som de hadde krav på, men på den andre siden gjorde romerne det ganske klart hvor de stod, og hva de mente etter den aetoliske krigen, og konsekvensene denne fikk for aetolerne.

Det kom en del kritikk til Badian, og hans *Foreign Clientelae*, spesielt at han var for fokusert på patron-klient forholdene og ikke tok andre faktorer med i beregningen når han konkluderte. I tillegg ser han vekk fra punkter som tidligere forskning hadde lagt stor vekt på, uten, i følge kritikerne, god nok begrunnelse. Blant annet var spørsmålet om *foedes iniquum* og *foedes aequum*, om avtaler mellom Roma og de italienske statene på ulike og like vilkår sett vekk fra. Det er forståelig at kritikerne reagerte på dette, nettopp på grunn av at Badian snakker om patron-klient forhold, noe som var av natur ett forhold med ulike vilkår. På tross av den kritikk som Badians verk ble utsatt for, var det en generell enighet om at hans arbeid kom med mange gyldige poeng, og var ett viktig arbeid om romersk imperialisme og mellomstatlige relasjoner.

Teorien som er basert på de indre politiske forhold er minst like sterk som *amicitia/clientelae* teorien. Denne teorien hevder at den indrepolitiske situasjonen, spesielt etter den andre puniske krigen var såpass ubalansert at man ser tegn til dette i de handlinger som senatet foretok seg på den utenrikspolitiske arena. Man finner sterke punkter i denne teorien, mer spesifikt om hendelsene rundt den Isthmiske erklæringen. Det at senatet sendte representanter viste at de ikke ville at situasjonen skulle komme ut av kontroll og hadde ett ønske om å kontrollere den konsulen som var i Hellas.

Ett annet punkt som kan fremheves er at etter at den aetoliske krigen er over, krever de ikke noen territorier i Hellas, selv om de har vunnet dem. Dette viser igjen at senatet ikke ønsket en utvidelse av den arena som man kunne krige på, men de trakk seg tilbake.

Ett tredje punkt en kan framheve er det at selv om man hadde muligheten til å gripe inn mot den Akaiske Liga, etter at Callicrates hadde vært i Roma, gjorde de ikke det. De valgte heller

ikke konfrontasjon når de hadde muligheten til det, men heller tok en beslutning hvor det ikke var behov for noe militært nærvær i Hellas.

Likevel forklarer ikke dette hvorfor romerne til stadighet involverte seg i Hellas, når de tydeligvis ikke ønsket det. De hadde forsøkt å avfeie de greske statene med den Isthmiske erklæringen, men dette fungerte tydeligvis ikke. Det var vanlig for mindre stater å be sterkere stater om hjelp, som vist ved Isocrates Plataicus. Siden romerne nå hadde vist seg å være en sterk stat var det derfor naturlig å be Roma om hjelp når trusler viste seg. De kunne nektet dem hjelp, men det er her teorien halter litt.

I tilfellet med de indre politiske stridighetene i Roma, er det ikke tydelig hvem det er som står som representant for denne teorien i forskningslitteraturen. Jeg har i tidligere kapitler nevnt flere navn som mener dette er ett viktig aspekt med den romerske imperialismen i republikken. De har forskjellig framgangsmåte og vinkling på stoffet, men i og med at flere tok opp akkurat denne faktoren, kan man hevde det var såpass viktig at det kunne behandles separat. I Harris sin bok, *War and Imperialism in Republican Rome*, legger han vekt på de indre politiske faktorene, men da mer i forhold til den militaristiske tilretteleggelsen i samfunnsoppbyggingen. Crawford hevder også at innenrikspolitikken spilte inn i de beslutninger som ble tatt i utenrikspolitiske spørsmål. Selv om man kan finne kritikk av disse bøkene, gjelder det ikke i like stor grad de indre politiske forholdene som tas opp.

Dermed gjenstår fremdeles spørsmålet om hvilken teori som er den mest trolige og hvilken hypotese som best kan forklare hovedproblemstillingen. Som nevnt står teorien om et mindreverdigetskompleks svakest, men det er en grunn til at dette er et tema som har blitt tatt opp. Man kan ikke skjule at den romerske kulturen var sterkt påvirket av den greske, og dette må på en eller annen måte ha påvirket hvordan romerne handlet overfor grekerne.

Amicitia/clientelae står sterkere som en individuell teori, i og med at den kan, på en bedre måte, vise til samfunnsstrukturer og man kan lett se logikken i denne. Man finner også ett bedre kildegrunnlag og bedre belegg i kildene. Men romernes stadige problemer med småkranglingen til de greske småstatene kan tyde på at patron-klient dynamikken ikke var helt uten problemer.

Teorien om de indre politiske forhold som en forklarende modell, står, som nevnt, like sterkt som *amicitia/clientelae* modellen, i mine øyne. De har begge sterke belegg i kilden. Det

svakeste punktet til denne teorien er at selv om de ikke tydeligvis ikke ønsket en videre involvering i det østlige Middelhav, ikke mer enn nødvendig, så var det til stadighet nye forhold hvor romerne involverte seg i Hellas.

7.3 Konklusjon og avslutning

Jeg har ovenfor diskutert de tre teoriene som har blitt brukt i analysedelen. Jeg har fremhevet de sterkere og svakere sidene med dem, for å prøve å kunne komme fram til en konklusjon og ett svar på min hovedproblemstilling; **Hvorfor oppførte romerne seg så atypisk overfor grekerne?**

Det jeg har kommet fram til i løpet av min analyse og diskusjon, er at det man kan umulig snakke om en enkelt grunn for at romerne handlet slik de gjorde. I og med at dette er flere politiske beslutninger som har blitt tatt av flere forskjellige personer i løpet av en periode på tretti år, kan man ikke snakke om kun en grunn. Man kan klart hevde at for hver av enkeltpersonene som tok en beslutning hadde en av disse grunnene som en hovedgrunn for sin beslutning, men det er ikke sikkert.

Men jeg vil heller stille meg bak de historikerne som kritiserer monokausalitet. I ett så komplekst politisk miljø, er det for mange forskjellige faktorer tilstede for at man kan snakke om kun en hovedgrunn. Jeg vil hevde at det er en blanding av alle de tre hypotesene som er svaret på hovedproblemstillingen. I sin artikkel, "Fear, Greed and Glory, Causes for warmaking in the Middle Republic"²¹⁴, kommer John Rich fram til en lignende konklusjon. Han hevder det at det var multikausale faktorer som spilte inn i den beslutningsprosessen som gjorde at romerne gikk til krig og utvidet sitt imperium.

*"Roman warfare and imperialism were complex phenomena, for which no mono-causal explanation will be adequate. Any attempt to provide a more satisfactory account must take the measure of this complexity."*²¹⁵

²¹⁴ Champion 2004:46

²¹⁵ Champion 2004:62

Det er tydelig at man har for det meste gått bort fra Mommsens paradigme fra 1800-tallet og den antikke historiens spede begynnelse. Som Rich så konsist formulerer det:

*“Harris and his followers have exploded the old doctrine of “defensive imperialism” ...”*²¹⁶

Jeg sier meg enig i dette, og Rich sine observasjoner om de nye teoriene som har oppstått etter omveltningene som Harris var med på å starte innen forskningen på romersk imperialism.

Det blir for enkelt å si at det var kun én grunn til at romerne handlet slik de gjorde i utenrikspolitikken, også når en snakker om relasjonene med de greske statene og ligaene.

Den videre forskningen om den romerske imperialismen generelt, og i forhold til Hellas og de greske statene og ligaene spesifikt, må dermed se på en overordnet problemstilling ut fra mange forskjellige vinkler. I denne oppgaven har jeg kun tatt for meg tre slike vinkler, men selv om de favner om mye, kan det likevel være flere andre faktorer som var med på å forme utenrikspolitikken, som burde tas opp og tas i betraktning når en snakker om romersk imperialism og de imperialistiske motivasjonene bak den.

Den greske kulturarven ville nok påvirket en beslutningsprosess, men det ville også ett patron-klient system, spesielt siden det var en måte som det romerske samfunnet fungerte på. De indrepolitiske forholdene ville i like stor grad også påvirket denne prosessen, i og med at det var personlige interesser i bildet når man tok en beslutning i senatet, som bestod av den politiske elite, alle med sin egen agenda.

Dermed blir svaret på det spørsmålet jeg stilte innledningsvis, ”Hvorfor oppførte romerne seg så atypisk overfor grekerne?”, at man ikke kan besvare det med en av hypotesene som ble lagt fram, men at alle de tre hypotesene har punkter som sammen kan besvare dette spørsmålet.

²¹⁶ Champion 2004:62

Litteraturliste

Primærkilder:

Foster, B.O.: Livy, Loeb Classical Library, Harvard University Press, 1952, (1st edition 1919)

Paton, W.R.: Polybius, The histories, Loeb Classical Library, 6 volumes, Harvard University Press, 2005, (1st edition 1922)

Rudd, N.: Horace, The Epistles, Book II and Epistles to the Pisones, Cambridge University Press, 1989

Schuckburg, E.S.: Histories of Polybios, In two volumes, Macmillan and Co. London, 1889

Scott-Kilvert, I.: Polybius, Rise of the Roman Empire, Penguin Books, 1979

Van Hook, L.: Isocrates volum iii, Loeb Classical Library, Harvard University Press, 1954(1st edition 1945)

Waterfield, R.: Herodotus The Histories, Oxford University Press, 1998

Sekundærlitteratur:

Badian, E: Foreign Clientelae (264-70 B.C.), Oxford University Press, 1958

Beard M., North J. & Price S.: Religions of Rome Volume 1-A history, Cambridge University Press, 1998

Boardman, Griffin and Murray: The Oxford Illustrated History of the Ancient Roman World, Oxford University Press, 2001

Boardman, Griffin, and Murray: Oxford History of Greece and the Hellenistic world, Oxford University Press, 1st edition 1986, printed 2001

Champion, C.B.: Roman Imperialism, readings and sources, Blackwell Publishing, 2004

Cornell, T.J: The beginnings of Roma, Italy and Rome from the Bronze Age to the Punic Wars (c 1000-264 B.C.), Routledge, 1995

- Cornell, T. Matthews, J.: Atlas of the Roman world, Equinox Limited, Oxford, 1990
- Crawford, M.: The Roman Republic, Second edition, Fontana Press, 1992
- Eckstein, A.M: Mediterranean Anarchy, Interstate war and the Rise of Rome, University of California Press, 2006
- Frank, T. ed.: An Economic Survey of Ancient Rome, Johns Hopkins Press 1959, 1st edition 1938
- Gelzer, M: The Roman Nobility, Basil Blackwell, 1969
- Goldsworthy, A: In the name of Rome, Phoenix, 2004
- Grant, M.: Greek and Roman Historians, Information and Misinformation, Routledge, 1995
- Harris, W.V: War and Imperialism in Republican Rome 327-70 B.C., Oxford University Press, 1979
- Holleaux, M :Rome, La Grece, et les Monarchies Hellenistiques, au troisieme siecle avant J-C. (273-205), Paris, Ancienne Libraire Fontemoing et C. E.D. Boccard, Editeur, 1921
- Hopkins, K.: Conquerors and Slaves, Cambridge University Press, 1978
- Iggers, Georg G; Historiography in the twentieth century, Wesleyan University Press, 2005, (1st edition 1997)
- Liddell and Scott: An intermediate Greek-English Lexicon, Oxford University Press, 1888
- McDonald A.H. : Reviewed work(s): *Foreign Clientelae (264-70 B.C.)* by E. Badian , *The Journal of Roman Studies*, Vol. 49, Parts 1 and 2 (1959), 149-152
- Meyer J.C., Bekker-Nielsen T., Mæhle I. B.: Antikkens Historie, Høvdingdømme, bystat, imperium, Cappelen Akademisk Forlag, 2002
- North, J.A.: The development of Roman Imperialism, *Journal of Roman Studies*, Volume 71, 1981, 9
- Scullard, H.H: A History of the Roman World 753-146, Fourth edition, Routledge, 1995
- Sherwin-White A.N.; "Rome the Aggressor?" *The Journal of Roman Studies*, Volume 70, (1980)pp 177-181
- Walbank, F.W.: A Historical Commentary on Polybius, 2 volumes, Clarendon Press Oxford, 1957

Wardman, A.: Rome's debt to Greece, Elek Books Limited, 1976

Internettressurser

<http://www.snl.no.htm>, har referert til artiklene på følgende nettsider:

http://www.snl.no/Leopold_von_Ranke, hentet på store norske leksikons nettutgave 13. mai 2009

http://www.snl.no/Niccol%C3%B2_di_Bernardo_dei_Machiavelli, hentet på store norske leksikons nettutgave 13. mai 2009

<http://www.snl.no/imperialisme> hentet på store norske leksikons nettutgave 13.mai 2009

<http://snl.no/olympiade>, hentet på store norske leksikons nettutgave 14.mai 2009

Utdragene i appendikset hentet på <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>, i og med at denne bruker de samme bøkene jeg har brukt.

Polybios engelsk:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text.jsp?doc=Plb.+18&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0234>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text.jsp?doc=Plb.+21&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0234>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text.jsp?doc=Plb.+24&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0234>

Polybios gresk:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text.jsp?doc=Plb.+18&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0233>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text.jsp?doc=Plb.+21&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0233>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text.jsp?doc=Plb.+21&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0233>

Illustrasjoner

Forside;

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Comic_History_of_Rome_Table_07_Flaminus_restoring_Liberty_to_Greece_at_the_Isthmian_Games.jpg, hovedside;

http://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page

Kart over de greske koloniene side 22;

http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/shepherd/greek_phoenician_550.jpg, hovedside;

http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/history_shepherd_1923.html

Kart over de Akaiske og Aetoliske ligaenes hovedområder side 25;

http://www.emersonkent.com/map_archive/aetolian_achaeon_league.htm, hovedside;

<http://www.emersonkent.com/>

Appendix A

Tekstene er tatt fra to forskjellige steder. Den engelske oversettelsen er den jeg bruker i oppgaven, E.S. Schuckburg oversettelse fra 1889, mens den greske teksten er hentet fra Loeb bibliotekets oversettelse med gresk originaltekst. Begge utdragene i appendikset hentet på <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>, i og med at denne bruker de samme bøkene jeg har brukt. Jeg har selv brukt bøkene i mitt arbeid, ikke nettsiden.

Polybios 18.44: *“About this time the ten commissioners arrived from Rome who were to effect the settlement of Greece, bringing with them the decree of the senate on the peace with Philip. The main points on the decree were these: “all other Greeks, whether in Asia or Europe, to be free and enjoy their own laws; but that Philip should hand over to the Romans those at present under his authority, and all towns in which he had a garrison, before the Isthmian games; and restore Euromus, Pedasa, Bargylia, Iasus, Abydos, Thasus, Marinus, and Perinthus to freedom, and remove his garrisons from them. That Flaminius should write to Prusias commanding him to liberate Cius, in accordance with the decree of the Senate. That Philip should restore to the Romans within the same period all captives and deserters; and likewise all decked ships, except three and his one sixteen-banked vessel; and should pay a thousand talents, half at once, and half by installments spread over ten years.”*

“Οτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦκον ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ δέκα, δι’ ὧν ἔμελλε χειρίζεσθαι τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, κομίζοντες τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα τὸ περὶ τῆς πρὸς Φίλιππον εἰρήνης. [2] ἦν δὲ τὰ συνέχοντα τοῦ δόγματος ταῦτα, τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας πάντας, τοὺς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην, ἐλευθέρους ὑπάρχειν καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις; [3] τοὺς δὲ ταπτομένους ὑπὸ Φίλιππον καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐμφρούρους παραδοῦναι Φίλιππον Ῥωμαίοις πρὸ τῆς τῶν Ἰσθμίων πανηγύρεως, [4] Εὐρωμον δὲ καὶ Πήδασα καὶ Βαργύλια καὶ τὴν Ἰασέων πόλιν, ὁμοίως Ἄβυδον, Θάσον, Μύριναν, Πέρινθον, ἐλευθέρας ἀφεῖναι τὰς φρουρὰς ἐξ αὐτῶν μεταστησάμενον; [5] περὶ δὲ τῆς τῶν Κιανῶν ἐλευθερώσεως Τίτον γράψαι πρὸς Προυσίαν κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου; [6] τὰ δ’ αἰχμάλωτα καὶ τοὺς αὐτομόλους ἅπαντας ἀποκαταστῆσαι Φίλιππον Ῥωμαίοις ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς καταφράκτους ναῦς πλὴν πέντε σκαφῶν καὶ τῆς ἐκκαϊδεκῆρους; δοῦναι δὲ καὶ χίλια τάλαντα, [7] τούτων τὰ μὲν ἡμίση παραυτίκα, τὰ δ’ ἡμίση κατὰ φόρους ἐν ἔτεσι δέκα.”

Polybios 18.46 *“When these decisions had been come to, the time for the celebration of the Isthmian games arrived. The expectation of what would happen there drew the men of highest rank from nearly every quarter of the world; and there was a great deal of talk on the subject from one end of the assembled multitude to the other, and expressed in varied language. Some said that from certain of the places and towns it was impossible that the Romans could withdraw; while others asserted that they would withdraw from those considered most important, but would retain others that were less prominent, though capable of being quite as serviceable. And such persons even took upon themselves in their ingenuity to designate the precise places which would be thus treated. While people were still in this state of uncertainty, all the world being assembled on the stadium to watch the games, the herald came forward, and having proclaimed silence by the sound of a trumpet, delivered the following proclamation: “The senate of Rome and Titus Quintus, proconsul and imperator, having conquered King Philip and the Macedonians in war, declare the following peoples free, without garrison, or tribute, in full enjoyment of the laws of their respective countries: namely, Corinthians, Phocians, Locrians, Euboeans, Achaeans of Phiotis, Magnesians, Thessalians, Perrhaebians.” Now as the first words of the proclamation were the signal for a tremendous outburst of clapping, some of the people could not hear it at all, and some wanted to hear it again; but the majority feeling incredulous, and thinking that they heard the words in a kind of dream, so utterly unexpected was it, another impulse induced every one to shout to the herald and trumpeter to come into the middle of the stadium and repeat the words: I suppose because the people wished not only to hear but to see the speaker, in their inability to credit the announcement. But when the herald, having advanced into the middle of the crowd, once more, by his trumpeter, hushed the clamour, and repeated exactly the same proclamation as before, there was such an outbreak of clapping as is difficult to convey to the imagination of my readers at this time. When at length the clapping ceased, no one paid any attention whatever to the athletes, but all were talking to themselves or each other, and seemed like people bereft of their senses. Nay, after the games were over, in the extravagance of their joy, they nearly killed Flaminius by the exhibition of their gratitude. Some wanted to look him in the face and call him their preserver; others were eager to touch his hand; most threw garlands and fillets upon him; until between them they nearly crushed him to death. But though this expression of popular gratitude was thought to have been extravagant, one might say with confidence that it fell short of the importance of the actual event. For that the Romans and their leader Flaminius should have deliberately incurred unlimited expense and danger, for the sole purpose of freeing Greece, deserved their admiration; and it was also a*

great thing that their power was equal to their intention. But the greatest thing of all is that Fortune foiled their attempt by none of her usual caprices, but that every single thing came to a successful issue at the same time: so that all Greeks, Asiatic and European alike, were by a single proclamation become "free, without garrison or tribute, and enjoying their own laws."

“Δοξάντων δὲ τούτων, καὶ τῆς Ἴσθμίων πανηγύρεως ἐπελθούσης, καὶ σχεδὸν ἀπὸ πάσης τῆς οἰκουμένης τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν συνεληλυθότων διὰ τὴν προσδοκίαν τῶν ἀποβησομένων, πολλοὶ καὶ ποικίλοι καθ’ ὅλην τὴν πανήγυριν ἐνέπιπτον λόγοι, [2] τῶν μὲν ἀδύνατον εἶναι φασκόντων Ῥωμαίους ἐνίων ἀποστῆναι τόπων καὶ πόλεων, τῶν δὲ διοριζομένων ὅτι τῶν μὲν ἐπιφανῶν εἶναι δοκούντων τόπων ἀποστήσονται, τοὺς δὲ φαντασίαν μὲν ἔχοντας ἐλάττω, χρεῖαν δὲ τὴν αὐτὴν παρέχεσθαι δυναμένους καθέξουσι. [3] καὶ τούτους εὐθέως ἐπεδείκνυσαν αὐτοὶ καθ’ αὐτῶν διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εὐρεσιλογίας. [4] τοιαύτης δ’ οὔσης ἐν τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀπορίας, ἀθροισθέντος τοῦ πλήθους εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, προελθὼν ὁ κῆρυξ καὶ κατασιωπησάμενος τὰ πλήθη διὰ τοῦ σαλπικτοῦ τόδε τὸ κήρυγμ’ ἀνηγόρευεν: ” [5] Ἡ σύγκλητος ἡ Ῥωμαίων καὶ Τίτος Κοϊντίος στρατηγὸς ὕπατος, καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφιασιν ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίους, Φωκέας, Λοκρούς, Εὐβοεῖς, Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας, Μάγνητας, Θετταλοὺς, Περραιβοὺς”. [6] κρότου δ’ ἐν ἀρχαῖς εὐθέως ἐξαισίου γενομένου τινὲς μὲν οὐδ’ ἤκουσαν τοῦ κηρύγματος, τινὲς δὲ πάλιν ἀκούειν ἐβούλοντο. [7] τὸ δὲ πολὺ μέρος τῶν ἀνθρώπων διαπιστούμενον καὶ δοκοῦν ὡς ἂν εἰ καθ’ ὕπνον ἀκούειν τῶν λεγομένων διὰ τὸ παράδοξον τοῦ συμβαίνοντος, [8] πᾶς τις ἐξ ἄλλης ὀρμῆς ἐβόα προάγειν τὸν κήρυκα καὶ τὸν σαλπικτὴν εἰς μέσον τὸ στάδιον καὶ λέγειν πάλιν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, βουλομένων τῶν ἀνθρώπων μὴ μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τὸν λέγοντα διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν ἀναγορευομένων. [9] ὡς δὲ πάλιν ὁ κῆρυξ, προελθὼν εἰς τὸ μέσον καὶ κατασιωπησάμενος διὰ τοῦ σαλπικτοῦ τὸν θόρυβον, ἀνηγόρευσε ταῦτα καὶ ὡσαύτως τοῖς πρόσθεν, τηλικούτον συνέβη καταρραγῆναι τὸν κρότον ὥστε καὶ μὴ ῥαδίως ἂν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἀγαγεῖν τοῖς νῦν ἀκούουσι τὸ γεγονός. [10] ὡς δὲ ποτε κατέληξεν ὁ κρότος, τῶν μὲν ἀθλητῶν ἀπλῶς οὐδεὶς οὐδένα λόγον εἶχεν ἔτι, πάντες δὲ διαλαλοῦντες, οἱ μὲν ἀλλήλοις, οἱ δὲ πρὸς σφᾶς αὐτούς, οἷον εἰ παραστατικοὶ τὰς διανοίας ἦσαν. [11] ἧ καὶ μετὰ τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς μικροῦ διέφθειραν τὸν Τίτον εὐχαριστοῦντες; [12] οἱ μὲν γὰρ ἀντοφθαλμῆσαι κατὰ πρόσωπον καὶ σωτῆρα προσφωνῆσαι βουλόμενοι, τινὲς δὲ τῆς δεξιᾶς ἄψασθαι σπουδάζοντες, οἱ δὲ πολλοὶ στεφάνους ἐπιρριπτοῦντες καὶ λημνίσκους, παρ’ ὀλίγον διέλυσαν τὸν ἄνθρωπον. [13] δοκούσης δὲ τῆς

εὐχαριστίας ὑπερβολικῆς γενέσθαι, θαρρῶν ἄν τις εἶπε διότι πολὺ καταδεεστέραν εἶναι συνέβαινε τοῦ τῆς πράξεως μεγέθους. [14] θαυμαστὸν γὰρ ἦν καὶ τὸ Ῥωμαίους ἐπὶ ταύτης γενέσθαι τῆς προαιρέσεως καὶ τὸν ἡγούμενον αὐτῶν Τίτον, ὥστε πᾶσαν ὑπομεῖναι δαπάνην καὶ πάντα κίνδυνον χάριν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας: μέγα δὲ καὶ τὸ δύνάμιν ἀκόλουθον τῇ προαιρέσει προσενέγκασθαι: [15] τούτων δὲ μέγιστον ἔτι τὸ μηδὲν ἐκ τῆς τύχης ἀντιπαῖσαι πρὸς τὴν ἐπιβολήν, ἀλλ' ἀπλῶς ἅπαντα πρὸς ἓνα καιρὸν ἐκδραμεῖν, ὥστε διὰ κηρύγματος ἑνὸς ἅπαντας καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας καὶ τοὺς τὴν Εὐρώπην ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους γενέσθαι, νόμοις χρωμένους τοῖς ἰδίοις.”

Polybios 21.25 *“Amyinandrus, king of the Athamanes, thinking that he had now permanently recovered his kingdom, sent envoys to Rome and to the Scipios in Asia, for they were still in the neighbourhood of Ephesus, partly to excuse himself for having, as it appeared, secured his recall by the help of the Aetolians, but chiefly to entreat that he might be received again into the Roman alliance. But the Aetolians, imagining that they had now a good opportunity of once more annexing Amphilochia and Aperantia, determined on an expedition against those countries; and when Nicander their Strategus had mustered the league army, they invaded Amphilochia. Finding most of the people willing to join them, they advanced into Aperantia; and the Aperantians also willingly yielding to them, they continued their expedition into Dolopia. The Dolopians for a time made a show of resistance, and of keeping loyal to, Philip; but on considering what had happened to the Athamanes, and the check which Philip had received there, they quickly changed their minds and gave in their adhesion to the Aetolians. After this successful issue of his expedition Nicander led his army home, believing that Aetolia was secured by the subjection of these tribes and places, against the possibility of any one injuring its territory. But immediately after these events, and when the Aetolians were still in the full elation of their successes, a report reached them of the battle in Asia, in which they learnt that Antiochus had been utterly defeated. This caused a great revulsion of feeling; and when presently Damoteles came from Rome and announced that a continuation of the war was decreed against them, and that Marcus Fulvius and an army had crossed to attack them, they were reduced to a state of complete despair; and not knowing how to meet the danger which was impending over them, they resolved to send to Rhodes and Athens, begging them to despatch envoys to Rome to intercede in their behalf, and, by softening the anger of the Romans, to find some means of averting the evils that threatened Aetolia. They also sent ambassadors of their own to Rome once more, Alexander, Isius, and Phaeneas, accompanied by Callippus of Ambracia and Lycopus.”*

Ὅτι Ἀμύνανδρος ὁ τῶν Ἀθαμάνων βασιλεύς, δοκῶν ἤδη τὴν ἀρχὴν ἀνειληφέναι βεβαίως, εἰς Ῥώμην ἐξέπεμπε πρεσβευτὰς καὶ πρὸς τοὺς Σκιπίωνας εἰς τὴν Ἀσίαν — ἔτι γὰρ ἦσαν περὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἔφεσον τόπους — [2] τὰ μὲν ἀπολογούμενος τῷ δοκεῖν δι’ Αἰτωλῶν πεποιῆσθαι τὴν κάθοδον, τὰ δὲ κατηγορῶν τοῦ Φιλίππου, τὸ δὲ πολὺ παρακαλῶν προσδέξασθαι πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν συμμαχίαν. [3] οἱ δ’ Αἰτωλοὶ νομίσαντες ἔχειν εὐφυῆ καιρὸν πρὸς τὸ τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν Ἀπεραντίαν ἀνακτήσασθαι, προέθεντο στρατεύειν εἰς τοὺς προειρημένους τόπους. [4] ἀθροίσαντος δὲ Νικάνδρου τοῦ στρατηγοῦ πάνδημον στρατιάν, ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἀμφιλοχίαν. [5] τῶν δὲ πλείστων αὐτοῖς ἐθελοντὴν προσχωρησάντων μετῆλθον εἰς τὴν Ἀπεραντίαν. καὶ τούτων δὲ προσθεμένων ἐκουσίως ἐστράτευσαν εἰς τὴν Δολοπίαν. [6] οὗτοι δὲ βραχὺν μὲν τινα χρόνον ὑπέδειξαν ὡς ἀντιποιησόμενοι, τηρήσαντες τὴν πρὸς Φίλιππον πίστιν: λαβόντες δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ περὶ τοὺς Ἀθαμᾶνας καὶ τὴν τοῦ Φιλίππου ?*, ταχέως μετενόησαν καὶ προσέθεντο πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς. [7] γενομένης δὲ τῆς τῶν πραγμάτων εὐροίας τοιαύτης, ἀπήγαγε τὴν στρατιάν ὁ Νίκανδρος εἰς τὴν οἰκίαν, δοκῶν ἡσφαλίσθαι τὰ κατὰ τὴν Αἰτωλίαν τοῖς προειρημένοις ἔθνεσι καὶ τόποις τοῦ μηδένα δύνασθαι κακοποιεῖν τὴν χώραν αὐτῶν. [8] ἄρτι δὲ τούτων συμβεβηκότων καὶ τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι φρονηματιζομένων, προσέπεσε φήμη περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν μάχης, ἐν ἧ ἦ γνόντες ἡττημένον ὀλοσχερῶς τὸν Ἀντίοχον αὐθις ἀνετράπησαν ταῖς ψυχαῖς. [9] ὡς δὲ παραγεννηθεὶς ἐκ τῆς Ῥώμης ὁ Δαμοτέλης τὸν τε πόλεμον ἀνήγγειλε διότι μένει κατάμονος, καὶ τὴν τοῦ Μάρκου καὶ τῶν δυνάμεων διάβασιν ἐπ’ αὐτούς, τότε δὴ παντελῶς εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτον καὶ διηπόρουν πῶς δεῖ χρήσασθαι τοῖς ἐπιφερομένοις πράγμασιν. [10] ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πρὸς τε Ῥοδίους πέμπειν καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ἀξιοῦντας καὶ παρακαλοῦντας πρεσβεῦσαι περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ παραιτησαμένους τὴν ὀργὴν τῶν Ῥωμαίων ποιήσασθαι τινα λύσιν τῶν περιεστώτων κακῶν τὴν Αἰτωλίαν. [11] ὁμοίως δὲ καὶ παρ’ αὐτῶν ἐξέπεμψαν πάλιν πρεσβευτὰς εἰς τὴν Ῥώμην, Ἀλέξανδρον τὸν Ἴσιον ἐπικαλούμενον καὶ Φαινέαν, σὺν δὲ τούτοις Χάλεπον. ἔτι δ’ Ἄλυπον τὸν Ἀμβρακιώτην καὶ Λύκωπον.”

Polybios 21.32 “By these arguments the Athenian envoy persuaded the Senate to make peace with the Aetolians. The decree therefore having been passed and confirmed by a vote of the people, the treaty was formally ratified, of which the text was as follows: “The people of the Aetolians shall in good faith maintain the empire and majesty of the people of Rome. They shall not allow hostile forces to pass through their territory or cities against the Romans, their allies or friends; nor grant them any supplies from the public fund. They shall have the

same enemies as the people of Rome; and if the Roman people go to war with any, the Aetolian people shall do so also. The Aetolians shall surrender to the praefectus in Corcyra, within a hundred days from the completion of the treaty, runaway slaves, and prisoners of the Romans and their allies, except such as having been taken during the war have returned to their own land and been subsequently captured; and except such as were in arms against Rome during the time that the Aetolians were fighting on the side of the Romans. If there should be any not found within that time, they shall hand them over as soon as they are forthcoming, without deceit or fraud. And such persons, after the completion of the treaty, shall not be allowed to return to Aetolia. The Aetolians shall pay the consul in Greece at once two hundred Euboic talents of silver, of a standard not inferior to the Attic. In place of one third of this silver, they may, if they so choose, pay gold, at the rate of a mina of gold to ten minae of silver. They shall pay the money in the six years next following the completion of the treaty in yearly instalments of fifty talents; and shall deliver the money in Rome. The Aetolians shall give the Consul forty hostages, not less than ten or more than forty years old, to remain for the six years; they shall be selected by the Romans freely, excepting only the Strategus, Hipparch, public secretary, and such as have already been hostages at Rome. The Aetolians shall deliver such hostages in Rome; and if any one of them die, they shall give another in his place. Cephallenia shall not be included in this treaty. "Of such territories, cities, and men as once belonged to the Aetolians, and, in the consulship of Titus Quinctius and Cnaeus Domitius, or subsequently, were either captured by the Roman or voluntarily embraced their friendship, the Aetolians shall not annex any, whether city or men therein. The city and territory of Oeniadae shall belong to the Acarnanians. The treaty having been solemnly sworn, peace was concluded, and the war in Aetolia, as is in the rest of Greece, thus came to an end. . . ."

“Δόξαντος δὲ τῷ συνεδρίῳ, καὶ τοῦ δήμου συνεπιψηφίσαντος, ἐκυρώθη τὰ κατὰ τὰς διαλύσεις. τὰ δὲ κατὰ μέρος ἦν τῶν συνθηκῶν ταῦτα. [2] "ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτωλῶν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων * [3] ?. πολεμίους μὴ διέτω διὰ τῆς χώρας καὶ τῶν πόλεων ἐπὶ Ῥωμαίους ἢ τοὺς συμμάχους καὶ φίλους αὐτῶν, μηδὲ χορηγείτω μηδὲν δημοσίᾳ βουλή. [4] ?* καὶ ἐὰν πολεμῶσιν πρὸς τινὰς Ῥωμαῖοι, πολεμείτω πρὸς αὐτοὺς ὁ δῆμος ὁ τῶν Αἰτωλῶν. [5] τοὺς δὲ αὐτομόλους, τοὺς δραπετάς, τοὺς αἰχμαλώτους πάντας τοὺς Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων ἀποδότωσαν Αἰτωλοί, [6] χωρὶς τῶν ὅσοι κατὰ πόλεμον ἀλόντες εἰς τὴν ἰδίαν ἀπῆλθον καὶ πάλιν ἐάλωσαν, καὶ χωρὶς τῶν ὅσοι πολέμιοι Ῥωμαίων ἐγένοντο, καθ' ὃν καιρὸν Αἰτωλοὶ μετὰ Ῥωμαίων συνεπολέμουν, ἐν ἡμέραις ἑκατὸν ἀφ' ἧς

ἂν τὰ ὄρκια τελεσθῆ, τῷ ἄρχοντι τῷ ἐν Κερκύρα: [7] ἔὰν δὲ μὴ εὐρεθῶσιν τινες ἐν τῷ χρόνῳ
 τούτῳ, ὅταν ἐμφανεῖς γένωνται, τότε ἀποδότῳσαν χωρὶς δόλου: καὶ τούτοις μετὰ τὰ ὄρκια μὴ
 ἔστω ἐπάνοδος εἰς τὴν Αἰτωλίαν. [8] δότῳσαν δὲ Αἰτωλοὶ ἀργυρίου μὴ χείρονος Ἀττικοῦ
 παραχρῆμα μὲν τάλαντα Εὐβοϊκὰ διακόσια τῷ στρατηγῷ τῷ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἀντὶ τρίτου μέρους
 τοῦ ἀργυρίου χρυσίον, ἐὰν βούλωνται, διδόντες, τῶν δέκα μνῶν ἀργυρίου χρυσίου μνᾶν
 διδόντες, [9] ἀφ' ἧς δ' ἂν ἡμέρας τὰ ὄρκια τηρηθῆ ἐν ἔτεσι τοῖς πρώτοις ἕξ κατὰ ἔτος ἕκαστον
 τάλαντα πενήκοντα: καὶ τὰ χρήματα καθιστάτῳσαν ἐν Ῥώμῃ. δότῳσαν Αἰτωλοὶ ὀμήρους τῷ
 στρατηγῷ τετταράκοντα, [10] μὴ νεωτέρους ἐτῶν δώδεκα μηδὲ πρεσβυτέρους τετταράκοντα,
 εἰς ἔτη ἕξ, οὓς ἂν Ῥωμαῖοι προκρίνωσιν, χωρὶς στρατηγοῦ καὶ ἰπάρχου καὶ δημοσίου
 γραμματέως καὶ τῶν ὠμηρευκότων ἐν Ῥώμῃ. καὶ τὰ ὄμηρα καθιστάτῳσαν εἰς Ῥώμην: [11]
 ἔὰν δὲ τις ἀποθάνῃ τῶν ὀμήρων, ἄλλον ἀντικαθιστάτῳσαν. [12] περὶ δὲ Κεφαλληνίας μὴ
 ἔστω ἐν ταῖς συνθήκαις. [13] ὄσαι χῶραι καὶ πόλεις καὶ ἄνδρες, οἷς οὗτοι ἐχρῶντο, ἐπὶ
 Λευκίου Κοϊντίου καὶ Γναίου Δομετίου στρατηγῶν ἢ ὕστερον ἐάλωσαν ἢ εἰς φιλίαν ἦλθον
 Ῥωμαῖοις, τούτων τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐν ταύταις μηδένα προσλαβέτῳσαν Αἰτωλοί. [14] ἢ δὲ
 πόλις καὶ ἡ χώρα ἢ τῶν Οἰνιαδῶν Ἀκαρνάνων ἔστω." [15] τηθέντων δὲ τῶν ὀρκίων ἐπὶ
 τούτοις συνετετέλεστο τὰ τῆς εἰρήνης. καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ καθόλου τοὺς
 Ἕλληνας τοιαύτην ἔσχε τὴν ἐπιγραφὴν."

Polybios 24.10 *"This year the Achaean Strategus Hyperbatus brought before the assembly the question of the letter from Rome as to the recall of the Lacedaemonian exiles. Lycortas and his party recommended that no change should be made, on the ground that "The Romans had only acted as they were bound to do in listening to the petition of men who, on the face of it, were deprived of their rights, so far as that petition seemed reasonable; but when they were convinced that of a petition some points were impossible, and others such as to inflict great disgrace and damage upon their friends, it had never been their custom to insist upon them peremptorily, or force their adoption. So in this case also, if it were shown to them that the Achaeans by obeying their letter would be breaking their oaths, their laws, and the provisions engraved on the tablets, the very bonds of our league, they will retract their orders, and will admit that we are right to hesitate and to ask to be excused from carrying out its injunctions." Such was the speech of Lycortas. But Hyperbatus and Callicrates advised submission to the letter, and that they should hold its authority superior to law or tablet or anything else. Such being the division of opinion, the Achaeans voted to send ambassadors to the Senate, to put before it the points contained in the speech of Lycortas. Callicrates of Leontium, Lydiades of Megalopolis, and Aratus of Sicyon were forthwith nominated for this mission, and were*

despatched with instructions to this effect. But on their arrival at Rome Callicrates went before the Senate, and, so far from addressing it in accordance with his instructions, he on the contrary entered upon an elaborate denunciation of his political opponents; and, not contented with that, he undertook to rebuke the Senate itself.”

“Ο μὲν οὖν Καλλικράτης ταῦτα καὶ τοιαῦτ’ εἰπὼν ἀπῆλθεν. [2] οἱ φυγάδες δ’ ἐπεισελθόντες καὶ βραχέα περὶ αὐτῶν διδάξαντες καὶ τινα τῶν πρὸς τὸν κοινὸν ἔλεον εἰπόντες ἀνεχώρησαν. [3] ἡ δὲ σύγκλητος δόξασα τὸν Καλλικράτην λέγειν τι τῶν αὐτῆ συμπερόντων καὶ διδαχθεῖσα διότι δεῖ τοὺς μὲν τοῖς αὐτῆς δόγμασιν συνηγοροῦντας αὔξειν, τοὺς δ’ ἀντιλέγοντας ταπεινοῦν, [4] οὕτως καὶ τότε πρῶτον ἐπεβάλετο τοὺς μὲν κατὰ τὸ βέλτιστον ἰσταμένους ἐν τοῖς ἰδίῳι πολιτεύμασιν ἐλαττοῦν, τοὺς δὲ καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως [5] προστρέχοντας αὐτῆ σωματοποιεῖν. ἐξ ὧν αὐτῆ συνέβη κατὰ βραχὺ, τοῦ χρόνου προβαίνοντος, κολάκων μὲν εὐπορεῖν, φίλων δὲ σπανίζειν ἀληθινῶν. [6] οὐ μὴν ἀλλὰ τότε περὶ μὲν τῆς καθόδου τῶν φυγάδων οὐ μόνον τοῖς Ἀχαιοῖς ἔγραψε, παρακαλοῦσα συνεπισχύειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ τοῖς Ἑπειρώταις, σὺν δὲ τούτοις Ἀθηναίοις, Βοιωτοῖς, Ἀκαρναῖσιν, πάντας ὡσανεὶ προσδιαμαρτυρομένη χάριν τοῦ συντριῖναι τοὺς Ἀχαιοὺς. [7] περὶ δὲ τοῦ Καλλικράτους αὐτοῦ κατ’ ἰδίαν παρασιωπήσασα τοὺς συμπερσεβευτὰς κατέταξεν εἰς τὴν ἀπόκρισιν διότι δεῖ τοιούτους ὑπάρχειν ἐν τοῖς πολιτεύμασιν ἄνδρας οἷός ἐστι Καλλικράτης. [8] ὁ δὲ προειρημένος ἔχων τὰς ἀποκρίσεις ταύτας παρῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα περιχαρῆς, οὐκ εἰδὼς ὅτι μεγάλων κακῶν ἀρχηγὸς γέγονε πᾶσι μὲν τοῖς Ἑλλησι, μάλιστα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς. [9] ἔτι γὰρ τούτοις ἐξῆν καὶ κατ’ ἐκείνους τοὺς χρόνους κατὰ ποσὸν ἰσολογίαν ἔχειν πρὸς Ῥωμαίους διὰ τὸ τετηρηκῆναι τὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις καιροῖς, ἐξ οὗ τὰ Ῥωμαίων εἴλοντο, λέγω δὲ τοῖς κατὰ Φίλιππον καὶ Ἀντίοχον, [10] οὕτω δὲ τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνους ἠϋξημένου καὶ προκοπῆν εἰληφότος κατὰ τὸ βέλτιστον ἀφ’ ὧν ἡμεῖς ἱστοροῦμεν χρόνων, αὕτη πάλιν ἀρχὴ τῆς ἐπὶ τὸ χειρόν ἐγένετο μεταβολῆς, τὸ Καλλικράτους θράσος * [11] ? Ῥωμαῖοι ὄντες ἄνθρωποι καὶ ψυχῇ χρώμενοι λαμπρᾷ καὶ προαιρέσει καλῇ πάντας μὲν ἔλεοῦσι τοὺς ἐπταικότας καὶ πᾶσι πειρῶνται χαρίζεσθαι τοῖς καταφεύγουσιν ὡς αὐτούς: [12] ὅταν μὲντοι γέ τις ὑπέμνησε τῶν δικαίων, τετηρηκῶς τὴν πίστιν, ἀνατρέχουσι καὶ διορθοῦνται σφᾶς αὐτούς κατὰ δύναμιν ἐν τοῖς πλείστοις. [13] ὁ δὲ Καλλικράτης πρεσβεύσας κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς εἰς τὴν Ῥώμην χάριν τοῦ λέγειν τὰ δίκαια περὶ τῶν Ἀχαιῶν, χρησάμενος κατὰ τὸναντίον τοῖς πράγμασιν καὶ συνεπισπασάμενος τὰ κατὰ Μεσσηνίου, ὑπὲρ ὧν οὐδ’ ἐνεκάλουν Ῥωμαῖοι, παρῆν εἰς Ἀχαΐαν προσανατεινόμενος τὸν ἀπὸ Ῥωμαίων φόβον: [14] καὶ διὰ τὴν ἀποπρεσβεΐαν καταπληξάμενος καὶ συντριψας τοὺς ὄχλους διὰ τὸ μηδὲν εἰδέναί τῶν ὑπ’ αὐτοῦ κατ’ ἀλήθειαν εἰρημένων ἐν τῇ συγκλήτῳ τοὺς πολλοὺς, πρῶτον μὲν ἠρέθη

στρατηγός, πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ δωροδοκηθεῖς, [15] ἐξῆς δὲ τούτοις παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν κατήγε τοὺς ἐκ τῆς Λακεδαίμονος καὶ τοὺς ἐκ τῆς Μεσσηνίας φυγάδας.”

Polybios 24.12 “*After delivering a speech in these words, or to this effect, Callicrates left the Senate-house. He was followed by the envoys of the exiles, who retired after delivering a short address, stating their case, and containing some of the ordinary appeals to pity.*

The Senate was persuaded that much of what Callicrates had said touched the interests of Rome, and that it was incumbent upon it to exalt those who supported its own decrees, and to humble those who resisted them. It was with this conviction, therefore, and at this time that it first adopted the policy of depressing those who in their several states took the patriotic and honourable side, and promoting those who were for appealing to its authority on every occasion, right or wrong. The result of which was that gradually, as time went on, the Senate had abundance of flatterers, but a great scarcity of genuine friends. However, on this occasion the Senate did not write about the restoration of the exiles to the Achaeans only, but also to the Aetolians, Epirotes, Athenians, Boeotians, and Acarnanians, calling them all as it were to witness, in order to break down the power of the Achaeans. Moreover, they added to their answer, without saying a word to his colleagues, a remark confined entirely to Callicrates himself, that "everybody in the various states should be as Callicrates." This man accordingly arrived in Greece with his answer, in a great state of exultation, little thinking that he had become the initiator of great miseries to all the Greeks, but especially to the Achaeans. This nation had still at that time the privilege of dealing on something like equal terms with Rome, because it had kept faith with her from the time that it had elected to maintain the Roman cause, in the hour of her greatest danger—I mean during the wars with Philip and Antiochus. . . . The league, too, had made progress in material strength and in every direction from the period from which my history commences; but the audacious proceeding of Callicrates proved the beginning of a change for the worse. . . . The Romans having the feelings of men, with a noble spirit and generous principles, commiserate all who have met with misfortunes, and show favour to all who fly to them for protection; but directly any one claims anything as of right, on the ground of having been faithful to their alliance, they at once draw in and correct their error to the best of their ability. Thus then Callicrates, who had been sent to Rome to plead for the rights of the Achaeans, acted in exactly the opposite spirit; and dragging in the subject of the Messenian war, on which the Romans themselves had made no complaint, returned to Achaia to overawe the people with the threat of the hostility of Rome. Having therefore by his official report frightened and dismayed the

spirits of the populace, who were of course ignorant of what he had really said in the Senate, he was first of all elected Strategus, and, to make matters worse, proved to be open to bribery; and then, having got the office, carried out the restoration of the Lacedaemonian and Messenian exiles.”

“Ὅτι τοιούτοις ἀπολογισμοῖς Ἀρίσταινος ἐχρήτο πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ τῆς ἰδίας αἰρέσεως: ἔφη γὰρ οὐκ εἶναι δυνατὸν καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον ἅμα προτεινομένους συνέχειν τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν: “ἀλλ’ εἰ μὲν οἴοι τ’ ἐσμὲν ἀντοφθαλμεῖν καὶ δυνάμεθα τοῦτο ποιεῖν ... εἰ δὲ μὴδ’ ὁ Φιλοποίμην εἰπεῖν τοῦτο τολμᾷ ... καιροῖς ἕνα Ῥωμαίοις, [2] διὰ τί ἀδυνάτων ὀρεγόμενοι τὰ δυνατὰ παρίεμεν;” δύο γὰρ ἔφη σκοποὺς εἶναι πάσης πολιτείας, τό τε καλὸν καὶ τὸ συμφέρον. οἷς μὲν οὖν ἐφικτός ἐστιν ἡ τοῦ καλοῦ κτῆσις, ταύτης ἀντέχεσθαι δεῖν τοὺς ὀρθῶς πολιτευομένους: οἷς δ’ ἀδύνατος, ἐπὶ τὴν τοῦ συμφέροντος μερίδα καταφεύγειν: [3] τὸ δ’ ἑκατέρων ἀποτυγχάνειν μέγιστον εἶναι τεκμήριον ἀβουλίας. πάσχειν δὲ τοῦτο προφανῶς τοὺς ἀπροφασίστως ὁμολογοῦντας μὲν πᾶν τὸ παραγγελλόμενον, ἀκουσίως δὲ τοῦτο πράττοντας καὶ μετὰ προσκοπῆς: [4] διόπερ ἢ τοῦτ’ εἶναι δεικτέον ὡς ἐσμὲν ἱκανοὶ πρὸς τὸ μὴ πειθαρχεῖν ἢ μὴδὲ λέγειν τοῦτο τολμῶντας ὑπακουστέον ἐτοίμως εἶναι πᾶσι τοῖς παραγγελλομένοις.”